

RAPORT ALTERNATIV

**La cel de-al treilea și al patrulea Raport periodic înaintat
de România Comitetului ONU pentru Drepturile Copilului
2003-2007**

Organizația Salvați Copiii
Membru al Alianței Internaționale Salvați Copiii
Intr. Ștefan Furtună 3, Sector 1, 010899, București, ROMÂNIA
Tel.: +4021 316 61 76, Fax: +4021 312 44 86
rosc@salvaticopiii.ro, www.salvaticopiii.ro

București, 2008

A. Măsuri generale de implementare, definiția copilului, principii generale, drepturi și libertăți civile

Măsuri generale de implementare (Art.4,42 și 44 ale Convenției)

De la data ultimului raport periodic înaintat Comitetului pentru Drepturile Copilului (31 ianuarie 2003), au avut loc evoluții importante în ceea ce privește legislația în domeniul drepturilor copilului, prin adoptarea Legii nr.272/2004 privind protecția și promovarea drepturilor copilului și a unei părți a legislației secundare pentru punerea în practică a prevederilor acestei legi. Totodată, au fost elaborate Ordine ale Autorității Naționale pentru Protecția Drepturilor Copilului, care conțin și standardele minime obligatorii pentru serviciile de tip rezidențial și centrele de zi. Se asigură astfel armonizarea cu prevederile Convenției Națiunilor Unite privind Drepturile Copilului. Cu toate acestea, o serie de dificultăți în implementarea legislației au fost resimțite atât de ONG-uri cât și de personalul din instituțiile de stat.

Cercetările privind implementarea Convenției și a legislației privind drepturile copilului, au semnalat următoarele: dificultăți în responsabilizarea autorităților locale în privința cazurilor de copii aflați în sistemul de protecție sau în vederea prevenirii separării copilului de familie; accentuarea dificultăților legate de accesarea fondurilor; ritmul lent de reformă din alte sectoare de activitate, complementare sistemului de protecție a copilului (educație, sănătate, administrație locală); personal calificat insuficient, remunerarea necorespunzătoare a personalului care conduce la schimbarea locului de muncă; lipsa experienței /a exercițiului democratic în implicarea comunității pentru ameliorarea/rezolvarea problemelor și reintegrarea tinerilor care părăsesc sistemul de protecție; interpretarea neunitară a noilor standarde minime obligatorii.

Interviurile realizate cu persoane care lucrează în instituții publice cu responsabilități în protecția drepturilor copilului și în centre pentru categorii defavorizate de copii au semnalat același tip de probleme: interpretarea și, în consecință, aplicarea neunitară a legislației, lipsa personalului calificat și a motivării specialiștilor pentru a lucra în acest domeniu de activitate și insuficiența resurselor financiare pentru asigurarea standardelor obligatorii.

Opinii

Asistent social, centru: „*Trebuie asigurate condițiile pentru aplicarea întocmai a legislației, deoarece în prezent, dacă s-ar verifica acest lucru multe centre nu ar mai putea funcționa*”.

Principii generale (Art. 2, 3, 6 și 12)

Art.2. Dreptul la nediscriminare

Pentru asigurarea respectării principiului nediscriminării în România, funcționează o serie de instituții specializate: Consiliul Național pentru Combaterea Discriminării, Agenția Națională pentru Romi, Agenția Națională pentru Egalitatea de Șanse între Femei și Bărbați și instituția Avocatului Poporului.

Din evidențele CNCI, situațiile de discriminare au avut la bază categoria socială, etnia, naționalitatea, prezența dizabilității, convingerile, vârstă, religia, prezența HIV/SIDA, diferența de gen, orientarea sexuală și apartenența la o categorie defavorizată¹.

Chiar dacă numeroase instituții guvernamentale au responsabilități pentru protejarea și monitorizarea respectării drepturilor copilului, în România nu funcționează o instituție specializată, total independentă, care să preia aceste atribuții, așa cum funcționează în țările europene, cele peste 40 de instituții de tipul Avocatul Copilului (regăsit uneori și sub alte titulaturi). În țara noastră, în cadrul Avocatului Poporului, problemele ce țin de respectarea drepturilor copilului revin unui departament semispecializat care are ca atribuții Drepturile Copilului, ale Familiei, Tinerilor, Pensionarilor și Persoanelor cu Handicap. În anul 2004, instituția a înregistrat 4621 de petiții, din care 8 se refereau la dreptul la învățătură și doar 15 la protecția copiilor și tinerilor. În anul 2005, numărul petițiilor a crescut la 5465, cele privind dreptul la învățătură au fost de 9 iar cele referitoare la protecția copiilor și tinerilor de 46. În anul 2007 au fost înregistrate 6919 petiții, dintre care 6 cu privire la dreptul la învățătură și 53 cu privire la protecția copiilor și tinerilor. Trebuie precizat că din rapoartele de activitate ale instituției nu reiese clar câte din petiții au vizat drepturile copiilor.

Observăm o creștere în apelarea instituției, însă numărul petițiilor rămâne extrem de mic raportat la populația României, fapt ce denotă, printre altele, o insuficientă informare a opiniei publice, în general, și a categoriilor defavorizate, în special, privind existența și rolul acestei instituții, precum și lipsa de încredere a populației în posibilitatea rezolvării problemelor pe care le semnalează.

¹ Consiliul Național pentru Combaterea discriminării, Raport de activitate pe anul 2005, p.5.

Pe plan național activează și organizații neguvernamentale care monitorizează și reacționează la cazurile de încălcare ale principiului nediscriminării. Uniunea Națională a Organizațiilor Persoanelor Afectate de HIV/SIDA (UNOPA) este o federație din care fac parte 22 de organizații ale persoanelor afectate de HIV/SIDA, care efectuează anchete de monitorizare, identificând cazuri de încălcare a drepturilor persoanelor afectate. În perioada aprilie 2004-martie 2005, UNOPA a identificat 758 de situații în care drepturile copiilor cu HIV SIDA au fost încălcate.²

Un studiu privind accesul romilor la servicii sociale realizat de Agenția de Dezvoltare Comunitară „Împreună”³ relevă că cea mai stringentă problemă cu care se confruntă copiii romi este lipsa accesului la educație, sub toate aspectele ei: preșcolară, școlară, profesională, familială, civică și religioasă, sanitară. Din interviurile realizate la o școală din Craiova a reieșit o clară discriminare pe criterii etnice, pe motivul „igienei sanitare și corporale a copiilor romi”.

În privința egalității de gen, continuă și se amplifică utilizarea unor clișee discriminatorii, atât în presa scrisă cât și în cea audio-vizuală, acestea contribuind la perpetuarea în conștiința publică a unor modele deformate de reprezentare a femeilor și bărbaților. Mentalitatea, în special a locuitorilor din zonele rurale, are încă efecte discriminatorii asupra adolescenților care devin mame. Astfel, într-un sat din județul Gorj, unei eleve din clasa a VIII-a care a născut și s-a scăzut nota la purtare și s-a vehiculat ipoteza exmatriculării sau transferării la o altă școală, pentru a nu fi un exemplu negativ.

Studii de caz

M.O. are 3 ani, provine dintr-o familie dezorganizată și beneficiază de asistență socială. A fost înscris la un centru de zi, deoarece mama muncea și nu avea cine să îl îngrijească. Asistentul social al centrului de zi a identificat pentru copil o grădiniță cu program prelungit pe raza administrativ-teritorială a sectorului 1, urmând ca toate costurile pentru grădiniță să fie plătite de fundație. Când mama s-a prezentat pentru înscriere și a trebuit să plătească, a specificat că banii sunt de la fundație. Din acel moment directorul nu a mai fost de acord să primească copilul, pe motiv că nu mai au locuri.

Acest caz de discriminare nu este unic pentru copiii care provin dintr-o formă de protecție socială. Și pe raza administrativ - teritorială a sectorului 4, copiii care sunt în plasament la asistenți maternali profesioniști au fost acceptați la grădinițele de stat numai după ce au fost depuse plângeri la Inspectoratul Școlar Teritorial⁴.

Într-o localitate rurală din județul Neamț, directorul unei școli în care învăța o adolescentă seropozitivă avertizează băieții din sat să nu vorbească cu eleva, întrucât aceasta are SIDA. Într-o comună din județul Mureș, o învățătoare trimite acasă un copil seropozitiv după ce află de diagnosticul lui și tot în județul Mureș unui copil i-a fost refuzat accesul la școală pe motiv că nu fuseseră organizate clase speciale pentru copiii cu HIV-SIDA⁵.

Opinii:

COPII:

Întrebați, în cadrul unei cercetări a Organizației Salvați Copiii România⁶, ce părere ar avea dacă colegul de bancă ar proveni de la o casă de copii, majoritatea elevilor chestionați care au răspuns la întrebare (68,9%) a afirmat că ar fi de acord. Procentele scad însă în celelalte situații menționate, respectiv 46,7% în cazul copiilor cu handicap fizic, 41,7% în cazul copiilor romi, 37% în cazul copiilor cu handicap mental ușor și doar 33,8% în cazul copiilor care suferă de HIV/SIDA.

Aceeași întrebare referitoare la existența unui copil cu nevoi speciale în rândul colegilor de clasă indică o creștere a numărului de elevi care ar fi de acord cu această situație.

Copiii consideră că părinții lor sunt mai puțin toleranți decât ei. Astfel, 59,8% dintre copii cred că părinții ar fi de acord ca ei să aibă coleg de bancă un copil de la o casă de copii (cu circa 10% mai puțin decât numărul elevilor), 41,9% un copil cu handicap fizic, 40,2% un copil rom, 34,6% un copil cu handicap mental ușor și doar 24,1% un copil care suferă de HIV/SIDA.

Din analiza materialelor și cazurilor studiate, din discuțiile purtate în cadrul focus-grupului cu elevi beneficiari ai Centrului de Servicii Integrate și copii din comunitate⁷ a rezultat că principalele criterii de discriminare sunt cele referitoare la etnie, statut social, mediu de proveniență și sănătate (în special HIV/SIDA, hepatită B și C). Locurile unde se face discriminarea sunt școala, cabinetele medicale și comunitățile locale, iar cei care discriminează sunt colegii, profesorii, părinții și medicii. Printre cauzele discriminării sunt menționate lipsa de educație, informații insuficiente cu privire la modul de transmitere al diferitelor boli, stereotipii, idei preconcepute, frica, lipsa de solidaritate socială și mentalitatea.

² UNOPA, Drepturile Omului în context HIV/SIDA, Raport de monitorizare aprilie-septembrie 2005, p.4.

³ Agenția de Dezvoltare Comunitară „Împreună” și Fundația pentru o Societate Deschisă, Accesul romilor la servicii sociale, Realități și tendințe în anul 2005, București, 2006, p.28-30.

⁴ Realizat de Fundația „Ajutor și Grijă pentru Tineri”.

⁵ UNOPA, op. cit.

⁶ Organizația Salvați Copiii, Opinii ale elevilor privind importanța și respectarea drepturilor copilului în România, București, 2006

⁷ Realizat de Asociația „Zămbete de Copii” Galați.

Salvați Copiii a organizat în anul 2007, **Forumul Național al Copiilor** pe tema *Accesul Egal la Educație*. Copiii au dezbătut această problemă și în percepția lor, copiii victime ale discriminării sunt: copiii seropozitivi, cei cu dizabilități, cei romi, cei ai căror părinți sunt plecați la muncă în străinătate, cei victime ale violenței.

Salvați Copiii a aplicat, în mai multe școli, 183 de chestionare elevilor pentru a identifica opinia acestora cu privire la diferențele culturale și etnice. Astfel, peste 10% dintre copii au declarat că nu au discutat niciodată despre acest subiect, în timp ce aproape un sfert (23,5%) au spus că s-au simțit cel puțin o dată discriminați. Printre motivele discriminării la care au fost supuși copiii au menționat: aspectul fizic (inclusiv „culoarea mai închisă a pielii”), starea materială mai precară, apartenența la sexul feminin sau chiar preferințele muzicale. De asemenea, unii copii s-au simțit discriminați la nivelul imaginii lor ca români în afara granițelor țării: „în străinătate suntem considerați de etnie roma și nu se face diferența”.

Copil de la Centrul de Servicii Integrate al organizației „Zâmbete de Copii”, Galați: „Când vrei să excluzi, găsești motive suficiente”

Copil cu HIV/SIDA: „Toți copiii râdeau de mine la școală. Spuneau: „nu îl atinge pentru că te infectezi și tu”. Odată am căzut sub un copac și nu mă puteam ridica și i-am rugat pe colegii mei de clasă să mă ajute, dar nici unul nu a făcut-o și am rămas acolo aproape o oră înainte să reușesc să mă ridic.”⁸

Adolescent seropozitiv: „Tinerii în general nu știu ce înseamnă, nu cunosc această boală, nu știu cum se manifestă, cum se tratează, cum se transmite, ei știu de la mamele lor că trebuie să te îndepărtezi, să fugi cât poți mai repede de un om infectat HIV și atât. Fără indicații și toate celelalte. Și au fugit și am rămas singur, până când au rămas cei care și-au învins teama, cei care au schimbat regula, făcând excepție.”⁹

Părinte copil cu sindrom Down: „La școală, diriginta i-a spus „leguma” în fața celorlalți colegi, care au sărit să îi ia apărarea”.

Părinte copil cu sindrom Down: „La cămin a fost de multe ori nedreptățit și acuzat pentru lucruri pe care nu le-a făcut, din cauză că nu reușește să se exprime când dorește, nu poate să se apere imediat.”

Art.3. Interesul superior al copilului

Și acest principiu este menționat în legislație, dar problemele apar odată cu interpretarea legii și aplicarea ei în practică. În contextul dezinstituționalizării copiilor din centrele de plasament de mari dimensiuni, au fost semnalate situații în care reprezentanții ai societății civile au pus la îndoială aplicarea interesului superior al copilului în cazul unor hotărâri de reintegrare familială, considerând că mai degrabă s-a acționat în vederea atingerii indicatorilor de dezinsituționalizare. Astfel, în cadrul unui studiu¹⁰ s-a relevat că aproximativ 21% dintre rudele care primiseră copii în îngrijire nu depuseseră cereri în acest sens, copilul fiindu-le efectiv adus acasă. Corelând acest lucru cu faptul că numărul destul de redus de asistenți sociali poate afecta negativ capacitatea de monitorizare a acestor cazuri, putem concluziona că modul în care s-a efectuat uneori dezinstituționalizarea putea plasa copilul într-o situație de risc.

Art.6. Dreptul copilului la viață, supraviețuire și dezvoltare

În conformitate cu datele furnizate de Institutul Național de Statistică¹¹, în anul 2005 au murit în România 5.426 de copii, dintre care, 1.173 și-au pierdut viața din cauza unor boli respiratorii, consecință a condițiilor de viață mizere, calității asistenței medicale acordate acestora, neglijenței unor părinți și ineficienței serviciilor publice. Peste trei copii pe zi au murit din cauza leziunilor traumatiche, otrăvirii sau a altor consecințe ale cauzelor externe, cu alte cuvinte din cauza indiferenței sau neglijenței adulților.

Pondere crescută a deceselor copiilor cu vârsta sub un an a dus la înregistrarea celei mai ridicate rate a mortalității infantile din Europa, raportată în anul 2007 la 14‰. În țara noastră, 4 din 1000 de copii de până în 5 ani au greutatea corporală de 2 ori mai mică decât media copiilor din aceeași categorie de vârstă (în timp ce procentul în Bulgaria și Cehia este de 2‰ iar în Moldova de 3‰).¹²

Presă a semnalat mai multe cazuri de sinucidere în rândul copiilor, mulți dintre aceștia făcând parte din categoria celor rămași „singuri acasă”, în urma plecării părinților la muncă în străinătate. În prezent, nu există o statistică privind numărul sinuciderilor în rândul copiilor.

Art. 12 Dreptul de a-și exprima liber opinia

Legislația națională prevede dreptul copilului capabil de discernământ să-și exprime liber opinia asupra oricărei probleme care îl privește, opiniile copilului urmând să fie luate în considerare ținându-se seama de vârsta

⁸ România nu îi protejează pe tinerii infectați cu HIV/SIDA, Adevărul, 3 august 2006.

⁹ UNOPA, Drepturile Omului în context HIV/SIDA, Raport de monitorizare ianuarie-martie 2005, p 22.

¹⁰ UNICEF, Copiii la limita speranței. O analiză focalizată asupra situației copiilor vulnerabili, excluși și discriminați în România, București, Edit. Vanemond, 2006, p. 53-54.

¹¹ Prezentate în Jurnalul Național din 19 iulie 2006.

¹² Population Reference Bureau, World Population Data Sheet, 2007

și gradul său de maturitate. Cu toate acestea, într-o cercetare realizată de Salvați Copiii¹³, 43,7% dintre copiii respondenți au considerat că acest drept le este respectat în mică măsură sau chiar deloc.

Emisiunile de TV și radio, precum și revistele pentru copii și tineri au în cea mai mare parte un conținut de divertisment. În ultimii ani, televiziunea națională a promovat o serie de emisiuni în care tinerii dezbateau problemele societății moderne, însă numărul acestora este redus. Astfel, copiii și tinerii sunt în general absenți din dezbaterile mass media cu privire la probleme de actualitate în educație și societate, acestea fiind destinate exclusiv lumii adulților.

Opinii copii

Peste 75% dintre elevii ce au participat la cercetarea Salvați Copiii¹⁴ au afirmat că au fost informați de adoptarea regulamentului școlii, fără însă a avea posibilitatea de a-l modifica, 16,1% nu au fost informați despre regulament și doar 6,5% au menționat că au fost consultați și au avut posibilitatea să îl modifice.

În ceea ce privește măsura în care profesorii încurajează elevii în timpul orelor să își exprime propriile gânduri, sentimente, opinii în legătură cu anumite teme, 22,5% dintre cei care au completat chestionarul afirmă că acest lucru se realizează în mică măsură și 7,9% deloc. Așadar, aproximativ 1/3 din elevii considerați că profesorii îi încurajează în mică măsură sau deloc în exprimarea liberă a opiniei.

- Situația este incomparabil mai bună în cazul părinților. Copiii care sunt încurajați în mică măsură sau de loc de părinți reprezintă doar 12,3%.

Drepturi civile și libertăți

Art.7 Dreptul la nume, dreptul de a dobândi o cetățenie și, în măsura posibilului, dreptul de a-și cunoaște părinții și de a fi îngrijit de aceștia

Art. 8 Dreptul la păstrarea identității, inclusiv cetățenia, numele și relațiile familiale

Deși nu există statistici oficiale, sunt semnalate în continuare (inclusiv în activitatea Salvați Copiii) cazuri de copii fără acte de identitate. De regulă, aceștia fac parte din etnia roma sau din categoria copiilor străzii. Conform studiului privind Situația Abandonului Copiilor în România (UNICEF, 2005, p.9), 64% dintre copiii nou născuți abandonati în spitale nu aveau certificate de naștere,

Procedurile de înregistrare tardivă a nașterilor sunt destul de greoaie, putând avea o durată și de peste un an. În activitatea Salvați Copiii de asistare a copiilor în vederea obținerii documentelor de identitate, cele mai rapide proceduri s-au finalizat după 6-7 luni. În general, pentru înregistrarea tardivă a nașterii, este nevoie de o examinare medico-legală a copilului, acte de la spitalul în care a avut loc nașterea, acte de la primăria de domiciliu și de aproximativ 3 termene de judecată care nu sunt însă caracterizate prin celeritate, situația complicându-se în cazul în care nici mama nu a fost înregistrată la naștere. În experiența Salvați Copiii, 9 din 10 hotărâri judecătorești au conținut erori materiale în redactarea lor, fapt ce a cauzat efectuarea de acțiuni de rectificare (noi demersuri pentru completarea sau corectarea hotărârilor emise).

Studiu de caz

„O.C. provine dintr-o relație de concubinaj și, în anul 1996 când a fost găsit pe raza comunei Voluntari, s-a decis instituționalizarea într-un centru de plasament. În prezent, se află în plasament într-o locuință protejată – un apartament închiriat al fundației Ajutor și Grijă pentru Tineri. Copilul a fost preluat din centrul de plasament fără acte de identitate, deși de 7 luni împlinise vârsta de 14 ani.

Pentru întocmirea cărții de identitate s-a apelat la secția de poliție, unde au fost întâmpinate dificultăți deoarece personalul nu era informat cu privire la legislația în vigoare privind actele de identitate ale copiilor aflați într-o formă de protecție. Atât ofițerul de serviciu, cât și șeful Biroului de Evidență Informatizată a Populației au refuzat eliberarea actului de identitate, motivând că hotărârea de plasament era emisă în anul 2003, iar data solicitării era februarie 2005.

Deși în Hotărârea de plasament se stabilise că domiciliul copilului este în sectorul 6, la adresa la care funcționează locuința protejată, poliția a solicitat acordul proprietarului, care însă a refuzat. După 4 vizite la aceeași secție de poliție și explicații îndelungate, copilului i s-a eliberat o carte de identitate provizorie pe o perioadă de 1 an”¹⁵.

Art. 13 Dreptul la libertatea de exprimare

Art.15 Libertatea de asociere și de întrunire pașnică

Lipsa de informație cu privire la oportunitățile de implicare civică a tinerilor, lipsa exercițiului democratic pe parcursul anilor de studiu, faptul că tinerii nu își exercită dreptul la participare și nu conștientizează importanța

¹³ Organizația Salvați Copiii, Opinii ale elevilor privind importanța și respectarea drepturilor copilului în România, București, 2006

¹⁴ idem

¹⁵ Realizat de Fundația „Ajutor și Grijă pentru Tineri”.

acestui, sunt realități cu care societatea românească se confruntă. Programul școlar încărcat nu oferă timpul necesar elevilor pentru a dezbate și dezvolta proiecte de interes pentru ei.

Opinii Copii

Studiul „*Situația Tineretului în România*”, realizat în 2007 de către Autoritatea Națională pentru Tineret, a relevat faptul că numai 7% dintre tineri consideră că pot influența deciziile publice, iar majoritatea dintre aceștia sunt cei care au experimentat participarea fie ca beneficiari sau voluntari ai organizațiilor neguvernamentale sau ai unor instituții publice. Deși o treime dintre tinerii intervievați s-au declarat dornici să se implice voluntar în proiecte sociale, mai puțin de 7% sunt efectiv antrenați în astfel de activități. Tinerii cu vârste cuprinse între 14 și 19 ani, motivează slaba participare civică prin lipsa de informații și oportunități pe plan local.

Dintre cele 11 drepturi despre care au fost întrebați dacă sunt respectate în localitatea în care trăiesc, elevii care au răspuns chestionarului aplicat de către Salvați Copiii¹⁶ au situat dreptul copiilor de a se exprima liber pe locul 7, iar pe cel de a-și forma organizații care să le reprezinte interesele pe ultimul loc, 11. De subliniat este și faptul că peste 1/3 din respondenți consideră că dreptul copiilor de a se exprima liber, de a avea o opinie și dreptul copiilor de a-și forma organizații care să le reprezinte interesele sunt respectate în mică măsură și peste 10% consideră că acest ultim drept nu este respectat deloc.

Despre existența *Consiliului elevilor* în școala în care învață au cunoscut 64,9% dintre copiii care au completat chestionarul, 9,5% afirmă că nu există un astfel de organism și 25,6% dintre ei nu știu sau nu au auzit de consiliu. Din cei care erau informați cu privire la Consiliul elevilor doar 5,3% au apelat la ajutorul lui pentru a-și rezolva o problemă sau a face o propunere, 22,9% au apelat rar și 70,9% nu au apelat niciodată la acest for, care ar trebui să le promoveze propunerile și să le reprezinte interesele.

În cazul celor care s-au adresat Consiliului, mai puțin de 1/3 au afirmat că propunerea sau opinia lor a fost luată în considerare. Ca urmare, în baza experienței mai degrabă negative pe care au avut-o în raport cu această formă de organizare a elevilor, doar 10,2 % dintre respondenți consideră că ar putea influența o decizie a conducerii școlii prin intermediul consiliului.

În luna mai a anului 2006, Ministerul Educației și Cercetării a inițiat organizarea Consiliului Consultativ al Elevilor, structură la nivel național cu rol de reprezentare a opiniilor elevilor în luarea deciziilor privind educația. Reprezentativitatea acestui consiliu este însă limitată, deoarece în consiliu nu sunt reprezentanți și elevii cu dizabilități, cei din mediul rural, copiii provenind din rândul diferitelor minorități etnice sau cei cu rezultate mai slabe la învățătură.

În ultimii ani, organizațiile neguvernamentale au implementat o serie de proiecte prin care au fost inițiate forumuri ale tinerilor, atât la nivel local, cât și la nivel național: *Parlamentul Tinerilor*, *Consiliul Local al Tinerilor*, *Gubernul Elevilor*, *Avocatul Elevilor* etc. Aceste organizații sunt însă mai puțin cunoscute tinerilor care nu au fost direct implicați, iar multe dintre ele au avut o durată scurtă de funcționare. Întrebarea referitoare la alte organizații ale elevilor care funcționează în localitățile de domiciliu a relevat că, în medie, circa 70% nu știu sau nu au auzit despre astfel de structuri.

Un elev declară: „*Putem organiza aceste consilii pentru că așa trebuie, dar ar fi mai bine să le organizăm pentru că ne pasă!*” atrăgând astfel atenția asupra riscului ca structurile de reprezentare a elevilor să fie mai degrabă formale.

Focus-grupurile organizate cu elevi, părinți și copii din Câmpia Turzii¹⁷ au scos în evidență următoarele opinii referitoare la libertatea de expresie și de asociere:

Elevii sunt familiarizați cu sistemul de reprezentativitate de la nivelul școlii, majoritatea cunoscând existența consiliilor școlare și consideră că funcționalitatea acestora depinde de profesorul coordonator care, în multe cazuri, se implică insuficient sau deloc. A fost subliniată slaba consultare a elevilor de către cei care îi reprezintă, motiv pentru care multe dintre problemele copiilor nu sunt transmise mai departe către cei care ar putea să le rezolve. Nu se cunoaște aproape deloc existența unei structuri de reprezentativitate a elevilor la nivelul orașului și se simte nevoia de comunicare atât în cadrul școlii, cât și privind problemele care țin de mediul familial.

Părinții recunosc faptul că familia ar trebui să constituie o structură în care copilul să aibă posibilitatea de exprimare liberă, dar și realitatea că, în majoritatea cazurilor, familia nu asigură acest cadru. La școală, la nivelul claselor primare, învățătorii nu pot să ofere copiilor mediul potrivit pentru exprimare datorită numărului mare de elevi, iar unele cadre didactice nu au răbdarea să “asculte”. La nivel gimnazial, diriginții se întâlnesc de cel mult două ori (și cel mult 1 oră de fiecare dată) pe săptămână cu elevii, timp insuficient pentru exprimarea liberă a opiniilor. Nu li se acordă suficientă atenție și încredere copiilor care semnalează problemele de sănătate sau afective pe care le întâmpină. O parte dintre părinți nu cunosc existența structurilor prin care copiii se pot exprima, iar cei care le cunosc afirmă că nu sunt reprezentative și nu există o informare a copiilor asupra existenței lor.

¹⁶ Organizația Salvați Copiii, *Opinii ale elevilor privind importanța și respectarea drepturilor copilului în România*, București, 2006

¹⁷ Realizate de Fundația Română pentru Copii, Comunitate și Familie, în cadrul Grupului de Monitorizare privind Drepturile Copilului.

Profesorii consideră că elevii se manifestă în școală în toate domeniile și în toate activitățile, în principal la orele de dirigiență (un obiectiv al acestor ore este tocmai dezvoltarea capacității de exprimare), dar acest lucru depinde și de abilitățile dirigintelui. Programa școlară aglomerată, așteptările mari ale părinților față de performanța școlară a copiilor sunt considerate a fi piedici în calea dezvoltării exprimării libere.

Art. 14 Dreptul la libertatea de gândire, de conștiință și religie

În cadrul activităților de monitorizare nu au fost semnalate cazuri deosebite privind exercitarea acestui drept, cu excepția menționării faptului că doar religiile recunoscute oficial au dreptul de a preda religia în școlile publice. Participarea la astfel de cursuri este opțională; cu toate acestea, Biserica Baptistă a semnalat cazuri de copii care au fost obligați să participe la cursurile de religie ortodoxă.

Studiu de caz

În anul 2006, un cadru didactic din Buzău a cerut în instanță eliminarea icoanelor din școli, argumentând că elevii care au alte orientări religioase pot fi afectați, iar prezența acestor simboluri ale religiei ortodoxe reprezintă o încălcare a dreptului la libertate de gândire, de conștiință și religie. Speța a fost adusă și în atenția Consiliului Național pentru Combaterea Discriminării care a recomandat, la 21 noiembrie 2006, Ministerului Educației și Cercetării să elaboreze, într-un timp rezonabil, o normă internă care să reglementeze prezența simbolurilor religioase în instituțiile de învățământ public. Această normă internă trebuie să: asigure exercitarea dreptului la învățătură și accesul la cultură în condiții de egalitate, să respecte dreptul părinților de a asigura educația copiilor potrivit convingerilor lor religioase și filosofice, să respecte caracterul laic al statului și autonomia cultelor, să asigure libertatea de religie, conștiință și convingeri a tuturor copiilor în condiții de egalitate și să afișeze simbolurile religioase doar în cursul orelor de religie sau în spațiile destinate exclusiv învățământului religios.

Ministerul Educației, Cercetării și Tineretului a pierdut procesul la Curtea de Apel București și a atacat cu recurs la Înalta Curte de Casație și Justiție solicitând anularea recomandării CNCD. Prin decizia acestui ultim for, MECT a câștigat apelul, decizia CNCD fiind anulată, considerându-se că aceasta ar „impune intervenția statului într-un domeniu în care decizia afișării simbolurilor religioase în unitățile de învățământ aparține exclusiv comunității formate din profesori, elevi și părinți”¹⁸. Cu toate acestea, nu se reglementează mecanismul de decizie al comunității și nici cum se poate asigura dreptul copiilor care aparțin minorităților religioase din comunitate.

Art.16 Dreptul la protecția garantată împotriva unei imixțiuni ilegale în viața sa privată

Deși legislația din domeniul audio-vizualului reglementează protecția imaginii și vieții private a copilului, nu rare sunt cazurile în care mass-media încalcă aceste prevederi. Conform rapoartelor anuale de activitate ale Consiliului Național al Audiovizualului, în perioada 2004-2007 au fost aplicate 112 somații și 78 de amenzi pentru nerespectarea prevederilor referitoare la protecția copiilor. De asemenea, cazuri de abuz sexual sau detalii privind viața sexuală a unor copii, însoțite de precizări amănunțite care pot conduce la recunoașterea copiilor (menționarea satului/comunei de reședință, a școlii, poze ale copiilor care ascund doar ochii dar din care reies cu ușurință celelalte trăsături fizice) sunt relatate constant în anumite ziare, uneori prin titluri umilitoare pentru copii.

Art.17 Accesul la informare

Deși aparent copiii au acces la materiale informative, aceștia nu își iau informațiile din surse oficiale pentru că nu le sunt transmise într-o manieră adecvată, pe înțelesul lor.

Un sondaj on-line legat de activitățile copiilor pe Internet¹⁹ a evidențiat unele rezultate îngrijorătoare care atrag atenția asupra riscurilor la care sunt expuși tinerii, dar și asupra nevoii de informare și conștientizare a opiniei publice în legătură cu modalitățile de protecție împotriva expunerii la pornografie, violență și abuzuri în utilizarea Internet-ului:

- 45% dintre copii au accesat fie din întâmplare, fie intenționat site-uri cu nuditate și pornografie;
- 50% dintre copii au accesat site-urile cu un conținut violent;
- 85% dintre copii discută cu persoane necunoscute pe Internet, expunându-se astfel la riscul de fi abuzați fie prin obținerea de date personale de la ei, fie prin primirea unor propuneri de întâlniri de la necunoscuți;
- 65% dintre părinții cuprinși în sondaj declară că nu cunosc sau nu pun în practică restricții (fie și educative) cu privire la accesarea Internet-ului.

Este evidentă necesitatea unor programe de informare și conștientizare atât a elevilor, cât și profesorilor și părinților cu privire la beneficiile și riscurile la care se expun tinerii în raport cu diversele surse de informare. Sunt necesare, de asemenea, programe de educare a consumului de radio și televiziune, precum și a Internet-ului, astfel încât sursele de informare să se numere cu adevărat printre experiențele pozitive de învățare a copiilor și tinerilor.

¹⁸ Decizia nr. 2393/11.06.2008 din dosarul 1327/2/2007, Înalta Curte de Casație și Justiție, Secția de Contencios Administrativ și Fiscal

¹⁹ Studiu realizat de Asociația pentru Tehnologie și Internet (APTI) în perioada 27 februarie-10 martie 2006 pe un lot de aproximativ 400 de copii și 110 părinți.

Opinii Copii

În urma consultării copiilor cu privire la drepturile lor, în cadrul unui proiect european - „You and EU!” la care și Salvați Copiii România a luat parte, 94% dintre copiii chestionați au răspuns că pentru a fi considerat respectat dreptul la informare, copiii ar trebui să primească informațiile într-un limbaj adecvat vârstei lor, iar cei care transmit mesajul ar trebui să folosească imagini, animații, jocuri, muzică sau alte mijloace care să fie atractive și ușor de înțeles pentru copii.

Din focus-grupurile cu elevi, părinți și profesori s-au desprins următoarele concluzii cu privire la dreptul la informare²⁰:

Elevii consideră că cele mai accesibile surse de informare sunt școala, televizorul și Internet-ul, dar nu toți copiii au acces la acestea. Printre dificultăți a fost menționat faptul că școala nu oferă prea des informații cu privire la oportunități de implicare în proiecte sociale, precum și incapacitatea unora dintre elevi de a filtra informația care le este necesară (cu referire la violența prezentă în știrile de la televizor, filme de groaza, jocuri pe calculator etc).

Părinții sunt de părere că televiziunea prezintă programe nepotrivite la ore de acces pentru copii. Sunt difuzate emisiuni de divertisment de proastă calitate, desene animate cu violență, care promovează comportamente indezirabile social.

Profesorii consideră că elevii au acces gratuit la manuale și cărți la bibliotecile școlare. În schimb, cărțile din librării sunt inaccesibile datorită prețurilor ridicate. Și profesorii au criticat desenele animate care sunt încărcate cu personaje negative, pe care copiii le copiază și cu care se identifică. Școala nu contribuie suficient la dezvoltarea unei atitudini critice a copiilor față de informație, iar părinții și societatea civilă nu pot „concura” mass media, care abundă de mesaje violente. Se simte nevoia de a se controla informația la care au acces copiii, încurajarea și răsplătirea originalității și creativității ca urmare a documentării de pe Internet, concomitent cu depunctarea materialelor copiate.

Art.37 (a) Dreptul de a nu fi supus la tortură, la pedepse sau tratamente crude, inumane sau degradante

Comitetul ONU și-a manifestat îngrijorarea față de numărul ridicat de plângeri privind copiii supuși unor rele tratamente de către funcționarii care aplică legea. Au fost menționate metodele de audiere, uneori brutale, ale poliției. Aspectele referitoare la arestul preventiv și condițiile în care trăiesc copiii privați de libertate sunt tratate pe larg în secțiunea privind măsurile de protecție specială.

B. Mediul familial si forme alternative de îngrijire

Art. 5: Îndrumarea părinților și dezvoltarea capacității copiilor

Art. 18 (1), (2): Responsabilitatea părinților

La nivelul DGASPC-urilor, serviciile și beneficiile sunt accesate în special de familiile ce se confruntă cu dificultăți de natură economică, deși problema formării părintelui în ceea ce privește educarea propriului copil nu este condiționată doar de nivelul veniturilor unei familii.

Conform Institutului Național de Statistică²¹ în anul 2005 circa 20.000 de copii s-au născut din mame minore. Fie că au ajuns la sarcină accidental, fie că sunt deja căsătorite, mamele-copii ajung la o maturizare forțată, concomitentă cu părăsirea școlii. Proportia copiilor născuți de mame tinere continuă să fie mare mai ales în rândul populației roma, fiind în medie de 2 copii până la vârsta de 19 ani²². Această situație se datorează, pe de o parte, tradițiilor de familie, iar pe de altă parte insuficienței folosirii a contracepției de către femeile roma.

Deși legea nu prevede, familia monoparentală este disfuncțională sub raportul asumării responsabilităților părintești de creștere și educare a copiilor. În prezent, pentru familia monoparentală, nu există servicii care să prezinte caracter specific, capabile să răspundă problemelor complexe resimțite de aceasta, ci doar o serie de beneficii.

În urma interviurilor realizate de Salvați Copiii²³ cu specialiști din domeniul protecției copilului și familiei s-a putut observa că aceștia tind să aibă mai multe informații despre părinți decât despre copii și să alătore imaginii familiei monoparentale diverse caracteristici întâlnite în general în activitatea pe care o desfășoară, la grupurile

²⁰ Focus-grupurile au fost realizate de Fundația Română pentru Copii, Comunitate și Familie.

²¹ Copii cu copii, Evenimentul Zilei, 16 mai 2006.

²² Agenția pentru Dezvoltare Comunitară Împreună, Fundația pentru o Societate Deschisă, Accesul romilor la servicii sociale, Realități și tendințe în anul 2005, București, 2006.

²³ Organizația Salvați Copiii, Problematika familiei monoparentale în România, cercetare realizată pe 3 grupe de respondenți: specialiști din domeniul protecției copilului și familiei, consilieri școlari și cadre didactice și mame unice întreținătoare ale familiei.

vulnerabile (violența intra-familială, locuirea în stradă, delincvența etc.), fapt ce denotă o conștientizare relativ scăzută a problematicei acestui tip de familie.

Cel mai greu de soluționat sunt cazurile familiilor care provin din pătura săracă a societății, private de un minimum de resurse necesare unui trai decent, care de cele mai multe ori, devin dependente de ajutorul social.

Multe dintre mamele intervievate au afirmat că nu știu unde trebuie să apeleze pentru a obține sprijin și că trebuie „să ai timp și o răbdare de fier” pentru a ajunge în posesia unor ajutoare. De asemenea, sumele primite ca sprijin sunt considerate insuficiente pentru acoperirea tuturor nevoilor legate de creșterea copiilor, iar limitarea acordării alocației pentru familia monoparentală doar până la împlinirea, de către copil, a vârstei de 18 ani nu este eficientă, deoarece în majoritate cazurilor, copiii se regăsesc încă în grija părintelui singur, urmând cursurile unei instituții de învățământ. Din majoritatea interviurilor aplicate în familii monoparentale, a rezultat că dincolo de satisfacerea nevoilor fundamentale (îmbrăcăminte, alimente, locuință, sănătate, școlarizare), copiii din aceste familii au nevoie de alternative de petrecere a timpului liber, de activități extrașcolare pe care părinții nu le pot oferi datorită programului de lucru. Costurile pentru tabere și excursii depășesc, în multe cazuri, posibilitățile financiare ale familiei. Un alt efect al posibilităților materiale scăzute este responsabilizarea timpurie a copilului, maturizarea forțată ce lasă puțin loc pentru bucuriile specifice vârstei. În multe situații copiii cei mari au grijă de frații lor mai mici cât timp mamele sunt plecate la serviciu. Concomitent cu vârsta, copiii tind să caute locuri de muncă pentru a câștiga un ban în plus față de ceea ce îi poate oferi părintele.

Cadrele didactice și consilierii școlari intervistați s-au centrat pe aspecte legate de problemele copiilor, având totodată informații reduse despre părinții acestora. Asemenea specialiștilor din domeniul protecției copilului și familiei, cei din sistemul de învățământ au alăturat copiilor din familii monoparentale și caracteristici ale elevilor care se confruntă cu alte tipuri de probleme. Dificultățile părintelui se răsfrâng asupra copiilor, efectele resimțându-se pe plan școlar, relațional și afectiv. De asemenea, cerințele școlare (temele, cărțile, caietele, taxele școlare) nu se raportează la resursele pe care le are fiecare elev în parte.

Gradul de conștientizare a problematicei familiei monoparentale este scăzut și la nivelul comunității.

Opinii cu privire la situația familiilor monoparentale

Mame singure:

„Am solicitat ajutor de urgență dar mi-au spus că nu reprezintă un caz grav...că există situații mult mai grave”. „Nu există nimic care să ajute în mod real”.

„Ofer meditații pentru copiii de generală. Părinții lor m-au înțeles și mi-au permis să vin și cu băiatul, pentru că nu aveam cu cine să îl las.”

„Copiii se simt prost, nu prea au cu ce se lăuda, decât că au stat în fața blocului sau că i-a scos mama în parc să se dea cu bicicleta ... colegii lor povestesc cum a fost la mare, la munte, în străinătate, la bunici...”

„Băiatul cel mare e ca o a doua mamă în casă, mă întreabă mereu: <mami, ce să mai fac, cum să te mai ajut?>”

Consilier școlar în cadrul unui grup școlar, București: „uneori copiii vin obosiți deoarece lucrează dimineața, înaintea orelor de școală ... se mai întâmplă să adoarmă pe la ore”

Specialiști din domeniul protecției copilului și familiei:

„Ar fi nevoie de mai mulți oameni pregătiți să îi consilieze pe acești părinți aflați în dificultate. Ei au nevoie să știe că cineva mai este alături de ei, dincolo de puținul sprijin material, că cineva îi ascultă în momentul în care nu mai știu exact cum să pună problema cu propriul copil ... dar au cui să se adreseze? Noi facem asta dar suntem mult prea puțini. Recunoaștem! Suntem mult prea puțini”

„Cererile de înscriere sunt monitorizate la Direcție, dar vă spun că depășesc cu mult numărul de locuri pe care le avem în centrul de zi. Sunt cam 10 cereri la o lună și jumătate. [...] În standarde se spune că trebuie să ne facem cunoscuți în comunitate. Nu știu dacă am vreun motiv să fac asta pentru că avem doar 20 de locuri, toate ocupate”

Art. 9: Separarea de părinți

Famiiliile copiilor aflați în dificultate, cu risc crescut de abandon, respectiv instituționalizare, prezintă următoarele caracteristici: mame singure sau cupluri care trăiesc în uniune consensuală, cu doi sau mai mulți copii, fara un loc de muncă stabil, cu un nivel educațional extrem de redus, cu o situație material financiară la limita subzistenței și un nivel de informare foarte scăzut cu privire drepturile și obligațiile pe care le au. Din practica curentă, a reieșit ca principalele probleme întâmpinate de familiile aflate în dificultate sunt: capacitatea de angajare și integrare profesională extrem de scăzută datorită nivelului de educație redus, lipsa actelor de identitate care conduce la imposibilitatea obținerii drepturilor legale, lipsa unei rețele de suport funcționale, lipsa informațiilor cu privire la creșterea și îngrijirea corespunzătoare a copilului, lipsa un model parental adecvat și riscul crescut de marginalizare socială.

Salvați Copiii lași a relevat faptul că majoritatea serviciilor publice specializate de asistență socială (SPAS) din regiunea Moldovei nu s-au asociat în vederea organizării unor servicii de zi pentru prevenirea separării

copilului de familie. Situația este asemănătoare și în cazul consiliilor locale care, în majoritate, nu au înființat independent și nici prin asociere astfel de servicii²⁴.

Art. 10: Reunificarea familiei

Art. 11: Transferul ilegal și împiedicarea întoarcerii

Din experiența practică a rezultat că în unele cazuri în care copiii români neacompaniați din străinătate sunt în grija autorităților străine, factorii responsabili din țara respectivă au nevoie de mai mult timp pentru a face o analiză completă asupra mediului de proveniență al copilului și pentru a emite o hotărâre, care poate fi favorabilă sau nu reîntoarcerii copilului în mediul său de origine.

Mai multe ziare au prezentat poveștile unor părinți români care se luptă cu autoritățile italiene pentru a-și revedea copiii care în unele cazuri au și fost dați de autoritățile italiene spre adopție, fiind considerați abandonți.

În cazul copiilor români găsiți neacompaniați în situații de risc în special în Italia, mecanismul reîntoarcerii acestora este lent și extrem de birocratic. Odată ce copilul este găsit în Italia este predat autorităților sociale și internat într-o instituție de primire a copiilor. Cazul lui este adus la cunoștința autorităților sociale și tribunalului pentru minori, care urmează să emită o hotărâre privind statutul acestuia în Italia. Cazul copilului este înaintat mai departe către un organism specializat al guvernului italian (Comitetul pentru Minori Străini), care îl remite unei organizații cu legături în România, Ambasadei Române, Consulatului din Italia sau ANPDC. ANPDC remite cazul DGASPC-ului din raza localității în care se afla domiciliul copilului pentru efectuarea anchetei sociale. Până la momentul în care ancheta socială revine din nou autorităților italiene trece un interval mare de timp, perioadă în care copilul nu beneficiază de educație. În cadrul centrului de primire din Italia copilul învață limba italiană și în unele cazuri beneficiază de un curs de formare profesională. În funcție de ancheta socială, tribunalul pentru minori stabilește dacă copilul va fi repatriat sau nu.

În cursul anului 2005 au fost repatriați 317 copii, iar în primul trimestru al anului 2006, 59 de copii. Numărul de cazuri de copii români semnați de către autoritățile sociale din străinătate arată că destinația predilectă a acestora este Italia (497 de copii semnați dintr-un total de 972, reprezentând 51%), urmată de Marea Britanie (293 de copii, reprezentând 30%), Spania (83 de copii, reprezentând 8,5%) și Franța (cu 32 de copii, reprezentând 3,2%)²⁵.

Studii de caz

În 2005, o femeie din România aflată în Italia, la Torino, a fost decăzută din drepturile părintești iar cei patru copii ai săi au fost dați spre adopție. Potrivit convențiilor internaționale, în cazul în care un minor este considerat abandonat într-o țară, autoritățile de acolo trebuie să informeze autoritățile din țara de origine despre situația copilului. Acest lucru nu s-a întâmplat însă în acest caz, autoritățile italiene neaducând la cunoștința României demersurile luate. Familia și bunicii copiilor au trimis plângeri la Oficiul Român pentru Adopții și la ANPDC, care la rândul lor, au cerut Italiei repatrierea copiilor. Abia după doi ani, instituțiile italiene au răspuns, comunicând că în cazul copiilor romani de la Torino au aplicat legislația italiană²⁶.

Copiii C.L. și S.M. din Iași au primit cadou din partea părinților o excursie în Italia. Aflați într-un tren de noapte pe ruta Milano–Torino, au fost tâlhăriți și au rămas fără banii de întoarcere în România. Cei doi copii și-au contactat părinții, care i-au sfătuit să apeleze la poliție. Au urmat sfatul acestora, au contactat poliția și au fost internați într-un centru de primire a copiilor din Italia. Cu toate că părinții copiilor au fost în permanent contact cu aceștia și cu autoritățile italiene, timpul necesar formalităților de repatriere a fost extrem de lung (aproximativ un an), iar cei doi copii au pierdut un an școlar datorită acestei situații.

Art. 19: Protejarea față de abuzuri și neglijare

Schimbările produse în ultimii ani în direcția protecției copilului față de abuz și neglijare arată voința autorităților de a dezvolta un sistem eficient și adaptat asupra acestei problematice. Cadrul legal adecvat (introducerea în legea 272/2004 a prevederilor de interdicere a aplicării pedepselor fizice sub orice formă asupra copilului, la inițiativa organizației Salvați Copiii în 2003) răspunde nevoilor cu care s-au confruntat specialiștii care instrumentează cazurile de abuz în care sunt implicați copii.

În 2007, Salvați Copiii a realizat o cercetare pentru a determina gradul de cunoaștere a legislației cu privire la interdicerea pedepsei fizice, în rândul populației dar și a categoriilor profesionale care lucrează cu copii: educatori, învățători, profesori, pedagogi, medici, polițiști, personal de îngrijire din centrele de plasament, etc. Cercetarea a evidențiat că:

²⁴ Asociația Salvați Copiii Iași, Drepturile copilului între lege și practică, septembrie 2008, pg. 112.

²⁵ Statistică oferită de ANPDC privind situații copiilor neacompaniați aflați în străinătate în perioada 1 ianuarie 2005 – 1 iunie 2006.

²⁶ BBC România, Copii români din Italia dați spre adopție, deși au părinți, 26 mai 2008

- deși aproape trei sferturi din populația adultă a României știe că legislația românească interzice pedeapsa fizică și tratamentul umilitor asupra copilului, doar 10% sunt la curent (cel puțin în mică măsură) cu prevederile legii privind protecția și promovarea drepturilor copilului;
- responsabilitatea /gradul de implicare al populației față de cazurile cunoscute de copii supuși unor rele tratamente, prin sesizarea autorităților competente, nu este la nivelul așteptat, doar 13% dintre cei care au declarat că știu cazuri de copii supuși unor rele tratamente, sesizând instituțiile abilitate;
- majoritatea populației (54%) reduce semnificația sintagmei „tratamente umilitoare asupra copilului” la formele abuzului fizic (bătaia, pedepsele crunte, maltratarea fizică, etc.). Mai mult, neglijarea educațională sau abuzul sexual au fost încadrate în categoria tratamentelor umilitoare doar de 3% din populație;
- mai mult de 90% dintre specialiștii intervievați au declarat că este necesară o informare mai amplă a angajaților din instituțiile publice și private care se ocupă sau au tangență cu problematica copilului, pe toate cele trei aspecte amintite (legislație, programe, sancțiuni).

Salvați Copiii România a inițiat în 2003 o astfel de campanie ce a urmărit dezvoltarea legislației cu privire la drepturile copilului, inclusiv la protecție împotriva violenței. În 2006, a relansat campania împotriva violenței asupra copiilor, cu scopul promovării legii de interdicere a pedepselor fizice asupra copilului și schimbării mentalităților referitoare la educarea copiilor, prin promovarea unor metode educaționale care să excludă violența. Pentru atingerea obiectivelor propuse, au fost elaborate și tipărite materiale informative adresate adulților (părinți și specialiști), spoturi Radio TV, a fost realizat un site de promovare a disciplinei pozitive (www.educatiefaraviolenta.ro), au fost organizate dezbateri, mese rotunde și alte evenimente pe tema educării copilului fără violență. Cursuri de pregătire pentru specialiști și părinți în vederea asimilării unor metode alternative de educare a copilului și formări în domeniul educație prenatale au completat campania organizației. De asemenea, au fost oferite servicii specializate pentru copii și părinți în cadrul a 5 Centre de Resurse pentru părinți din București, Iași, Suceava, Mureș și Timișoara.

Art. 20: Protecția copiilor lipsiți de sprijinul familial

În ceea ce privește situația copiilor ce se află în grija statului, cu anumite excepții, sistemul public poate asigura nevoile de bază (hrană, îmbrăcăminte, adăpost), dar nu este pe deplin în măsură să rezolve problema tinerilor ce împlinesc 18 ani și trebuie să părăsească sistemul de protecție. Serviciile actuale oferite pentru aceasta categorie de vârstă trebuie regândite pentru a fi capabile să ofere posibilitatea unei integrări sociale corespunzătoare. Se impune necesitatea elaborării unor strategii coerente, care să se aplice încă din perioada de instituționalizare astfel încât să permită tinerilor adaptarea la cerințele unei vieți independente, în vederea atenuării șocului dezinstituționalizării.

Protecția copiilor lipsiți de sprijinul familial este un subiect prezent în mass-media românească fiind semnalate cazuri de încălcare a drepturilor acestor copii. La începutul lunii august 2006, peste 1.000 de copii din Vaslui aflați în grija asistenților maternali nu și-au primit alocația de hrană timp de 6 luni. Cauza invocată de responsabili DGASPC Vaslui a fost lipsa fondurilor asigurate de bugetul de stat²⁷.

Creșterea mobilității forței de muncă între granițele Uniunii Europene a adus România în fața unui proces masiv de migrație ce afectează familia și implicit copiii care, de cele mai multe ori, rămân acasă fie în grija unui singur părinte, a unei rude îndepărtate, fie chiar lipsiți de supraveghere. Fenomenul afectează întreaga țară, însă este predominant în zonele mai sărace, unde comunități întregi pleacă la muncă în străinătate. Statisticile ANPDC indicau în iunie 2007, un număr minim de 82.464 copii rămași în țară în urma migrației unuia dintre părinți (47.154) sau a amândouă (35.310). Alarmant este faptul că aproape 2.500 dintre acești copii au ajuns în sistemul de protecție specială, precum și faptul că sistemul de monitorizare a cazurilor este încă în dezvoltare, fapt ce implică în mod cert un număr mult mai mare de copii rămași singuri acasă. Această premisă este demonstrată și de un studiu realizat de Fundația Soros²⁸ care indică un număr de peste 170.000 elevi din clasele V-VIII care au cel puțin un părinte plecat, precum și de o cercetare realizată de Gallup și Asociația Alternative Sociale la solicitarea UNICEF²⁹, derulată în perioada aprilie-octombrie 2007 și care a aproximat la 350.000 numărul copiilor rămași acasă. Această ultimă sursă indică aproape 126.000 de copii afectați de migrația ambilor părinți (jumătate din aceștia având vârsta de până în 10 ani). Aproximativ 100.000 de copii trăiesc în regiunea de nord-est a României (Moldova)

Cercetarea calitativă *Impactul migrației părinților asupra copiilor rămași acasă*, realizată de Organizația Salvați Copiii în zona Moldovei, în 2007 a subliniat nevoia bunicilor și a celorlalte rude /cunoștințe în grija cărora rămân copiii, de a primi sprijin pentru facilitarea comunicării și relaționării cu copiii, în special deoarece au identificat riscul dezvoltării de comportamente deviate în rândul acestora, precum absenteismul și abandonul

²⁷ Copiii vasluieni au rămas fără alocația de hrană, Azi, 5 august 2006.

²⁸ Fundația Soros, "Efectele migrației: Copiii rămași singuri acasă", București, 2007

²⁹ UNICEF România, Analiză la nivel național asupra fenomenului copiilor rămași acasă prin plecarea părinților la muncă în străinătate, Buzău, 2008

școlar sau chiar riscul producerii de fapte încadrabile în sfera delincvenței juvenile. Situația copiilor devine și mai vulnerabilă când nu sunt lăsați în grija unui adult, ci responsabilitatea protecției și sprijinirii fraților sau surorilor mai mici revine copiilor considerați de părinți suficient de maturi pentru a face față singuri situațiilor cotidiene.

Opinii

Copii

Doi frați, 12 și 7 ani, cu mama plecată la muncă în străinătate, Pătrăuți, județul Suceava:

[Si cum au fost acești 2 ani fără mama. A fost mai greu ? Mai ușor?]

„Mult mai greu. Trebuia sa facem lucrurile pe care le făcea si ea ... Eu si fratele meu facem curat si mâncare

[Si știți voi sa faceți mâncare?]

„Da, că știam de la mama”

Bunică, 3 nepoți în îngrijire, Piatra Neamț

„Mie îmi e foarte greu cu băiatul de 16 ani, ei sunt 5 copii în total...și maică-sa a plecat să facă ceva bani, taică-său nici nu se interesează de ei, cel de 16 ani e cel mai mare și mereu pleacă de acasă...și dacă îi spun ceva țipă și îmi dă și o palmă...nu mă înțeleg deloc cu el”

„Nora a plecat și m-a lăsat cu 5 copii, nu am putut să îi țin pe toți, nu am din ce, am pensie 138 RON, pe 3 i-am păstrat și pe ceilalți doi i-am dat în plasament la altcineva...nu am nici ce să le dau de mâncare, nimic”

Bunică, cu un nepot în îngrijire, Suceava

„Altfel vorbesc copiii cu părinții și altfel copiii cu bunicii. Părinții sunt mai tineri, îi duc undeva, îi aduc, așa unde îl duce bunica...la biserică și înapoi. Copiii vor să îi duci undeva să se distreze. Și să ai bani”

Reprezentant al SPAS Suceava

„Există centre de zi, majoritatea copiilor care frecventează centrele de zi sunt în această situație. Părinții sunt plecați în străinătate și ei rămân în grija bunicilor. Apar probleme de comunicare. O comunicare defectuoasă are urmări atât asupra copiilor cât și asupra celor care îi au în îngrijire. La centrele de zi, copiii primesc hrană, ajutor la teme, posibilitatea de a comunica între ei și cu cei care lucrează acolo și îi asistă. Pot comunica și cu un consilier psihologic”

„Ca măsuri de protecție, sunt copii pentru care am instituit dispoziții de curator pentru situațiile în care s-a constatat că părinții nu mai țin legătura cu copiii, nu mai trimit bani acasă și nu se mai știe nimic despre ei”

Art. 21: Adopția

Adopția se face numai pentru protejarea intereselor superioare ale copilului. Pot deveni adoptatori doar familia sau persoana cu cetățenie română (excepție în cazul bunicilor copilului) care prezintă garanțiile morale necesare dezvoltării armonioase a copilului.

La nivel național dinamica adopțiilor a fost ușor crescătoare. În cursul lunii aprilie 2006, Oficiul Român pentru Adopții a făcut public raportul privind situația celor peste 1.000 de cereri de adopții internaționale blocate ca urmare a moratoriului din 2001 care suspenda adoptarea copiilor români de cetățeni din străinătate. În afara a 28 de cetățeni străini care aveau drept de rezidență în România și aveau deja copii în îngrijire, restul cererilor nu au fost acceptate. Conform celor declarate de reprezentanții oficiului, majoritatea copiilor pe care cetățenii străini au cerut să-i adopte au fost fie primiți înapoi de familiile în care s-au născut, fie au fost adoptați de familii din România³⁰, iar Guvernul român a adoptat o poziție fermă în ceea ce privește respectarea prevederilor Legii 273/2004.

Datele Oficiului Român pentru Adopții³¹ din 2007, arătau că 2.575 de familii sau persoane aveau atestat pentru adopție în vigoare. Dintre acestea, 26% dorea să adopte un copil mai mic de 1 an, 42% un copil între 1-3 ani și 17% un copil cu vârsta între 3-5 ani, în timp ce doar 11% doreau un copil mai mare de 5 ani (4% dintre familii nu au menționat ce vârstă ar dori să aibă copilul pe care îl adoptă). Analizând aceste date, observăm că cele mai multe familii (85%) își doresc copii mici, de până în 5 ani.

Dacă analizăm dinamica adopțiilor realizate, constatăm o diferență semnificativă față de dorințele exprimate de părinți. Procedurile necesare adopției au o durată destul de mare, fapt ce duce la creșterea în vârstă a copiilor adoptați:

³⁰ www.BBCRomanian.com, 26 aprilie 2006.

³¹ <http://www.adoptiiromania.ro/statistici.aspx>

Dinamica adopțiilor 2006-2007 pe vârste și gen

Anul	2006	2007
Total copii	1421	1294
0-1 an	190 (13,37%)	137 (10,59%)
1-4 ani	594 (41,8%)	629 (48,61%)
5-9 ani	205 (14,43%)	246 (19,01%)
10 ani	432 (30,4%)	282 (21,79%)
Total fete	683	620
Fete 0-1 an	87	71
Fete 1-4 ani	314	310
Fete 5-9 ani	107	114
Fete peste 10 ani	175	125
Total băieți	738	674
Băieți 0-1 an	103	66
Băieți 1-4 ani	280	319
Băieți 5-9 ani	98	132
Băieți peste 10 ani	257	157

În timp ce unele persoanele care doresc să adopte sunt nemulțumite de durata foarte mare a procesului, precizând că poate dura și 2 ani, observăm din datele ORA arată că pentru adopțiile finalizate în anul 2006 și 2007, durata medie a fost de până în 8 luni:

Durata medie a perioadei până la încuviințarea unei adopții:

Anul	2006	2007
De la data sentinței de deschidere a procedurii adopției interne	5 luni	6 luni
- cu încredințare în vederea adopției	8 luni	7 luni
- fără încredințare în vederea adopției	4 luni	5 luni
De la data dispoziției de atestare a familiei/persoanei	7 luni	8 luni

Art. 25: Revederea periodică a plasamentului

Conform unei cercetări realizate de Salvați Copiii Iași în zona Moldovei, SPAS-urile din județele monitorizate organizează, în marea lor majoritate, acțiuni de monitorizare a familiilor în cazul copiilor reintegrați după încetarea măsurii de protecție specială și organizează vizite la domiciliu atunci când suspectează existența unei situații care poate afecta viața și securitatea copilului³². Cu toate acestea, presa a semnalat în câteva rânduri situații grave de neglijare sau chiar abuz la care erau supuși copii aflați în grija unor asistenți maternali.

Art. 27 (4): Pensia alimentară

După încredințarea copilului unuia dintre părinți, la solicitarea acestuia, celălalt va fi obligat de către instanța de judecată la plata unei "pensii alimentare", obligație care va dura până la terminarea studiilor, cel târziu până la împlinirea vârstei de 26 ani.

În cazul stabilirii cuantumului pensiei alimentare pentru întreținerea copilului de către celălalt părinte, sunt anumite situații în care este foarte dificil de apreciat venitul real al părintelui, respectiv în cazul în care părintele lucrează fără forme legale și în cazul în care părintele lucrează în străinătate. Totodată, nu există un mecanism eficient care să asigure îndeplinirea la timp a acestei obligații. Astfel, o parte din mamele intervievate în cadrul cercetării Salvați Copiii (*Problematika familiei monoparentale în România*) au reclamat faptul că au existat perioade lungi în care nu au primit pensia alimentară sau că această obligație se realizează sporadic.

Art. 39: Îngrijirea recuperatorie

Deși în urmă cu câțiva ani România era privită doar ca o etapă în itinerariul stupefiantelor spre piața vest europeană ca rezultat al conflictului din fosta Iugoslavie, în prezent, ca urmare a ameliorării situației economice, România a devenit o piață de desfacere pentru substanțele psihotrope. În prezent, în România, centrele pentru tratament cu metadonă sunt foarte puține, neexistând o comunitate terapeutică care să asigure asistență psihologică celor aflați în recuperare după întreruperea tratamentului cu metadonă. Există servicii care tratează dependența fizică, dar nu urmăresc acompanierea dependenței psihice dezvoltate de consumul drogului.

³² Asociația Salvați Copiii Iași, op cit. 111-112.

În cadrul mai multor DGASPC, autoritățile locale a organizat servicii de consiliere adresate copilului abuzat, neglijat, traficat, exploatat. De asemenea, prin intermediul a 5 *Centre de Consiliere pentru Copilul Abuzat, Neglijat, Traficat*, Organizația Salvați Copiii asigură servicii gratuite de recuperare psiho-terapeutică, asistare și reintegrare socială a copiilor victime ale abuzului familial, instituțional și ale traficului, servicii de psihiatrie și consiliere juridică. În cadrul centrelor de consiliere, echipele multidisciplinare au asigurat, în perioada 2005-2007, servicii de asistență socială, evaluare și consiliere psihologică, evaluare psihiatrică și asistență juridică pentru 1.568 cazuri de abuz emoțional, fizic, sexual, neglijare și alte situații (tulburări de comportament, tulburări emoționale, tulburări depresive, atacuri de panică, sindrom hiperkinetic, tulburări de personalitate, dificultăți adaptative etc) și pentru 73 cazuri de trafic de copii în scopul exploatării sexuale. Centrele asigură servicii de informare pentru prevenirea abuzului în mediul familial, școlar și instituțional și pregătirea continuă a specialiștilor din rețelele inter-instituționale. În perioada 2005-2006 de acest tip de servicii au beneficiat: 9409 copii, 829 părinți, 963 specialiști.

C. Sănătatea și bunăstarea copilului

Art. 18 Accesul la serviciile de îngrijire

Deși au fost dezvoltate modalități de suport legal și financiar pentru familie, aceasta continuă să se confrunte cu un deficit de servicii de asistență socială, consiliere familială, consiliere pre-nupțială.

Gradul de acoperire al serviciilor este destul de redus la nivel local. Astfel, din cele 3.170 de unități administrativ teritoriale ale României, doar puțin peste 17% aveau înființate servicii publice de asistență socială, care funcționau în cea mai mare parte cu personal nespecializat (doar 21% din personal fiind absolvent de studii superioare de specialitate). Deficitul de servicii este mai evident în mediul rural decât în cel urban, iar personalul care oferă aceste servicii este numeric redus și de multe ori insuficient pregătit. De asemenea, deficitul de locuințe destinat familiilor tinere (tineri din familii sărace sau tineri care ies din instituțiile de protecție socială) și cazurilor sociale continuă să fie o problemă.

Totodată, se remarcă o inerție în dezvoltarea și adaptarea serviciilor, astfel încât acestea să răspundă cu promptitudine nevoilor resimțite la nivelul comunității deservite. Un exemplu în acest sens o reprezintă problema copiilor ai căror părinți muncesc în străinătate. Copiii rămași în țară, rudele sau persoanele care îi au în grijă resimt nevoia unor servicii de asistență și consiliere care însă nu se regăsesc la nivel local sau care sunt insuficient dezvoltate (inițiativele în acest sens aparținând în special societății civile).

Sunt încă insuficiente centrele educative pentru copiii cu dizabilități, bazate nu pe educația școlară clasică ci pe dezvoltarea abilităților personale. De asemenea, pentru copiii autiști serviciile de educație sunt slab dezvoltate (excepțiile fiind de cele mai multe ori prohibitive din punct de vedere financiar), iar personalul pregătit pentru a lucra cu ei este puțin. Lipsesc, de asemenea, așa numitele „centre de respiro” care, preluând copiii cu dizabilități pentru anumite perioade, dau posibilitatea părinților să-și rezolve unele probleme sau să se odihnească.

Art. 23 Copiii cu dizabilități

Un aspect important este scăderea numărului de copii cu dizabilități ce sunt instituționalizați, însă trebuie subliniat că monitorizare acestor copii este deficitară (datele statistice oferite de ANPDC fiind diferite de cele ale ANPH). De asemenea, se resimte nevoia unui plan guvernamental coerent pentru tinerii (mai ales cei cu HIV/SIDA) care împlinesc 18 ani și trebuie să părăsească o instituție de protecție.

Evaluarea copiilor cu dizabilități la vârste mici reprezintă una dintre cele mai importante probleme. Pentru mulți dintre copii, momentul identificării dizabilității și îndrumării către serviciile adecvate coincid cu intrarea în sistemul școlar. Numărul redus de programe și centre de depistare și intervenție precoce a deficiențelor, ce dețin dotări adecvate din punct de vedere al resurselor umane și tehnice afectează șansele de recuperare ale copiilor, iar identificarea cu întârziere a dizabilității elimină posibilitatea intervenției timpurii, cea mai eficientă în cazurile respective.

Dezvoltarea unei rețele de servicii de îngrijire în comunitate se află abia la început. Chiar și în condițiile dezvoltării și diversificării programelor și serviciilor, acestea nu sunt suficient de bine cunoscute de către potențialii beneficiari, de către medicii de familie și nici chiar de către specialiștii care desfășoară activități cu acești copii.

Unități de asistență specială pentru copiii cu deficiențe

Tip / an de referință	2003	2004	2005	2006
Centre de recuperare și reabilitare	566	464	362	206
Centre de integrare prin terapie ocupațională	2	-*	-*	1

Sursa INS(* date lipsă)

În același timp, imaginea copiilor cu dizabilități, deși în schimbare, este încă preponderent negativă. Copiii, părinții și uneori chiar cadrele didactice din învățământul obișnuit manifestă o atitudine ostilă față de integrarea acestora în clasele obișnuite. De asemenea, participarea copiilor cu dizabilități la viața publică este aproape inexistentă. La aceasta contribuie și nerespectarea de către toate autoritățile publice locale a reglementărilor privind accesibilizarea locurilor publice, a trotuarelor, a instituțiilor de cultură etc., ceea ce are drept consecință încălcarea drepturilor la cultură, petrecerea timpului liber sau informație.

Art.24 Serviciile de sănătate

Din datele publicate³³, rezultă că majoritatea femeilor (94%) cu vârsta cuprinsă între 15-44 ani au primit îngrijiri prenatale și aproape trei sferturi (74%) au beneficiat de prima consultație prenatală în primul trimestru de sarcină. De asemenea, proporția femeilor care au beneficiat de primul consult prenatal în primul trimestru de sarcină a crescut de la numai 60% în 1999, la 74% în anul 2004.

Ca și în anul 1999, femeile din mediul rural, femeile cu studii secundare sau care au un nivel socio-economic scăzut, precum și cele care au raportat trei sau mai multe nașteri au beneficiat de mai puține consultații prenatale. Datele din 2004 relevă clar faptul că din ce în ce mai multe femei beneficiază de servicii prenatale și postnatale, însă calitatea serviciilor oferite lasă în continuare de dorit (prestația medicului, a asistenților medicali, informarea privind boala și confidențialitatea, condițiile hoteliere din spital și curățenia). Există discriminări în ceea ce privește serviciile oferite femeilor din mediul rural și celor cu venituri mici.

Aproape 80% din nașterile femeilor cu domiciliul în mediul urban și aproape 60% din nașterile femeilor cu domiciliul în mediul rural au fost asistate de un medic obstetrician, fie singur, fie în echipă cu o moașă. Aproape jumătate (44%) din femeile cele mai sărace au fost asistate la naștere numai de o moașă, în comparație cu numai 10% din femeile cu venituri ridicate.

Acordarea asistenței medico-sociale la domiciliu este slab dezvoltată și are loc numai în anumite zone, în special reședințe de județ. De asemenea, serviciile medicale oferite de ONG-uri sunt puțin dezvoltate și susținute financiar.

Accesul la asistență medicală este în continuare dificil pentru copii romi ca urmare a izolării fizice/geografice a comunităților roma, a practicilor discriminatorii în sistemul medical și a faptului că o mare parte din populația roma nu are asigurări de sănătate și acte de identitate, deci nu poate beneficia de înscrierea pe o listă a medicului de familie. O oarecare ameliorare a accesului copiilor romi la serviciile de sănătate s-a făcut simțită odată cu existența mediatorilor sanitari de origine romă, însă numărul acestora este încă insuficient pentru toate comunitățile de romi.

Guvernul a acordat mult mai puțină atenție combaterii stigmatizării și discriminării care sunt generalizate și care limitează accesul largit la servicii medicale, inclusiv accesul la alte medicamente și la îngrijire specifică și ne-specifică HIV. Astfel, copiii și tinerii care trăiesc cu HIV (mai mult de 7.200) au de înfruntat discriminarea în ceea ce privește accesul la serviciile medicale necesare. Se întâmplă ca doctorii să refuze să trateze copiii și tinerii care trăiesc cu HIV sau să încerce să îi descurajeze să mai vină prin reprogramarea repetată, solicitându-le să vină după ce au plecat toți ceilalți pacienți sau numindu-i ca "persoanele cu SIDA" în fața altor pacienți³⁴. Încălcarea confidențialității statutului HIV pozitiv sunt frecvente și rar sancționate.

În ciuda angajamentului declarat al României și al eforturilor făcute de Guvern în ceea ce privește asigurarea de tratament antiretroviral pentru toți cei care îndeplinesc criteriile medicale, accesul la terapia variază de la județ la județ și spitalele care se ocupă de distribuția antiretroviralelor nu pot să își structureze bugetul în așa fel încât să poată preveni eventualele întârzieri în livrare sau întreruperile prin constituirea unor rezerve.

Raportul UNOPA din noiembrie 2004 releva că 50,5% din totalul încălcărilor identificate în urma monitorizării persoanelor seropozitive, se produc în sectorul sanitar. Astfel, accesul la tratament și îngrijiri medicale este văzut ca fiind cea mai importantă problemă instituțională și se precizează cazuri care au vizat întreruperea repetată între 7 și 12 zile a tratamentului antiretroviral (în județele Constanța, Bacău, Mureș și Iași). UNOPA consideră că încălcarea drepturilor este cauzată de: slaba gestionare a sistemului sanitar, insuficiența și slaba gestionare a fondurilor alocate pentru tratament, neacordarea de către Ministerul Sănătății a întregii sume solicitate pentru tratament și lipsa de interes din partea autorităților locale față de problematica HIV/SIDA. În anul 2005, județele Galați, Suceava, Neamț și Bârlad se adaugă listei zonelor în care tratamentul antiretroviral a fost întrerupt³⁵.

Îngrijirile de sănătate mintală în România sunt concentrate încă în spitalele de psihiatrie și sunt subordonate unui model excesiv biologizant. Nu se poate vorbi de o conexiune formală între instituțiile care oferă servicii de lungă durată și cele ce oferă servicii ambulatorii, continuitatea îngrijirii limitându-se de cele mai multe ori la continuarea administrării unui anumit medicament psihotrop. Semne de întrebare se ridică în ceea ce privește specializarea, conceptul de echipă terapeutică, precum și în ce privește conceptul de îngrijire comunitară,

³³ Banca Mondială, Studiul sănătății reproducerii, 2004.

³⁴ Viața nu așteaptă, Human Rights Watch, 2006.

³⁵ UNOPA, Drepturile omului în context HIV/SIDA - Raport de monitorizare, noiembrie 2004 și ianuarie-martie 2005

considerate slab dezvoltate de către evaluările internaționale³⁶. Ba mai mult, datorită stigmei asociate cu tulburarea mintală, accesarea serviciilor de sănătate mintală în spitale de psihiatrie rămâne redusă. Condițiile de viață și de nutriție din multe locații psihiatrice sunt slabe calitativ, ceea ce implică riscuri pentru sănătatea pacienților care ar fi internați. În România, se aproximează că numărul copiilor cu probleme și tulburări de sănătate mintală este de 880.709, dintre care: 572.461 copii cu tulburări de anxietate, 220.177 copii cu ADHD, 154.124 copii cu depresie, 88.070 copii cu tulburări de conduită, 44.035 copii cu schizofrenie și tulburări psihotice, 8.807 copii cu autism și 176.142 de copii consumatori de alcool și alte substanțe.³⁷

Salvați Copiii a inițiat în anul 2002, programul **Educație pentru Sănătate**, extins, în 2006 și 2007 și la nivelul școlilor din comunitățile rurale. Acesta vizează limitarea comportamentului de risc al tinerilor între 12 și 25 de ani prin informarea corectă cu privire la efectele abuzului de substanțe, la comportamentul sexual, prin educarea acestora în vederea adoptării unei atitudini responsabile pe termen lung. Activitățile includ: elaborarea de materiale educaționale (caietul elevului pentru clasele II-IV și V-VIII, broșuri educaționale pentru copii și părinți, pliante), sesiuni de informare destinate copiilor, părinților și cadrelor didactice din mediul urban și rural (în anul 2006, aproximativ 9.000 copii, 1.600 părinți și 1.000 de profesori au fost informați), formarea de formatori cu privire la prevenirea consumului de droguri, prevenirea HIV/SIDA în instituții (informarea copiilor și tinerilor din instituții cu privire la transmiterea HIV/SIDA, precum și la modalitățile de prevenire a transmiterii).

Opinii

Tânăra infectată cu HIV/SIDA, 16 ani

- „Se uită la tine ca și cum ai fi o mizerie în cabinetul lor. Doctorița m-a întrebat: „Ce ai făcut dragă? Ai stat pe străzi și te-ai culcat cu toți și acum vii la mine pentru tratament?” A fost ca un trăznet, ca și cum mi-a căzut cerul pe umeri”.³⁸

Art.26. Securitatea socială

Începând cu anul 1990, valoarea alocației pentru copii, raportată la câștigurile salariale, a scăzut continuu, ajungând în 2005 să reprezinte aproximativ 3,1 % din salariul mediu net pe economie. În aceeași notă se înscrie și ponderea pe care cheltuielile cu acest beneficiu o au în Produsul Intern Brut: dacă în anul 1990 statul cheltuia aproximativ 2% din PIB, în 2005 efortul cu acordarea acestui beneficiu a scăzut la aproximativ 0,5% . În general, indexarea acestui beneficiu a fost făcută nu numai nesistematic, dar și extrem de rar, de cele mai multe ori în perioadele pre-electorale.

Plafonarea măririi alocației la copilul cu rangul patru poate avea consecințe negative asupra procesului de reducere a sărăciei în rândul unor categorii care prezintă cel mai ridicat grad de vulnerabilitate în fața acestui fenomen.

Deși complexitatea beneficiilor reprezintă un punct tare al sistemului românesc de protecție socială, tendința de restrângere a acestuia la nivelul segmentului cel mai sărac al populației, prin promovarea unor beneficii selective, precum și cuantumul scăzut și erodarea valorii reale a acestora în raport cu inflația, ridică numeroase semne de întrebare cu privire la capacitatea de susținere a unei securități sociale adecvate în rândul copiilor și familiilor acestora.

Art. 27. Nivelul de trai

În România, situația economică precară a familiilor cu mulți copii, dar și consecințele unui sistem de protecție socială deficitar au dus la sărăcirea accentuată a copilului și tinerilor. Copiii și tinerii din România sunt categoria de vârstă care înregistrează nu numai una dintre cele mai ridicate rate ale sărăciei din Europa, dar și cea mai ridicată rată a sărăciei la nivel național. Astfel, conform statisticilor³⁹, în anul 2003, categoria de vârstă 15-24 ani prezenta cea mai mare rată a sărăciei (31.9%), urmată de cea a copiilor cuprinși în intervalul de vârstă 0-14 ani.

Dinamica sărăciei în funcție de vârstă

	1995	2000	2003
0 – 14 ani	28,3	41,2	29,9
15 – 24 ani	31,7	44,6	31,9
25 – 64 ani	21,0	31,3	21,6
65 ani și peste	30,8	35,2	24,9

Sursa: Comisia Anti-Sărăcie și de Promovare a Incluziunii Sociale

³⁶ Peer Review 2006, Evaluation Mission on Mental Health in Romania's Report

³⁷ Estimarea tulburărilor de sănătate mintală a copiilor și adolescenților în România a fost realizată cu raportare la datele europene și internaționale oferite prin World Health Organisation – Child and Adolescent Mental Health Policies and Plans 2005

³⁸ România nu îi protejează pe tinerii infectați cu HIV, Adevărul, 3 august 2006.

³⁹ Academia Română, Institutul Național de Cercetări Economice, Institutul de Cercetare a Calității Vieții, Condiții sociale ale excluziunii copilului, 2004

Numărul de copii din familie este un indicator care se asociază puternic cu rata sărăciei, aceasta din urmă crescând proporțional cu numărul copiilor. Astfel, dacă rata sărăciei pentru o familie cu un singur copil era de 23,1%, în cazul familiilor cu trei și mai mulți copii, indicatorul aproape se triplează (56,8%). Familiile cu trei și mai mulți copii constituie o categorie socială cu o pondere ridicată în populația săracă – 14,1% și o pondere de 6,2% în totalul populației.

Conform unui studiu⁴⁰ realizat de Banca Mondială asupra comunităților de romi, aproape 60% dintre acestea sunt foarte sărace. Din cauza sărăciei, dependența de serviciile de protecție socială este foarte ridicată. Alocația pentru copiii reprezintă principalul venit pentru un procent de peste 66,2% dintre familiile investigate.

Opinii ale copiilor

Copiii au avut tendința de a evalua situația financiară a familiilor lor la niveluri ceva mai ridicate decât cele prezentate de statisticile oficiale, doar 13% dintre aceștia apreciindu-și starea materială ca fiind precară. Aproximativ jumătate dintre respondenți se auto-evaluează ca situându-se la un nivel mediu de bunăstare materială.

Un aspect important pentru dreptul copiilor la securitate și la un nivel de trai decent este măsura în care aceștia pot utiliza banii proveniți din câștigurile proprii și cei din programele sociale care le sunt destinate.

- Cea mai mare parte a copiilor investigați își folosesc aceste surse de venit pentru propriul lor consum (55%). Se remarcă, totuși, procentul destul de ridicat al copiilor care nu au acces la banii proveniți din alocația pentru copii: 11,4%. Explicația este legată de situația materială precară a familiilor de proveniență: aproape o treime din rândul copiilor care se înscriu la această categorie și-au evaluat situația financiară ca fiind proastă și foarte proastă. Spre diferență, doar 7% dintre copiii care declară că pot utiliza banii în totalitate pentru consumul propriu s-au încadrat la această categorie de venituri⁴¹.

D. Educație, cultură și timp liber

Anii '90 au cunoscut în România o perioadă de transformări sistemice și de structură, care au condus la regândirea scopurilor educației, a curriculum-ului școlar și a parcursurilor de formare profesională. Toate aceste transformări au fost însoțite însă de o serie de fenomene cronice care au afectat implementarea noilor politici educaționale la nivelul școlii. Printre cele mai importante probleme cu care s-au confruntat reformele în domeniu se numără: subfinanțarea sistemului de învățământ, disparitățile dintre situația școlilor din mediul rural și cel urban, accesul la educație al categoriilor dezavantajate, dificultățile de integrare a copiilor cu nevoi speciale de educație, insuficiența instituțiilor de învățământ (inclusiv a celor preșcolare) care conduce la organizarea copiilor în 2-3 schimburi zilnice.

Rata brută de cuprindere în învățământul preșcolar a crescut continuu, de la 73% în anul 2004-2005, la 76,2% în anul 2006-2007, înregistrând astfel o creștere de 3,2 puncte procentuale. În același timp, în raport cu accesul la educația preșcolară, discrepanțele pe medii de rezidență tind să se adâncească în defavoarea mediului rural (diferența atingând 5,9% în anul 2006-2007).

Cu toate acestea, presa a semnalat⁴² faptul că și în București, grădinițele de stat se confruntă cu o acută criză de locuri, iar inspectoratul școlar recunoaște că există 10.000 de copii în plus față de numărul de locuri disponibile. Din datele furnizate de INS rezultă o diminuare deosebit de mare a unităților preșcolare:

Unități preșcolare	2003	2004	2005	2006	2007
Total:	7616	5687	3769	1720	1731
Urban	2672	2559	2077	1502	1521
Rural	4944	3128	1692	218	210

Totodată, rămâne o problemă acută acoperirea ofertei de educație timpurie a copiilor cu vârsta de până în 3 ani, care este insuficient dezvoltată în România în acest moment. Situația nu diferă cu mult de cea prezentată în cadrul unei evaluări realizate cu sprijinul UNICEF în anul 2002⁴³ și care a arătat că există numeroase dificultăți, atât în ceea ce privește situația infrastructurii și a dotărilor, cât și în ceea ce privește pregătirea personalului, preponderent medical. Conform studiului menționat, principalele activități realizate cu copiii sunt cele axate pe îngrijire și dezvoltare, în detrimentul activităților educative specifice acestei vârste.

Finanțarea sistemului de educație

⁴⁰ Roma Social Mapping, Targeting by a Community Poverty Survey, World Bank, Bucharest, July, 2005.

⁴¹ conform cercetării realizate în cadrul GMDC

⁴² Panica de grădiniță, Ziua, 5 iunie 2006.

⁴³ Educația timpurie în România, UNICEF, 2002.

În multe cazuri, părinții sunt nevoiți să suplimenteze prin contribuții proprii cheltuieli aferente procesului educativ, cum ar fi dotări cu material didactic, întreținere, pază, activități recreative etc⁴⁴. Această situație creează fenomene de dezavantaj a unor copii provenind din medii familiale mai sărace, care nu își pot permite astfel de contribuții.

Accesul la educație

La nivelul anului 2000-2001, rata abandonului în învățământul primar și gimnazial era de 0,6%, pentru ca mai apoi să crească constant, până la 2% în 2006-2007, fapt ce semnifică o creștere de 3 ori a acestui indicator.

Raport anual pentru 2008 al MECT evidențiază discrepanțe între copii pe medii de rezidență, în general în defavoarea mediului rural, atât în ceea ce privește participarea la educație, cât și la nivelul abandonului școlar și al tranziției către trepte superioare de educație. Dacă în anii precedenți diferențele între mediile de rezidență defavorizau zonele rurale, situația s-a inversat însă în ultimul an de referință, așa cum reiese din tabelul de mai jos:

Rata abandonului școlar în învățământul primar și gimnazial, MECT

	2000-2001	2001-2002	2002-2003	2003-2004	2004-2005	2005-2006	2006-2007
Total	0,6	1,2	1,2	1,5	1,7	1,8	2,0
Urban	0,7	1,4	1,2	1,3	1,5	1,8	2,2
Rural	0,6	1,0	1,3	1,7	1,8	1,8	1,8
Feminin	0,6	1,1	1,6	1,3	1,4	1,6	1,8
Masculin	0,7	1,3	0,9	1,7	1,9	2,0	2,2

Calitatea mai scăzută a ofertei educaționale conduce la demotivarea tinerilor din mediul rural de a-și continua studiile. Astfel, vedem în tabelul următor că șansele de a accede în învățământul secundar sunt considerabil mai reduse în cazul mediului rural (diferențele atingând chiar și 26,8% în anul 2004-2005):

Rata brută de cuprindere în învățământul liceal și profesional, MECT

	2002-2003	2003-2004	2004-2005	2005-2006	2006-2007
Total	74,7	74,4	76,4	75	80
Urban	90,4	89	87,8	86,6	92,5
Rural	53,9	55,4	61	59,9	63,9
Feminin	76,7	76,1	78	75,9	80
Masculin	72,7	72,8	74,9	74,2	80

Școlile pot dezvolta programe de tipul „A doua șansă” cu acordul inspectoratelor școlare județene, însă slaba promovare a acestui program la nivelul unităților de învățământ și al comunităților, precum și lipsa formării cadrelor didactice în ceea ce privește necesitățile de educație ale copiilor din categorii defavorizate și ale adulților, determină existența unui număr redus de inițiative de dezvoltare a acestor programe la nivel local. Informații despre aplicarea programului sunt disponibile în rapoartele inspectoratelor școlare, pe paginile web ale acestora sau pe site-ul MECT, dar din cauza inexistenței unui mod unitar de raportare a informațiilor, începând de la forma de prezentare și până la vechimea datelor, este dificil de realizat un bilanț al funcționării acestuia. În 2007, chiar dacă în majoritatea județelor mai multe școli derulau programe de acest tip, existau încă județe fără nici o școală (ex. Botoșani) sau doar cu o singură unitate de învățământ care să cuprindă clase „A doua șansă”.

Copiii cu cerințe educaționale speciale (CES) reprezintă în continuare o categorie dezavantajată în raport cu accesul la o educație corespunzătoare deoarece educația se realizează în continuare cu precădere în forme segregate, cu toate că se manifestă tendințe de includere în învățământul obișnuit. Acestei situații se mai adaugă uneori și reticența unor directori de școală de a accepta copii cu dizabilități în unitatea de învățământ pe care o conduc⁴⁵.

Astfel, conform statisticilor MECT din anul școlar 2005-2006, un număr de 10.338 copii cu CES au fost integrați individual în școli de masă, iar 3.957 integrați în grupe compacte. Datele statistice furnizate de ANPH arată că la sfârșitul anului 2004, doar 35% dintre copiii cu nevoi speciale cu vârsta de 7 ani și peste frecventau o formă de învățământ, iar cea mai mare parte dintre cei școlarizați erau înscriși în școli speciale (peste 65,7%), în timp ce doar o treime erau cuprinși în învățământul de masă (29,5%). Un factor care îngreunează integrarea școlară a acestor copii este faptul că pentru ei acționează puțin peste 1.000 de cadre didactice de sprijin, număr insuficient raportat la numărul de copii..

⁴⁴ GMDC

⁴⁵ conform unei cercetări Salvați Copiii, ASCHFR și Sense International, 2007

Potrivit unui raport al Institutului pentru o Societate Deschisă, în luna septembrie 2005 numai 28% din aproximativ 52.000 de copii cu dizabilități mentale au beneficiat de vreo formă de educație, din cauză că majoritatea școlilor speciale nu au acceptat copii cu dizabilități mentale grave⁴⁶.

Pomind de la opiniile copiilor și de la rezultatele dialogurilor purtate cu autorităților locale, Salvați Copiii dezvoltă, în cadrul programului „*Respectarea dreptului la educație pentru copiii cu nevoi speciale*”, Planuri județene ce vizează îmbunătățirea accesului la educație pentru toți copiii cu nevoi speciale

Deși din punct de vedere legislativ și la nivelul politicilor educaționale au fost promovate în ultimii ani în mod constant o serie de măsuri care să faciliteze accesul la educație a copiilor romi, inclusiv printr-o ofertă complexă și modulară de programe de tip „a doua șansă”, aceștia se confruntă în continuare cu probleme ca sărăcia, segregarea și discriminarea. Rata analfabetismului în rândul persoanelor rome se menține la o valoare ridicată, 80% dintre copiii care nu beneficiază de nici o formă de educație aparținând acestei etnii⁴⁷.

Participare la educație a tinerilor romi prezintă discrepanțe semnificative și din perspectiva de gen. Conform unui studiu publicat de Institutul pentru o Societate Deschisă⁴⁸ în 2006, în cultura familiilor rome, fetele sunt în general încurajate să părăsească școala mai devreme decât băieții. Conform studiului, peste jumătate dintre femeile rome interviuate declară că proprii lor copii se confruntă cu fenomene de discriminare în școală, în timp ce 19% dintre acestea menționează că școlile frecventate de copiii lor sunt majoritar rome. Atitudinile de discriminare față de copiii romi au fost evidențiate și de cercetarea Salvați Copiii, unde un procent de 12% dintre copiii investigați nu și-ar dori să aibă coleg de bancă un copil rom⁴⁹.

Prin intermediul programului Phare au fost formați primii mediatori școlari⁵⁰. La finalul anului 2007 erau formați 150 de mediatori și 242 în curs de formare. Din păcate, dintre cei 150 de mediatori, mai puțin de jumătate (doar aproximativ 70) erau angajați efectivi ca mediatori⁵¹.

Copiii străzii reprezintă încă un segment defavorizat în raport cu accesul la educație. Faptul că cei mai mulți dintre aceștia sunt obligați să muncească pentru a-și câștiga existența determină o participare redusă la educație. Conform unui raport⁵² realizat de Organizația Salvați Copiii în anul 2003, 62% dintre copiii străzii cuprinși în investigație nu frecventau școala, în timp ce 19,3% dintre aceștia nu au fost niciodată școlarizați. Dintre cei aflați în situație de abandon școlar, aproximativ 18% au abandonat școala la vârsta de 12 ani. Conform aceluiași raport, 34% dintre copiii străzii investigați erau analfabeți, iar 40% posedau un nivel foarte scăzut al abilităților de scris-citit.

Având în vedere că deseori copiii străzii încep școala sau sunt reintegrați școlar la o vârstă mai mare decât cea normală, programele de tipul „A Doua Șansă” reprezintă singura alternativă de educație pentru mulți dintre acești copii. Slaba colaborare între școli și DGASPC, precum și lipsa de formare a cadrelor didactice în ceea ce privește nevoile de învățare ale copiilor din categorii defavorizate face însă destul de dificilă integrarea și menținerea lor în școală. Salvați Copiii derulează programe de recuperare școlară începând din 2001, prin intermediul centrelor educaționale din București, Iași, Timișoara. „Școala mobilă” este un proiect dezvoltat în Iași ce reprezintă un instrument pedagogic adaptat nevoilor copiilor din stradă și din comunități defavorizate, constituind un prim pas în integrarea școlară a acestora. Fundațiile *Parada* și *Back to School* au fost, de asemenea implicate în derularea programelor educaționale destinate copiilor străzii.

Fenomenul migrației în străinătate a părinților, concomitent cu rămânerea în țară a copiilor se reflectă din ce în ce mai vizibil asupra participării copiilor la educație. Cercetările realizate de Salvați Copiii dar și de alte ONG-uri indică faptul că acest fenomen poate conduce la absentism și chiar la abandon școlar, deoarece copiii nu sunt supravegheați corespunzător sau își pierd motivația de a învăța.

Studii de caz

O adolescentă de 17 ani infectată cu HIV/SIDA, care, deși posedă abilități intelectuale deosebite, a fost exclusă din școala de masă în clasa I, atunci când în școală s-a aflat despre boala ei. Ca urmare, a fost nevoită să se înscrie la o școală specială care are o clasă alcătuită exclusiv din copii aflați în aceeași situație. În școala specială, clasa copiilor infectați cu HIV/SIDA este izolată, iar dotările și întreținerea sălii de clasă sunt cele mai slabe din întreaga instituție. „*Nu-mi place școala asta!*” declară tânăra. „*Mi-ar fi plăcut și mie să învăț într-o școală normală și să fac carte la alt nivel, ca să pot ajunge ceva în viață!*”⁵³

⁴⁶ Departamentul de Stat al SUA, Raportul de țară pentru România privind respectarea Drepturilor Omului, 2005, p25.

⁴⁷ Roma Education Fund, Country Assessment and the Roma Education Fund's Strategic Directions - Advancing Education of Roma in Romania, 2007, pg. 38

⁴⁸ Broadening the agenda. The status of Romani women in Romania, Open Society Institute, 2006, p 11.

⁴⁹ cercetare realizată în cadrul GMDC

⁵⁰ *Mediatorul școlar*, document disponibil la <http://www.edu.ro/index.php/articles/3091>. Cealaltă componentă a programului a fost dedicată obținerii actelor de identitate.

⁵¹ *A proposal for closing the education gap between children of Roma descent and the national averages*, Asociația Ovidiu Rom

⁵² Evaluare rapidă privind copiii străzii care muncesc – București, Craiova, Iași, Salvați Copiii, 2003.

⁵³ Studiu de caz realizat în cadrul GMDC

Într-o comună din județul Mureș, o învățătoare trimite acasă un copil seropozitiv, după ce află de diagnosticul acestuia. Tot în județul menționat, unui copil i-a fost refuzat accesul la școală pe motiv că nu au fost organizate clase speciale⁵⁴.

Opinii COPIL:

Copil seropozitiv, Asociația Alături de Voi: „M-am gândit să abandonez școala deoarece nu mai suportam ca unii dintre colegii mei să nu vorbească cu mine; este greu să rezisti răutăților celor din jur care vorbesc despre boala mea; am renunțat să mai merg la școală din cauza colegilor care vorbeau urât despre boala mea”.

Elev, Târgul Lăpuș: „Sunt un elev din România de azi și aș vrea ca și la sat să se facă grădinițe și școli. Școlile la sat să fie încăpătoare și frumos văruite. La sat să se aloce fonduri mai mari pentru ca să se facă canalizări la școlile care nu au, să se racordeze la gaz, să nu fie rece în clase, să pună apă în fiecare clasă. Să se construiască laboratorul cu mai mult material didactic îmbunătățit.”

Fată, 17 ani, Iași, cu ambii părinți plecați la muncă în străinătate: „Simțeam că aveam nevoie de cineva care să mă motiveze, să mă împingă cumva să fac anumite lucruri; deși nu am probleme cu școala, am note bune, însă simt nevoia să mă motiveze părinții, de ex. simt dimineața că nu a chef să merg la școală...nu am avut probleme cu lipsitul...dar simțeam nevoia să îmi spună cineva să mă scol ... uneori simți nevoia unui sfat din partea unui adult”

Băiat, 18 ani, cu o soră de 9 ani de care are grijă singur, Suceava: „Dacă stau lângă ea scrie, face temele dacă nu, nu și le face. Se supără dacă nu îi acorzi atenție mereu. Oricum nu mai reacționează la ce îi spun eu”

Fata, 10 ani, Suceava, cu ambii părinți plecați la muncă în străinătate: „cel mai mult simt lipsa părinților la activitatea de premiere, acolo toți copiii vin cu mama și cu tata...și eu nu văd pe nimeni, acest lucru mă face să nu mai îmi vină să învăț...”

Copiii care au participat la Campania Globală pentru Educație au considerat că pentru o educație de calitate în România este nevoie de:

- Ü siguranță în școli, stoparea violenței profesorilor și a copiilor
- Ü respect între elevi dar și între elevi și profesori, relații armonioase, de sprijin
- Ü profesori bine pregătiți dar și cu răbdare, talent care să-și cunoască nu doar materia ci și profesia de dascăl, de îndrumător
- Ü săli și terenuri de sport, spații verzi, pentru recreare, bănci și coșuri de gunoi în curtea școlilor
- Ü laboratoare de specialitate dotate, materiale didactice moderne (table ecologice, fără praf și fără bureți spălați la fiecare pauză), mobilier nou („fără colțuri ascuțite”, dulapuri unde pot fi lăsate o parte din rechizite și echipamente – „nu vreau să mă duc la școală ca pe munte, cu rucsacul plin și greu”), dotare cu calculatoare și acces la Internet
- Ü curățenie, școli renovate, igienă (în special la grupurile sanitare, unde își doresc să se închidă ușile, să fie săpun, apă și hârtie)
- Ü consilieri și medici în fiecare școală
- Ü echipamente, dotări în școli care să permită tuturor copiilor să vină la școală
- Ü să li se asculte opiniile, să poată alege materii opționale
- Ü locuri pentru servirea mesei și posibilitatea de a cumpăra mâncare sănătoasă
- Ü mai puține informații, teme, ore mai scurte și mai puține. Copiii resimt programa ca fiind foarte încărcată și-și doresc timp alocat în cadrul școlii pentru activități extra-curriculare – excursii, vizite la muzee, activități artistice, diverse proiecte
- Ü stabilitate în educație. Copiii consideră că sunt prea multe schimbări de la an la an și că nu știu cum să se mai pregătească pentru viitor

Părinți, bunici:

Din rezultatele unei cercetări⁵⁵ reiese că părinții consideră că sunt puțini copii cu dizabilități în școlile de masă deoarece programele derulate în școli sunt inadecvate (43,4%), fondurile sunt scăzute (24,6%), accesul fizic în instituție nu se poate realiza (18,4%) sau deoarece în școală mediul este neprimitor (9,8%).

⁵⁴ UNOPA, Drepturile Omului în context HIV/SIDA, Raport de monitorizare aprilie-septembrie 2005, p.16.

⁵⁵ realizate de Salvați Copiii, ASCHFR și Sense Internațional în 2007

Focus-grup cu bunici care au în îngrijire copii ai căror părinți sunt plecați în străinătate, Piatra Neamț: „Noi nu mai putem să îi ajutăm la teme, dacă s-ar putea să existe anumite servicii, anumite persoane unde copiii să se ducă și să întrebe în momentul în care nu știu ceva, noi nu ne mai pricepem, ar trebui să existe niște profesori care să îi ajute cel puțin o oră pe săptămână mai ales la matematică și engleză...e mai greu pentru noi”⁵⁶.

Art.29 Scopurile educației și respectarea nevoilor individuale de formare și dezvoltare

Rata șomajului în rândul tinerilor (15-24 ani) a crescut în perioada 2000-2004 de la 18,6% în anul 2000 la 21% în anul 2004. În 2005 valoarea a scăzut la 19,7%, pentru ca în 2006 (trimestrul IV) să ajungă la 21,5%. Cea mai importantă categorie afectată de șomaj este reprezentată de tinerii cu studii superioare, acest indicator evidențiind adaptarea încă insuficientă a sistemului de educație la cerințele forței de muncă.

Rezultatele elevilor din România la evaluările internaționale atrag atenția asupra nivelului scăzut de atingere a unor competențe de bază în sistemul de învățământ.

În cadrul evaluării PIRLS (achizițiile elevilor de clasa a IV-a în domeniul citirii) din anul 2006, România se situează la finele clasamentului, ocupând locul 36 din 45, prezentând o scădere cu 22 puncte pe scală comparativ cu rezultatul obținut în 2001 (de la 512 la 489). Dacă în țările europene doar 5% dintre elevii testați se situează sub limita celui mai scăzut nivel de performanță, în România 16% dintre copiii participanți nu au reușit să atingă nici cel mai scăzut nivel de performanță în înțelegerea textului scris⁵⁷. Diferențe considerabile se înregistrează în defavoarea mediului rural, unde scorul obținut a fost mai redus cu 53 de puncte (fiind de 462), în comparație cu mediul urban (515).

Rezultatele la matematică și științe înregistrate de România în cadrul studiului internațional TIMSS 2003 (Tendențe Internaționale în Studiul Matematicii și Științelor) situează țara noastră la un nivel mediu-inferior (35 din 38) arată că aproape jumătate dintre tinerii de 15 ani cuprinși în eșantion ating performanțe medii la matematică, iar 24% dintre ei obțin rezultate de nivel mediu sau avansat. Totuși, 21% dintre tinerii evaluați nu reușesc să atingă nici măcar nivelul cel mai scăzut la matematică (pe o scală cu 4 trepte). Rezultatele la științe, deși ușor mai ridicate decât cele la matematică, urmăresc aproximativ aceeași distribuție a nivelurilor de performanță pe cele 4 trepte.

Ambele studii internaționale atrag atenția asupra discrepanțelor între performanțele elevilor pe medii de rezidență, elevii din mediul rural obținând, în general, rezultate mai slabe decât cei din mediul urban.

Sistemul de consiliere școlară s-a dezvoltat în ultimii ani, atât prin multiplicarea numărului de centre și a consilierilor la nivelul țării, precum și prin dezvoltarea profesională specializată a acestora. Cu toate acestea, numărul de centre de consiliere este încă insuficient. Legislația prevede ca unui consilier școlar să-i revină minim 800 de elevi sau minim 400 de preșcolari. În cazul școlilor cu mai puțin de 800 elevi și a grădinițelor cu mai puțin de 400 de preșcolari se vor organiza cabinete inter-școlare care vor deservei mai multe unități de învățământ.⁵⁸

Opinii copii:

Elevă, 17 ani: „Calitatea unei instituții de învățământ nu stă doar în dotările ultra-performante – deși și acestea contează – ci mai degrabă în calitatea cadrelor didactice, menite să învețe elevii.”

Elevă, 14 ani: „Există profesori care se gândesc la materia lor, ceea ce e bine, dar nu se gândesc la copiii, la cât învață, ceea ce este rău”

Ancheta prin chestionar realizată de Salvați Copiii⁵⁹ a arătat că, în general, tinerii au încredere că ceea ce se învață la școală le va folosi în viitor (66,2%) în mare sau în foarte mare măsură, în timp ce aproape 19% dintre aceștia consideră că școala îi pregătește pentru viață doar într-o măsură limitată sau deloc (1,6%). Conform opiniilor tinerilor cuprinși în anchetă, disciplinele opționale prevăzute în programa școlară nu respectă întotdeauna interesele specifice ale elevilor. Doar 36,1% dintre elevii investigați consideră că disciplinele opționale oferite în școală corespund intereselor lor, în timp ce 10% dintre aceștia nu au șansa de a urma o disciplină opțională care să îi intereseze. Mai mult, unii dintre elevii intervievați în cadrul focus-grupurilor afirmă că „Disciplinele opționale sunt opționale doar cu numele! Curriculum și programa școlară sunt subiecte tabu! Noi nu putem să schimbăm nimic”.

Doar 53,3% dintre elevii investigați declară că în școala lor există un consilier școlar, în timp ce 35% nu cunosc sau nu au auzit despre existența acestuia. Mai mult, dintre cei care au menționat prezența consilierului în școală, aproape 75% nu au apelat niciodată la serviciile sale.

În concluzie, deși cei mai mulți dintre tinerii cuprinși în anchetă au încredere că școala îi pregătește pentru viitor, interesele specifice de învățare și mijloacele de a-și descoperi propriile înclinații și de a le dezvolta sunt mai reduse.

⁵⁶ Studiile de caz privind copiii afectați de migrația părinților au fost extrase din raportul de cercetare al Organizației Salvați Copiii, Impactul migrației părinților asupra copiilor rămași acasă, București 2007.

⁵⁷ Ministerul Educației, Cercetării și Tineretului, *Raport asupra stării sistemului național de învățământ*, 2008, pg. 64.

⁵⁸ Regulament cadru privind organizarea și funcționarea centrelor județene /al municipiului București și a cabinetelor de asistență psihopedagogică din 08/11/2005, anexă la Ordinul 5418/2005

⁵⁹ din cadrul GMDC

Art.31 Timpul liber, recrearea și activitățile culturale

Conform unui studiu realizat în anul 2005 de Institutul de Științe ale Educației pe un eșantion reprezentativ, timpul mediu destinat activităților recreative ale elevilor variază pe parcursul unei zile între 2-5 ore (2-3 ore – 33,8%, 4-5 ore – 33,1%). Exisă însă unii elevii pentru care timpul liber se limitează la mai puțin de 2 ore pe zi (11,8%), în timp ce alții declară că au timp liber chiar mai mult de 5 ore pe zi (16,3%).

În general, oferta de activități extra-curriculare oferite de școală este foarte redusă, iar elevii aleg să își petreacă timpul la televizor, pe Internet, cu prietenii sau familia. Discuțiile de grup cu elevii⁶⁰ au arătat însă că în puține școli se derulează în mod constant activități extra-curriculare. De asemenea, au evidențiat faptul că ONG-urile sunt foarte active în organizarea activităților recreative pentru copiii, de la tabere și excursii până la campanii de informare și conștientizare sau strângere de fonduri în cadrul proiectelor adresate copiilor, dar și că multe ONG-uri aleg drept grupuri țintă ale acestor activități copii aflați în situații dezavantajate. Din păcate, numărul copiilor cuprinși în astfel de activități este restrâns, date fiind resursele limitate ale sectorului ONG în România.

E. Măsuri de protecție specială

(Art. 22, 30, 32-36, 37 (b) - (d) 38, 40)

Art.22 Statutul de refugiat

În regulamentul de ordine interioară al fiecărui Centru Regional de Cazare și Proceduri pentru Solicitanții de Azil sunt prezentate beneficiile și obligațiile ce le revin solicitanților de azil. Prevederile referitoare la copii sunt însă puține și se referă la faptul că părinții, tutorii sau cei care au în supraveghere copii au obligația de a-i avea permanent în atenție pentru ca aceștia să nu producă pagube sau să tulbure ordinea și liniștea.

În mai multe centre, datorită numărului redus de copii și implicit de personal, activitățile specifice cu copiii sunt reduse ca număr. Este semnalată și lipsa unor organizații neguvernamentale cu experiență în domeniul refugiaților la nivel local, precum și lipsa interpreților, cunoscători ai limbilor străine vorbite în țările de proveniență ale refugiaților⁶¹.

Salvați Copiii oferă asistență copiilor refugiați și solicitanți de azil și părinților acestora și derulează campanii pentru promovarea diversității culturale și nediscriminării. Copiii refugiați au fost asistați individual și au participat la activități educative și recreative, de învățare a limbii române, de integrare în sistemul național de învățământ și în societatea românească. La propunerea copiilor, în anul 2004 s-a înființat **Clubul Diversității**. Prin funcționarea acestui club, tinerii refugiați din România au posibilitatea de a arăta lumii și în special tinerilor români obiceiurile și tradițiile țării din care provin și de a transmite mesajul că și tinerii refugiați au talente și calități la fel ca și tinerii români. În cadrul Clubului sunt organizate diferite ateliere, pentru lucru manual, dans și limbi străine.

Opinii

Salvați Copiii a realizat o serie de interviuri și focus-grupuri cu copii refugiați/separați care se află în Centrele Regionale de Cazare și Proceduri pentru Solicitanții de Azil dar și cu specialiștii din aceste centre, concluziile fiind redată în cele ce urmează:

Copiii din centrul regional Timișoara își doresc realizarea unui număr mai mare de activități pentru adolescenți și copii: „*să mergem la Grădina Zoologică și la cinema, să existe o sală de internet*”. Un copil separat, în vârstă de 16 ani a spus că, dacă ar fi directorul centrului pentru o zi, ar schimba câte ceva: „*aș dota o cameră cu calculatoare, aș oferi mai mulți bani, i-aș ajuta pe copii să își găsească părinții*”.

În ceea ce privește cunoașterea drepturilor lor în centru, a ceea ce au voie sau nu au voie să facă, copiii au declarat că „*nu avem voie să ne batem și să creăm probleme*”.

Pentru a îmbunătăți condițiile din centru, copiii au propus desfășurarea unui număr mai mare de activități recreative și educative atât în camera copilului, cât și în afara centrului și stabilirea unui program zilnic pentru copii.

Copiii din centrul regional București au precizat că le este cerută părerea în realizarea programului din Camerele Copilului și au considerat utile activitățile derulate: „*Mi-am dorit să merg la cursuri de dans pentru că îmi place foarte mult să dansez, iar acest lucru a fost posibil pentru că am fost susținută de Salvați Copiii. Dansând îmi împlinesc un vis, dansând creez atmosfera țării mele, o atmosferă veselă ce mi-ar plăcea s-o transmit și vouă.*”

Imaginându-și că pentru o zi ar fi directori de centru, copiii au zis că ar redecora centrul pentru ca acesta să fie mai viu colorat, ar instala calculatoare în toate camerele și ar amenaja o sală mare pentru internet ca să comunice cu cei de acasă. De asemenea, dacă ar fi în locul directorului, ar comunica mai mult cu beneficiarii

⁶⁰ idem

⁶¹ Organizația Salvați Copiii, Măsuri speciale de protecție a copilului: realități și perspective, București 2008

și ar realiza cât mai multe tabere, excursii și activități recreative. Ceea ce își mai doresc copiii este ca „atunci când oamenii mari promet ceva să se țină de cuvânt”.

Specialiștii din centrul de cazare Rădăuți au evidențiat lipsa unor ONG-uri la nivel local care să deruleze activități în sfera azilului și distanța foarte mare până la localitatea unde este numit reprezentantul legal (Suceava), ambele cu efecte negative asupra activităților desfășurate. Printre dificultățile menționate de reprezentanții centrului Șomcuta Mare (Maramureș) în asistența copiilor refugiați se numără lipsa interpreților și de asemenea, a ONG-urilor cu experiență în asistența copiilor refugiați. Se apreciază ca fiind bună colaborarea între reprezentanții centrului, cei ai DGASPC Maramureș, ai Consiliului Național Român pentru Refugiați și ai Salvați Copiii. Ca urmare, copiii au beneficiat de asistență juridică, însă aceasta s-a făcut uneori cu dificultate, prin intermediul faxului și poștei electronice.

Art.32 Dreptul de a fi protejat împotriva exploatării economice

Conform Raportului privind munca copiilor în România, realizat în anul 2004 de Institutul Național de Statistică, numărul copiilor activ economic era de aproximativ 140.000, iar a celor implicați în forme grave de muncă în mediul urban și rural era aproximativ la 70.000, 8,8% dintre aceștia din urmă desfășurând activități grele, iar în 96,6% din cazuri fiind ignorate reglementările privind vârsta și durata⁶². Majoritatea sunt copii aflați în mediul rural, obligați de către părinții lor să contribuie la activitățile gospodărești, dar pot fi întâlniți copii care muncesc și în mediul urban.

În mediul urban, majoritatea copiilor implicați în forme grave de muncă cerșesc pentru a contribui la supraviețuirea familiilor lor. Se estimează că aproximativ 5.000 se afla în capitală și în alte câteva orașe mari (Iași, Constanța, Timișoara, Brașov, Craiova, Galați, Bacău, Ploiești, Brăila). Dintre copiii care muncesc pe stradă mai mult de 8 ore de zi, 44% cerșesc în condiții dificile, cea mai mare parte a lor suferind de boli de piele, TBC sau hepatită; 61% dintre ei au abandonat școala, în jurul vârstei de 11 ani, 34% sunt analfabeți, iar 40% au cunoștințe reduse de scris și citit.

Adoptarea noului Cod Penal ar reprezenta un pas înainte în lupta împotriva exploatării economice a copiilor deoarece în proiectul actual se prevăd pedepse cu închisoarea de la 6 luni la 3 ani pentru fapta persoanei care determină un minor sau o persoană cu dizabilități fizice ori psihice să apeleze în mod repetat la mila publicului pentru a cere ajutor material, sau beneficiază de foloase patrimoniale de pe urma acestei activități, iar în formele agravate închisoare de la 1 an la 5 ani. Aceeși pedeapsă e prevăzută pentru fapta majorului care are capacitatea de a munci dar care, folosindu-se în acest scop de prezența unui minor, apelează în mod repetat la mila publicului, cerând ajutor material.

ANPDC poate amenda și închide fabricile acuzate de exploatare a muncii copiilor, dar punerea în aplicare nu a fost suficient de consolidată, cu excepția cazurilor extreme, în special cele care au atras atenția mass-media. În ciuda frecvenței cazurilor de muncă a copiilor, nu există date care să confirme că cineva a fost acuzat sau condamnat în anul 2005 în baza vreunei legi privind interzicerea muncii copiilor.⁶³

La nivelul tuturor județelor și sectoarelor Bucureștiului au fost create echipe intersectoriale locale, de către DGASPC-uri și ONG-uri, cu scopul prevenirii și combaterii exploatării prin muncă a copiilor. În prezent însă nu toate mai sunt funcționale.

Organizația Salvați Copiii a dezvoltat, începând din 2001, programe complexe destinate integrării sociale și școlare a copiilor exploatați prin muncă, atât prin oferirea de sprijin direct copiilor și familiilor, cât și prin dezvoltarea capacității instituțiilor partenere de a aborda problematica muncii copiilor și sensibilizarea opiniei publice. În prezent, Salvați Copiii oferă servicii educaționale și sociale copiilor exploatați economic și părinților lor prin intermediul celor 12 centre educaționale dezvoltate în București (3 centre), Iași, Craiova, Târgu Mureș, Focșani, Bistrița, Reșița, Timișoara, Târgoviște și Cluj.

Primele centre educaționale au fost înființate în 2001 cu sprijinul ILO-IPEC în București și Iași. În 2004 și 2005, în cadrul proiectelor PIN 379 „Integrarea socială a copiilor străzii” și PIN 4 „Prevenirea și combaterea exploatării prin muncă a copiilor”, finanțate de ANPDC, au fost deschise centre educaționale în orașele București (centrul Speranța), Craiova, Târgu Mureș, Focșani și Bistrița. Pe lângă finanțările existente, Salvați Copiii România a contribuit cu fonduri proprii (obținute prin fund-raising) la amenajarea și dotarea centrelor. După preluarea centrelor de către direcțiile județene de asistență socială și protecția copilului, Salvați Copiii a continuat să monitorizeze situația acestora și să le susțină financiar prin acordarea de suport nutrițional pentru copii, achiziționarea de rechizite, îmbrăcăminte și încălțăminte, medicamente și produse igienice, în funcție de nevoile fiecăruia, suport pentru activități recreative cu copiii, salarizarea personalului de specialitate. În cadrul acestora programe au fost create echipe intersectoriale locale pentru prevenirea și combaterea muncii copilului în județele Mureș, Focșani și Bistrița-Nasaud și au fost create comitete locale de acțiune la nivelul a 30 de comunități vulnerabile identificate în aceste județe.

⁶² Stefanescu Daniela Elena, Panduru Filofteia, INS, ILO, Ancheta asupra activității copiilor – raport național, 2004

⁶³ Departamentul de Stat al SUA, Raportul de țară pentru România privind respectarea Drepturilor Omului, 2005.

Tot în anul 2005 a fost deschis, în cadrul Școlii nr. 71, București Centrul Educațional „Școală după școală” axat pe activități de prevenire a abandonului școlar. În 2006 a fost deschis un centru educațional în Reșița, care dezvoltă tot activități de prevenire a abandonului școlar, iar în 2007 au urmat orașele Timișoara, Târgoviște și Cluj. Salvați Copiii a inițiat campania *“Implică-te în combaterea cerșetoriei”* (continuată și în 2007) pentru a oferi informații privind cauzele reale și consecințele sociale și legale ale exploatarei copiilor prin cerșit și pentru a lansa un apel către cetățeni pentru o implicare activă în protecția acestora. Parteneri în campanie au fost DGASP-urile din toate sectoarele municipiului București, Asociația Linia Verde pentru Protecția Copilului, Centrul de Informare și Coordonare privind Situația Copiilor Străzii (din cadrul GDASPC București).

Pentru a facilita intervenția specialiștilor în cazurile de exploatare economică, a fost editat și distribuit instituțiilor partenere un ghid privind serviciile sociale din București destinate copiilor exploatați prin muncă. După finalizarea campaniei, au fost inițiate campanii similare de către DGASPC sector 3 și DGASPC sector 6.

Opinii

Din discuțiile purtate în cadrul focus-grupurilor⁶⁴ au rezultat următoarele opinii cu privire la exploatarea prin muncă a copiilor:

Copiii consideră că ajutorul în gospodărie nu este exploatare, este chiar o datorie a tuturor copiilor de a-si

- ajuta părinții la treburile casnice. Tipurile de exploatare cunoscute au fost: cerșitul și traficul de persoane, iar
- referitor la cerșit părerile sunt împărțite, de la milă la indiferență.

Părinții au subliniat că, fără imboldul repetat al părinților, copiii nu fac treburi gospodărești din proprie inițiativă și că dorința părinților este să își educe copiii în spiritul muncii, fără să îi suprasolicite.

Profesorii participanți nu cunoșteau cazuri de exploatare a copiilor și consideră că există copii care nu sunt solicitați de părinți să participe - în raport cu capacitățile și vârsta lor la activități gospodărești, deși „*munca educă*”. În același timp, au semnalat existența unei forme de stres a copiilor cauzată de așteptările foarte mari pe care le au părinții de la ei în legătură cu performanța școlară.

Art. 33 Protejarea copiilor de folosirea ilicită a stupefiantelor și substanțelor psihotrope

Conform rezultatelor unui studiu național⁶⁵ privind consumul de tutun, alcool și droguri în rândul adolescenților care frecventează liceul, consumul de marijuana/hașiș este de 3% (dublu față de anul 1999), consumul de amfetamine a crescut cu 85%, iar cel de ecstasy s-a triplat (față de același an de referință). Sunt utilizate, de asemenea, drogurile tari injectabile sau cele inhalante.

Un raport de cercetare⁶⁶ realizat de Salvați Copiii România cu sprijinul Facultății de Sociologie și Asistență Socială București a scos în evidență următoarele date:

Procentul celor care:	11-14 ani	15-18 ani	19-22 ani
au consumat cel puțin o dată un drog ilegal	1,1%	3,3%	10,8%
cunosc personal pe cineva care a consumat droguri ilegale	8,2%	24,1%	33,2%
declară că le-au fost oferite droguri	1%	7,2%	17,3%
consumă tutun de mai multe ori pe zi	2,9%	18,2%	31,2%
consumă alcool de mai multe ori pe zi	0,4%	0,7%	1%

Analizând dinamica solicitărilor de tratament, în intervalul 2001-2005, în funcție de tipul de substanță psihotropă s-a constatat o diminuare continuă a solicitărilor de tratament primite din partea consumatorilor de heroină (de la 93% în anul 2001 la 46,4% în anul 2005) și o creștere a solicitărilor de tratament din partea consumatorilor de cannabis, în timp ce numărul persoanelor care au solicitat asistență medicală ca urmare a consumului de cocaină a rămas constant.

Raportul Național privind Situația Drogurilor - România, lansat de Agenți Națională Antidrog în 2007, relevă faptul că 36% din consumul de stimulatoare ale sistemului nervos central este înregistrat pentru categoria de vârstă 15-19 ani și că asistăm la o scădere a vârstei de debut în consumul de nicotină – la 79% dintre persoane, debutul producându-se înaintea vârstei de 14 ani.

Este de menționat faptul că mai mult de jumătate dintre cei admiși pentru tratament în cursul anului 2006 mai fuseseră tratați anterior: aproximativ 54% pentru consum de heroină, 56% pentru consum de hipnotice și sedative și 19% pentru consum de cannabis. Din totalul celor 187 de persoane care au raportat consumul unui drog secundar, 25% au indicat alcoolul, 74% dintre aceștia încadrându-se în grupa de vârstă 15-19 ani.

În legătură cu calea de administrare a drogului principal, 98% dintre utilizatorii de heroina admiși la tratament au folosit metode de injectare. Același procent a declarat consumul zilnic al acestei substanțe. Pentru 42% debutul în consum a avut loc în intervalul de vârstă 15-19 ani.

⁶⁴ Realizat de Fundația Română pentru Copii, Comunitate și Familie Cluj.

⁶⁵ The European School Survey Project on Alcohol and other Drugs (ESPAD), 2003.

⁶⁶ Consumul de droguri în rândul copiilor și tinerilor din România, Salvați Copiii, 2004.

Instanțele de judecată au dispus, în anul 2005, condamnarea a 632 persoane pentru comiterea de infracțiuni la regimul juridic al drogurilor și precursorilor, din care 589 majori și 43 minori, cu 24,41% mai mult față de anul precedent. Dacă în anul 2003 numărul minorilor condamnați pentru săvârșirea de infracțiuni la regimul drogurilor reprezenta 4% din totalul condamnaților pentru asemenea fapte, procentul a crescut la 4,5% în 2004 și la 6,8% în anul 2005.

În paralel cu programul derulat în școli de către Ministerul Educației, Cercetării și Tineretului, Salvați Copiii și alte organizații neguvernamentale (cu suportul financiar al Fondului Global de Combatere a HIV/SIDA, TBC și Malariei – *Educație pentru Sănătate în Școala Românească*) au dezvoltat programe bazate pe principiile educației non-formale. Astfel, în 2007, voluntarii Salvați Copiii au informat peste 17.000 de elevi prin metoda peer-to-peer, majoritatea beneficiarilor provenind din mediul rural. Începând cu vara anului 2005, Salvați Copiii a inițiat și derulat 3 campanii de informare a tinerilor cu privire la riscurile consumului de droguri, pe litoralul Mării Negre, intitulate *Marea, singura noastră dependență*. Campania a avut un impact foarte mare, iar evaluările fiecărei ediții arată că gradul de cunoaștere a riscurilor la care se expun consumatorii a crescut de la 21% la 66%. De asemenea și numărul beneficiarilor a crescut de la 12.000 în anul 2005 la aproape 96.000 în 2007. Campania a reprezentat un model de bune practici în protejarea copiilor de folosirea ilicită a stupefiantelor și substanțelor psihotrope, organizații guvernamentale, cum este Agenția Națională Antidrog, susținând demersurile salvați Copiii și în timp dezvoltând campanii similare proprii.

Deși există instituții cu responsabilități în prevenirea, tratarea, combaterea consumului și traficului de droguri, în viața de zi cu zi, România se confruntă cu:

- Nerespectarea legislației în vigoare în ceea ce privește vânzarea de băuturi alcoolice și tutun minorilor.
- Număr redus de servicii de tratament specifice persoanelor dependente de droguri licite și ilicite.
- Insuficienta pregătire a personalului implicat în prevenirea, tratarea și combaterea traficului de droguri.
- Număr redus de programe ce vizează implicarea părinților, a comunității în prevenirea consumului de droguri.
- Slaba susținere financiară și dezvoltare a programelor ce vizează reducerea riscurilor asociate consumului de droguri.
- Acces limitat la informație pentru copiii care nu frecventează școala, care trăiesc în comunități sărace.
- Slaba participare a copiilor, slaba implicare a persoanelor afectate de consumul de droguri în programele de prevenire.
- Lipsa unui sistem coerent de monitorizare a cazurilor de deces prin abuz de droguri.
- Slaba dezvoltarea a sistemului juridic și de asistență socială pentru minori – victime.

Art.34 Protejarea copiilor de orice formă de exploatare sexuală și de violență sexuală

Art.36 Protejarea copilului împotriva oricărei forme de exploatare dăunătoare

Art.35 Prevenirea răpirii, vânzării și traficului de copii

Protocolul opțional la Convenția cu privire la drepturile copilului privind vânzarea copiilor, prostituția și pornografia cu copii

Raportul ECPAT, realizat în colaborare cu Salvați Copiii, *Agenda for Action Report 2006 – secțiunea dedicată României*, accentuează distanța dintre standardele prevăzute de lege și măsurile efective de protecție a minorilor, victime ale exploatării sexuale⁶⁷.

Un alt studiu⁶⁸ focalizat exclusiv pe problematica practicării sexului comercial a fost realizat în anul 2005 de ARAS-Asociația Română Anti-SIDA în cadrul unui program finanțat de Fondul Global de Combatere a HIV/SIDA, TBC și Malariei. Cercetarea s-a realizat pe un eșantion de 395 de femei ce practicau sexul comercial din 12 orașe ale țării și a pus în evidență următoarele aspecte privind exploatarea sexuală a copiilor:

- Aproximativ 90% dintre persoanele intervievate și-au început viața sexuală înainte de 18 ani, iar 60% începuseră deja să practice sexul comercial înainte de a deveni majore (11% fuseseră implicate în prostituție înainte de a împlini 14 ani, cu mențiunea că se înregistrează și cazuri în care debutul intervine la 10 ani).
- Tendința generală este aceea de a începe practicarea sexului comercial la cel mult 2 ani după începerea vieții sexuale, în cazul a 20% dintre practicantele sexului comercial, perioada fiind mai redusă de un an.
- În momentul desfășurării studiului, peste 8,6% dintre persoanele intervievate erau minore, acestea având și un nivel mai scăzut de cunoștințe cu privire la infecțiile cu transmitere sexuală. Nivelul de cunoștințe privind transmiterea HIV/SIDA în rândul minorelor a fost în medie cu 15% mai scăzut decât cel al persoanelor adulte.

⁶⁷ Legea nr.678/2001 trebuie interpretată ținând cont și de dispozițiile generale ale Legii 272/2004, care au caracter de generalitate și care prevăd dreptul copilului de a fi protejat împotriva oricărei forme de exploatare precum și obligația autorităților publice și organismelor private pentru a facilita readaptarea fizică și psihologică și reintegrarea socială a copiilor victime ale exploatării.

⁶⁸ Sexul comercial, perspectiva de sănătate publică și socială, Asociația Română Anti Sida, studiu realizat în perioada 10 mai-21 iulie 2005

- În toate zonele cercetate au fost raportate situații de trafic și abuz din partea proxenetului, clienților sau poliției, aproximativ 30% dintre persoane declarând că au fost vândute sau cumpărate. Totodată, 12,5% dintre persoanele care au declarat că au fost traficate aveau vârsta sub 18 ani când s-a produs acest lucru.

- În marea majoritate a cazurilor, relația prostituatelor cu clienții este intermediată de un proxenet, chiar dacă numai 4% recunosc serviciul de intermediere asigurat de acesta.

Un număr foarte redus de cazuri de prostituție care implică fete minore, precum și de proxenetism a căror victime sunt copii au fost înregistrate în evidențele câtorva secții de poliție din capitală, conform studiului *Exploatarea sexuală în scopuri comerciale a copiilor* (Salvați Copiii și CURS, 2007). Persoanele înregistrate ca practicante ale sexului comercial provin din familii dezorganizate și/sau sărace, cele mai multe (90%) sunt din provincie, 70% sunt consumatoare de alcool și droguri iar 50% dintre ele au sub 18 ani. Analizând această pondere, trebuie remarcat faptul că în fiecare an câteva sute de copii trec printr-un eveniment traumatizant referitor la propria sexualitate și că totodată, alte câteva sute de indivizi se remarcă prin disponibilitatea de a abuza sexual de copii. Același studiu a mai relevat că:

- În prezent, România nu poate stabili statistic numărul persoanelor adulte sau al copiilor implicați în sexul comercial, deoarece datele poliției reflectă numai parte vizibilă a fenomenului, informațiile fiind obținute în urma controalelor efectuate la diferite intervale de timp și doar în locații specifice (străzi din anumite zone, parcări, baruri sau discoteci). Totodată, apar mijloace tot mai sofisticate de mascare/ascundere a modului în care se rcolează viitoarele tinere pentru sexul comercial (prin telefon mobil, anunțuri „matrimoniale”, dar mai ales prin internet) și de stabilire a locațiilor (cluburi cu circuit închis, restaurante de lux, saloane de masaj, hoteluri care sunt utilizate îndeosebi de clienți străini).

- majoritatea persoanelor intervievate care practică sexul comercial provin din familii destrămate, cu părinți despărțiți și recăsătoriți de mai multe ori, tați vitregi dependenți de alcool și violenți care-și abuzează fizic și sexual copiii. În peste jumătate din cazuri, numărul mare de copii în familie, și climatul familial bazat pe neglijare și indiferență față de copii sunt elemente ce completează tabloul. Au fost identificate și situații în care fetele au fost trimise deliberat de părinți să practice sexul comercial.

- din cele 505 eleve de 14-18 ani care au răspuns unui chestionar ce a completat studiul, 18% au menționat că li se vorbește urât acasă și că li se adresează injurii, 17% au trecut prin situații în care se temeau să meargă acasă pentru a nu fi pedepsite, 8% au locuit la o prietenă sau rudă pentru o anumită perioadă de timp deoarece nu au mai dorit să locuiască cu părinții, 4% au lipsit de acasă chiar și câteva zile fără a comunica acest lucru părinților, același procent declarând că au fost izgonite de acasă. Totodată, 11% au precizat că au fost lovite sau bătute de colegi sau prieteni și 37% au spus că părinții nu verifică niciodată dacă merg la școală sau nu.

Studiul relevă așadar o vulnerabilitate crescută a adolescentelor de a deveni victime ale exploatării, cauzată de climatul familial rigid și neglijarea segmentului educațional de către părinți.

Atât datele statistice provenite de la instituțiile care monitorizează fenomenul exploatării sexuale a copiilor, cât și rezultatele unor studii destinate cunoașterii acestui fenomen, relevă că pe plan internațional situația este gravă, atât prin amploare cât și prin diversificarea mijloacelor și metodelor moderne de rcolare și a tipurilor de „servicii” oferite.

Din datele furnizate de către ANITP, 16% din persoanele identificate ca fiind victime ale traficului în anul 2007 au fost copii. Exploatarea sexuală reprezintă cea mai frecventă formă de trafic, 75% din copii fiind traficați în acest scop. Statisticile confirmă faptul că fetele sunt mai expuse la trafic decât băieții, peste 87% dintre victimele minore înregistrate în anul 2007 fiind fete:

Număr de victime minore pe tipuri de trafic în 2007

Tipuri de exploatare	Trafic intern	Trafic extern	Total
Sexuală	105	116	221
Cerșetorie	12	23	35
Muncă	4	17	21
Furturi	-	5	5
Pornografie infantilă	4	-	4
Pornografie pe internet	2	-	2
Tentativă de exploatare	-	5	5

Datele subliniază importanța situației familiale și materiale în producerea traficului. Astfel, din cei 292 de copii traficați, 92 provin din familii monoparentale, 10 nu beneficiau de sprijinul părinților și 7 locuiau la rude, iar 9 proveneau din instituții de protecție.

România a fost și, din păcate, încă mai este o țară de origine pentru copiii victime ale traficului de persoane. În egală măsură, România este o importantă rută în tranzitul victimelor provenite din Republica Moldova și Ucraina. În acest sens, o parte din aceste victime care tranzitează România sunt exploatare aici, deși nu există foarte multe dovezi și evidențe oficiale în acest sens. Există o strânsă legătură între traficul de ființe umane și

sărăcie, nivelul scăzut al educației, dorința de a avea o viață mai bună în afara țării, migrația pentru muncă, lipsa informațiilor privind traficul și lipsa unei culturi a migrației. Copiii cu un grad crescut al riscului de a fi traficați provin din comunități cu o incidență ridicată a migrației temporare pentru munca în străinătate, din familiile sărace, sunt copii abuzați/neglijați, copii lipsiți de îngrijire părintească (copiii străzii, copiii din instituțiile rezidențiale de protecție). De asemenea, aceluiași pericol sunt expuși copiii separați, când ajung în țările de destinație.

În 2007, din cei 166 de copii traficați extern, 59% au fost exploatați în Italia și aproximativ 19,3% în Spania. Alte țări de destinație pentru copiii români au fost Olanda, Franța, Cehia, Germania, Grecia, Maria Britanie, Austria, Turcia, Portugalia, Macedonia și Croația.

În același an de referință, 116 fete și 11 băieți au fost victime ale traficului intern. Cea mai mare parte a fetelor (91%) au fost obligate să practice prostituția, 4 fete au fost exploatare în scopul pornografiei infantile, 2 fete în scopul pornografiei difuzate prin internet iar 5 fete au fost obligate să cerșească. În cazul băieților, formele de exploatare au inclus practicarea cerșetoriei și munca forțată.

În ceea ce privește combaterea traficului, informațiile cuprinse în raportul de activitate al ANITP relevă creșteri semnificative ale numărului de persoane condamnate pentru săvârșirea infracțiunilor din sfera traficului de persoane:

Număr de traficanți condamnați

Anul	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Total	0	1	19	103	146	187	188
Recidiviști	0	0	6	17	n/a	25	27
Cu antecedente penale	0	0	3	7	n/a	22	12

Organizația Salvați Copiii, ca umare a câștigării selecției de proiecte la nivelul ANPDC, în 2004, a coordonat implementarea programului PIN 415 care viza organizarea unui Centru Pilot în București și a 9 Centre de Tranzit, precum și servicii de prevenire și reintegrare asigurate prin DGASPC în cadrul altor 14 județe. Programul s-a derulat în perioada iulie 2004 – martie 2005, apoi Centrele de Tranzit au fost predate către DGASPC.

În 2007, ANPDC, la inițiativa Salvați Copiii, a realizat o evaluare pentru a stabili eficiența centrelor de tranzit, care a evidențiat următoarele aspecte:

- din cele 12 centre de tranzit care au rezultat în urma celor 2 PIN-uri, 11 sunt funcționale și au păstrat obiectul de activitate prevăzut inițial; 5 centre (Galați, Iași, Mehedinți Neamț și Suceava) realizează exclusiv activitățile prevăzute în statutul centrelor, celelalte 6 centre (Arad, Botoșani, București, Oradea, Satu Mare și Timișoara) asigură și alte tipuri de servicii;
- în ceea ce privește eficiența centrelor din punctul de vedere al cazurilor asistate, 3 centre (Arad, București și Oradea) dețin o pondere de 84,6% din totalul cazurilor asistate (559 din cele 661 înregistrate);
- lipsa de activitate datorată și numărului mic de cazuri, alături de alte motive, au condus la o fluctuație semnificativă de personal: 26 de persoane nou angajate la 53 persoane plecate, cu repercusiuni grave asupra funcționării echipelor multidisciplinare (noii angajați nu au beneficiat de pregătirea inițială în cunoașterea metodologiei de lucru cu copii victime ale traficului);
- 58% dintre personalul interviuat consideră că prin activitatea desfășurată până în prezent centrele și-au îndeplinit în totalitate scopul pentru care au fost create;
- reprezentanții din 3 centre (Arad, Botoșani și Oradea) cred că prin activitatea desfășurată până acum aceste centre și-au atins doar parțial scopul.

Opinii

COPII:

Fetele care practică sexul comercial și care au luat parte la focus-grupurile realizate în cadrul cercetării menționate, au precizat următoarele:

„Nu știu, mai departe aș vrea să plec undeva afarăeu nu am avut sprijin de la mama, eu nu am avut sprijin de la sora mea, să stau de vorbă, nu știu...poate cum stau cu dv. acum...între noi nu a fost niciodată așa, eu am stat de vorbă cu străini, pe mine nu m-a învățat să fac nici măcar mâncare, vorba aia, trebuia să-și dea doar puțin silința”

„M-au bătut și peștii, am fost arsă, curențată, m-au tăiat pe mâini, pe picioare, n-am putut fugii pentru că eram chinuită ”

„Cred că ar trebui să se facă ceva să se pună punct, cu toate că este cea mai veche meserie, dar nu este bine. Aș desființa prostituția. Tineretul să aibă mai mult respect și o viață mai bună, serviciu ...”

Din discuțiile purtate cu un grup de **beneficiare ale serviciilor dintr-un centru de tranzit**⁶⁹ a rezultat că, din cauza lipsei de fonduri, centrul arată „destul de trist”, fără desene sau alte ornamente pe pereți, paturile și

⁶⁹ Realizat de Asociația “Zâmbete de Copii” Galați.

mobilierul sunt „destul de urâte”, iar casetofonul și aspiratorul sunt stricate. Ar fi bine apreciată și o completare la meniu; fetele, care sunt încă copii, își doresc să mănânce dulciuri.

Activitățile desfășurate se limitează la vizionarea programelor TV (fetele stau mult prea mult în fața televizorului), la jocul pe calculator, câte 30 de minute de persoană (există un singur calculator, care este de fapt al personalului, neconectat la Internet, din cauza costurilor) și se uită pe geam. Ar dori să aibă materiale pe care să le poată folosi la împletit brățări sau alte obiecte pentru înfrumusețarea centrului. Deoarece nu au voie să iasă decât însoțite se simt „ca în pușcărie”.

După ieșirea din centru, copiii vor fi reintegrați în familie și școală. Copiii se simt însă tratați de către polițiști, uneori chiar și de medici sau profesori ca niște infractori sau prostituate, ceea ce nu ajută la reintegrarea lor ulterioară. .

În urma discuțiilor purtate cu un număr de copii din centrele de tranzit și aplicării de chestionare⁷⁰, Salvați Copiii a aflat că perioada petrecută în centru este considerată de unele dintre victime ca fiind prea lungă și monotona, deoarece nu au voie să iasă neînsoțite în comunitate. În unele cazuri, nu au voie deloc să părăsească centrul, iar în altele pot ieși doar însoțite și cu un scop precis. În perioada petrecută în centru, nu au suficiente activități care să le ocupe timpul, intervenind rutina și plictiseala.

- Victimele manifestă teamă față de viața în comunitate și de reintegrarea lor în societate, unele nu au planuri de viitor și nici nu consideră că ar fi de folos să își facă astfel de planuri. Deși, în general, nu sunt tentate să se reîntoarcă la școală (o singură excepție, o victimă care, cu ajutorul celor din centru s-a înscris la liceu), optează pentru cursuri de calificare mult peste nivelul lor de pregătire școlară.

Conform chestionarelor aplicate, **specialiștii din centre** consideră că dotarea centrelor lasă de dorit și că se întâmpină dificultăți în asigurarea asistenței medicale a victimelor. Personalul ar dori să participe la cursuri de perfecționare/pregătire continuă pe profilul asistării victimelor traficului de persoane și să se organizeze schimburi de experiență între lucrătorii-specialiști din centrele de tranzit din România și unități similare din alte țări, eventual din țările de destinație pentru copiii români.

A fost exprimată necesitatea de a se oferi victimelor mai multe posibilități de petrecere a timpului liber, într-un mod cât mai relaxat, dar și desfășurarea mai multor activități pentru acestea, astfel încât să își ocupe timpul în mod util.

Pentru rezolvarea problemelor materiale, ar fi necesare bugete separate pentru centrele de tranzit, care să fie gestionate de către directorii acestora, în conformitate cu nevoile fiecăruia în parte.

Art.37 Copilul privat de libertate

(b) Dreptul să nu fie privat de libertate în mod ilegal sau arbitrar

(c) Dreptul de a fi tratat cu omenia și respectul cuvenit demnității umane

(d) Dreptul de a avea acces rapid la asistență juridică sau la orice altă asistență corespunzătoare

Legislația care reglementează activitatea centrelor de reeducare (Decretul 545 din 1972) este foarte veche, nu corespunde realității sociale actuale, fapt ce se transpune în îngreunarea activității de recuperare. Deși au existat numeroase proiecte de lege elaborate în acest sens fie de organizații neguvernamentale, fie de Administrația Națională a Penitenciarelor, această problemă nu a constituit o prioritate a Ministerului Justiției, invocându-se necesitatea schimbării Codului penal, anterior adoptării acestei legi.

Totodată, drepturile și obligațiile copiilor care au comis fapte penale și sunt condamnați la pedeapsa închisorii au aceeași reglementare (Legea nr.275/2006, cap.4) și sunt aproape identice cu cele ale persoanelor majore condamnate (diferă prevederile referitoare la munca prestată, primirea de pachete și vizite, norma zilnică de hrană).

La nivelul Administrației Naționale a Penitenciarelor, în urma unui Proiect Phare derulat în parteneriat cu Franța a fost înființat, în mai 2005, un serviciu specializat pentru copiii delincvenți. După finalizarea proiectului și schimbarea conducerii instituției respective, serviciul a fost transformat în serviciu de educație și asistență socială pentru persoane vulnerabile (decembrie 2005), după care reorganizat în două servicii, unul de educație și altul de asistență psiho-socială comune adulților și copiilor (2008), pierzându-și specificul și funcțiile pentru care a fost creat inițial. În prezent, nici o persoană din Administrația Națională a Penitenciarelor nu are responsabilități exclusive privind copiii privați de libertate.

Măsura internării într-un institut medical-educativ a înregistrat o scădere, de la 33 cazuri în anul 2001, la 4 în anul 2005, pentru ca în 2006 să crească la 10⁷¹. Se ridică totuși o întrebare referitoare la locul unde au ajuns copiii sancționați cu această măsură, având în vedere că în România nu există nici un institut medical-educativ (ci doar spitale penitenciar sau centre de reeducare).

⁷⁰ Organizația Salvați Copiii, Măsuri speciale de protecție a copilului: realități și perspective, București 2008

⁷¹ Institutul Național de Statistică, *Anuarul statistic al României*, 2007.

În România funcționează în prezent 3 centre de reeducare la Buziaș, județul Timiș, Găești, județul Dâmbovița și Tîrgu Ocna, județul Bacău. Dezavantajele centrelor constau în distanța mare față de domiciliul celor mai mulți dintre copiii internați, cu efecte negative asupra legăturii cu familia și implicării comunităților locale în reintegrarea lor socială.

Pedepsele cu închisoarea se execută în penitenciare speciale, de minori și tineri care funcționează în doar două județe: Dolj (Penitenciarul Craiova) și Brăila (Penitenciarul Tichilești). De asemenea, în alte 28 de penitenciare pentru adulți sunt camere în care sunt cazați, pe perioade limitate de timp, copiii delincvenți care trebuie prezentați în fața instanțelor de judecată aflate la mare depărtare de centrele de reeducare sau penitenciarele de minori. Acești copii care așteaptă soluționarea cazurilor de către instanțele de judecată, nu au posibilitatea de a-și continua educația sau de a participa la programe și activități specifice vârstei. În septembrie, 2006, din 815 copii privați de libertate, 496 (aproape 61%) se aflau în penitenciare pentru adulți, 120 în penitenciare pentru minori și doar 185 în centre de reeducare⁷².

Comparație pedepse – măsura de internare în centre de reeducare aplicate copiilor delincvenți⁷³

Anul	PEDEPSE						Măsură educativă Centru reeducare	Raport închisoare /centru de reeducare
	Total pedepse	Amenda	Închisoare	Suspendare condiționată	Executarea pedepsei la locul de muncă	Executarea pedepsei sub supraveghere		
2002	5283	289	2874	2120	-	-	361	8/1
2003	5181	314	2577	2290	-	-	247	9/1
2004	5680	234	1794	2516	180	388	235	7/2
2005	5895	237	1860	2610	83	511	298	6/1
2006	5260	269	1638	2429	-	462	344	4/1

O comparație între măsurile și sancțiunile privative de libertate aplicate copiilor relevă preferința instanțelor de judecată pentru pronunțarea pedepsei închisorii (raportul de 9 pedepse cu închisoarea la o măsură educativă de internare într-un centru de reeducare, înregistrat în 2003 s-a redus, în anul 2006, la 4).

Practica instanțelor de judecată este însă neunitară: atât în centre, cât și în penitenciare se găsesc copii internați/condamnați pentru infracțiuni minore de furt sau, dimpotrivă, pentru infracțiuni de omor. Severitatea sau înțelegerea unui judecător sau ale altuia influențează în mare măsură posibilitățile ulterioare de reintegrare ale copiilor delincvenți, centrele de reeducare fiind mult mai adaptate particularităților și nevoilor specifice ale acestora.

În cazul în care instanța aplică pedeapsa închisorii, urmează să se deducă din cuantumul pedepsei perioada arestării preventive, prin aplicarea pedepsei cu închisoarea confirmându-se totodată și că măsura arestării preventive a fost justificată. Problema apare atunci când instanța dispune luarea unei măsuri educative, ceea ce dă naștere la o incompatibilitate între luarea măsurii arestării preventive și aplicarea în final a unei măsuri educative.

Atunci când se dispune luarea măsurii arestării preventive împotriva copilului, pare nepotrivită finalizarea procesului prin aplicarea unei sancțiuni neprivative de libertate, de aici rezultând și o neconcordanță între viziunea organului judiciar asupra măsurilor luate pe parcursul procesului și sancțiunea aplicată. Pentru acest motiv, se propunea ca atunci când se dispune luarea măsurii arestării preventive, aceasta să fie adusă la îndeplinire prin încredințarea copilului unei instituții speciale, cu sarcina de a-l supraveghea pe copil și cu obligația să îl prezinte ori de câte ori este nevoie organelor judiciare.

Luarea măsurii arestării preventive ar putea fi interpretată ca o anticipare a sancțiunii ce se va lua, adică aplicarea unei pedepse. Dacă se acceptă această idee, în cazul luării acestei măsuri, aplicarea în final a unei măsuri educative ar încălca regula stabilită prin art. 100 C.p., potrivit căreia pedeapsa se aplică copilului numai dacă se apreciază că luarea unei măsuri educative nu este suficientă pentru îndreptarea acestuia.

O comparație între condițiile din centrele de reeducare și cele din penitenciarele pentru minori și tineri arată, fără drept de apel, că cele din centre sunt mult mai bune. Aceeași comparație între condițiile din penitenciarele pentru minori și tineri și cele din penitenciarele pentru adulți (în care se află însă și camere special destinate copiilor) relevă că sunt mai bune condițiile din penitenciarele pentru minori și tineri. Măsuri necesită a fi luate cu privire la asigurarea condițiilor de igienă sunt centre /penitenciare pentru minori în care camerele nu sunt prevăzute cu dușuri, acestea sunt comune, se află pe hol, iar programul de baie nu este zilnic.

⁷² Sursa: ANP și INS. În septembrie 2006, 14 copii se aflau în penitenciare spital.

⁷³ idem

O analiză realizată de specialiștii din Centrul de reeducare Buziaș⁷⁴ relevă următoarele consecințe negative ale transferului copiilor privați de libertate în penitenciarele pentru adulți:

- procesul de predare-învățare este încetinit, uneori chiar stopat; programele educative își pierd eficiența, neputând fi respectată coerența temelor;
- programele terapeutice (individuale și de grup) nu își pot atinge obiectivele fixate;
- influența negativă a mediului penitenciar asupra evoluției copiilor (prin contactul acestora cu deținuții adulți), concretizată în creșterea numărului rapoartelor de incident după revenirea din penitenciar;
- abuzuri pot avea loc datorită lipsei de supraveghere continuă a copiilor, precum și pierderea dosarelor de dezvoltare personală în condițiile transferului, informațiile conținute în acestea fiind necesare pentru nuanțarea traseului individual al copiilor.

Considerăm că, în cazul copiilor, este departe de necesități asigurarea unui tricou la șase luni sau a patru perechi de șosete pe an, ca și o hârtie igienică pe lună sau o pastă de dinți la 2 luni, așa cum este prevăzut în momentul de față în ordinele Ministerului Justiției cu privire la persoanele private de libertate⁷⁵.

Lipsa banilor pentru procurarea cartelei telefonice, dar nu numai (copiii au nevoie și de articole de îmbrăcăminte și încălțăminte, cosmetice, își doresc dulciuri și băuturi răcoritoare pe care nu și le pot cumpăra), este o problemă în special în rândul copiilor din centrele de reeducare. În timp ce copiii din penitenciare care urmează cursurile școlare sau de calificare primesc lunar o sumă de bani echivalentă cu salariul minim pe economie (din care le revin 30%, restul fiind folosit de locul de detenție), cei din centre nu beneficiază de această prevedere, cuprinsă în Legea nr.275/2006 privind executarea pedepselor și măsurilor dispuse de organele judiciare în cursul procesului penal, dar nu și în Decretul 545/1972 privind executarea măsurilor educative⁷⁶.

Mai mult decât atât, copiii privați de libertate nu beneficiază de alocația de stat prevăzută în Legea nr.61/1993 deși conform prevederilor acesteia⁷⁷ „se instituie alocația de stat pentru copii ca o formă de ocrotire a statului acordată tuturor copiilor, fără discriminare. Beneficiază de alocație de stat toți copiii în vârstă de până la 18 ani”. Considerăm o discriminare neplata alocației de stat copiilor privați de libertate, având în vedere că, în conformitate cu recomandările internaționale, privarea de libertate nu trebuie însoțită și de privarea de alte drepturi, dacă nu se hotărăște altfel de instanța de judecată.

De asemenea, pot fi considerate ca discriminatorii diferențele între sumele de bani prevăzute ca alocație de hrană pentru copiii aflați în grija instituțiilor de stat⁷⁸ (centre de plasament), care este de 8,3 lei/zi și cea prevăzută pentru cei aflați tot în grija statului, dar care sunt privați de libertate, respectiv de 5,2 lei/zi. În aceeași ordine de idei, este discutabilă și excluderea copiilor privați de libertate dintre cei care beneficiază de banii de buzunar prevăzuți de Legea nr.1128 din 18.09.2007, conform căreia fiecare copil școlarizat aflat într-un centru de plasament are dreptul la 28 lei/lună.

Alte probleme identificate care se constituie în factori perturbatori ai procesului de educație și asistență socială includ: numărul insuficient de specialiști în educație și asistență socială, lipsa pregătirii specializate în domeniul de activitate a personalului, insuficiența resurselor financiare necesare desfășurării programelor și activităților (materiale didactice, echipamente, rechizite, birotică etc.) și menținerii unei stări de igienă corespunzătoare (îmbrăcăminte, încălțăminte, lenjerie, cosmetice, detergenți etc.), precum și inexistența unui sistem de asistență post penală. Ca urmare a acestei ultime situații menționate, toate realizările obținute cu dificultate de către personalul din centre/penitenciare, cu copiii privați de libertate, sunt nevalorificate și practic irosite, atâta timp cât nici o instituție nu are stabilite, prin lege, atribuții de sprijinire sau ajutorare a persoanelor care au fost private de libertate și se reîntorc în comunitate.

Opinii

Copii și tineri privați de libertate

Din discuțiile purtate în cadrul unui focus-grup cu copii din penitenciar⁷⁹ a rezultat că au stat în arestul poliției între 19-45 de zile înainte de a fi transferați la penitenciar. Condițiile din arest au fost catalogate fiind mult mai rele decât cele din penitenciar – camere mici, fără baie, o singură plimbare în aer liber pe săptămână, nici un fel de activități organizate.

⁷⁴ Centrul de Reeducare Buziaș, *Analiza privind relația dintre fluctuația minorilor, abaterile disciplinare și evoluția psiho-comportamentală a acestora*, 2008.

⁷⁵ Drepturi prevăzute în Ordinul Ministrului Justiției nr.2056/C/06.09.2007 și în Ordinul Ministrului Justiției nr.2713/C/15.11.2001 privind hrănirea pe timp de pace a deținuților.

⁷⁶ Organizația Salvați Copiii, *Măsuri speciale de protecție a copilului: realități și perspective*, București 2008

⁷⁷ Legea nr.61/1993 privind alocația de stat a fost modificată prin Ordonanța de Urgență nr. 97/2007 și completată prin Ordonanța de Urgență nr. 16/2008.

⁷⁸ Legea nr. 326/2003 privind drepturile de care beneficiază copiii și tinerii ocrotiți de serviciile publice specializate pentru protecția copilului, mamele protejate în centre maternale, precum și copiii încredințați sau dați în plasament la asistenți maternali profesioniști, completată prin Hotărârea Guvernului nr.421/2008 privind stabilirea nivelului minim al alocației zilnice de hrană pentru consumurile colective din instituțiile publice de asistență socială.

⁷⁹ organizat în cadrul GMDC

Din cadrul focus-grupurilor și interviurilor realizate în proiectul „Măsuri speciale de protecție a copilului: realități și perspective”⁸⁰ redăm câteva opinii:

„La Satu Mare am stat 1 an și 5 luni. Am fost condamnat, dar am avut și alte dosare pe rol, apoi nu mi-a sosit o decizie. După ce am primit decizia, am mai stat 4 luni la Satu Mare, am cerut să fiu transferat la penitenciarul de minori și tineri, dar nu au vrut, au zis că stau bine acolo. Te transferă numai dacă vor ei, nu dacă ceri tu, așa că mi-am făcut o afacere să pot veni aici. Acolo stăteam în cameră toată ziua, eu desenam sau scriam poezii. Eram 13 minori, nu am ieșit niciodată la psiholog sau la asistentul social. Am suferit și m-am consumat singur. Am fost scos doar de două ori la activități, odată la club, unde am desenat și odată la fotbal. Când am ajuns pe secția de tineri, m-am mai dumirit, am văzut că alții cer la psiholog și m-am dus și eu, e bine să mai vorbești cu cineva, să te descarci, să primești un sfat”.

Un alt copil a avut însă și aprecieri pozitive cu privire la activitățile dintr-un alt penitenciar, de unde rezultă că depinde foarte mult de directorul instituției și personalul din subordine modul în care înțeleg să interpreteze și aplice regulamentele: „Eu am stat la Penitenciarul Timișoara cât am fost arestat, 2 luni. Am avut vreo 10 ieșiri în oraș, cu toți ceilalți copii privați de libertate, la muzeu, pe stadion să vedem meciuri de fotbal, la teatru”.

- Copiii le plac foarte mult activitățile comune, sportul, ieșirile din penitenciar și munca, activitățile educative, comunicarea dintre educator și deținut, „libertatea de care avem parte, programele culturale și educaționale, atenția care ni se acordă de cadrele socio-educative”. Nu le plac: statul în cameră fără să participe la activități, gratiile de la fereastră, băncile din clasă, apelul de dimineață și violența dintre deținuți, strictețea cu care sunt abordați de supraveghetorii de pe secție, „modul în care se cam poartă unele organe de supraveghere, modul în care ni se vorbește în momentul în care ajungem să discutăm cu directorul, subalternii acestuia”, că sunt transferați periodic în alt penitenciar. Dacă ar putea, ar prelungi programul de fotbal, ar construi o sală de sport mai mare, cu mai multe condiții, ar face celulele mai spațioase și ar reglementa (chiar desființa) rapoartele de pedepsire, ar organiza mai multe ieșiri, excursii de care să beneficieze toți deținuții, permisiile lunare indiferent de distanța de domiciliu și ar permite o convorbire telefonică zilnic.

„Îmi doresc să devin poet, să pot recâștiga încrederea familiei și a persoanelor din jur, să am un loc de muncă stabil, pentru a nu mai comite infracțiuni”.

Specialiști din instituțiile privative de libertate⁸¹

Nu există un sistem de legătură între centre/penitenciare pentru minori și școlile unde aceștia au fost înscriși, documentele necesare (foaia matricolă) și eventualele referințe necesare înscrierii într-o clasă sau alta fiind obținute din dosarul întocmit de instanța de judecată. În cazul în care acestea lipsesc, sunt solicitate prin scris, însă timpul de răspuns este lung și, de multe ori, sunt necesare reveniri și intervenții, inclusiv la Inspectoratele Școlare Județene. Despre reintegrarea școlară a copiilor după ce sunt externați din centru nu pot fi oferite informații, deoarece nu există un sistem de legătură stabilit între centre/penitenciare pentru minori și rețeaua școlară, profesorii din instituții aflând despre situația ulterioară a copiilor doar dacă aceștia le trimit scrisori sau le telefonează.

„Cel mai frecvent ne confruntăm cu problema familiei; au o situație materială precară acasă și nu sunt vizitați. Provin din familii dezorganizate, fără posibilități materiale, mulți părinți nu au cum să îi viziteze, chiar dacă și-ar dori. Foarte mulți dintre părinți sunt analfabeți, nu pot să le scrie scrisori, iar copiii, dacă nu au bani pentru cartelă telefonică, nu pot să sune”.

Părinți ai copiilor privați de libertate

Din interviurile realizate cu părinți ai unor copii privați de libertate aflați în Penitenciarul pentru Minori și Tineri Tichilești⁸², Penitenciarul de Maximă Siguranță Craiova⁸³ și Centrul de Reeducare Buziaș⁸⁴, au rezultat următoarele aspecte referitoare la problemele pe care aceștia trebuie să le rezolve: sprijin, ajutor și grijă față de copii, susținerea moralului acestora, atenție, comunicare: „Să ținem în permanență legătura cu copilul, să îl încurajăm să îi inducem ideea că a greșit și să îl ajutăm să își recunoască fapta. Să ținem legătura cu cei din penitenciar”. Părinții ar dori ca învoirile în familie să se acorde mai des, că fac eforturi „pentru a găsi timp și bani pentru a-l vizita periodic” și că „ne gândim ce o să facem după ce iese, să îl supraveghem și să îl sprijinim să meargă la școală”.

Programul și activitățile desfășurate în centru se bucură de aprecieri pozitive: „Din câte ni s-a explicat și ne-a povestit copilul, au multe programe educative, școală, excursii. E bine pentru el că îl ajută să ducă o viață mai bună” și „Așa cum am observat eu, că vin foarte des în vizită, le vorbesc frumos copiilor, fac activități cu

⁸⁰ idem

⁸¹ Organizația Salvați Copiii, Măsuri speciale de protecție a copilului: realități și perspective, București 2008

⁸² Interviurile au fost realizate de personalul Penitenciarului pentru Minori și Tineri Tichilești, județul Brăila, în luna iunie 2008.

⁸³ Interviuri realizate de Prison Fellowship Romania, partener în proiect, în luna iunie 2008.

⁸⁴ Interviurile au fost realizate de personalul Centrului de Reeducare Buziaș, în luna iunie 2008.

educatorii, au ore la școală, desenează, fac sport. Mi-a povestit fiul meu că merg și în excursii și că vin mulți copii din afara centrului și fac activități împreună”.

Jumătate dintre părinți nu au putut să nominalizeze nici o instituție căreia li s-ar putea adresa pentru a fi sprijiniți în vederea reintegrării sociale a copilului, după punerea în libertate, iar ceilalți au indicat Agenția Județeană de Ocupare a Forței de Muncă, Poliția, școala și o societate comercială.

„Sistemul sancționator pentru minori trebuie să fie unul mai ușor, fără închisoare. Numai cei care omoară să fie închiși”.

„Cred că ar trebui să fie o lege mai ușoară pentru copii, să nu se ducă la închisoare sau la centrul de reeducare, că și aia e tot ca închisoarea. Să îi pună la muncă, sau să nu îi lase să meargă decât la școală și atât, dar să stea cu familia, și să îi urmărească poliția să nu iasă pe stradă după școală”.

Art.40 Justiția pentru minori

Strategia de reformă a sistemului judiciar pentru 2005 – 2007 prevede, la capitolul „Justiția pentru minori”, că protecția drepturilor minorilor necesită o atenție deosebită din partea societății și în mod special din partea celor care înfruntă justiția⁸⁵. Deși aceste obiective ar fi trebuit să fie fundamentul modificărilor și completărilor Legii nr.304/2004, în ceea ce privește justiția pentru minori, noua lege de organizare judiciară constituie un regres la acest capitol, deoarece înlocuiește *obligativitatea* înființării tribunalelor specializate pentru minori și familie cu *posibilitatea* înființării, lăsând decizia la latitudinea președinților de instanță.

Au fost pregătiți judecători specializați pentru cauze cu minori, dar repartizarea aleatorie a dosarelor, cu ajutorul calculatoarelor, face dificilă încredințarea cauzelor referitoare la copii, judecătorilor specializați. Astfel, copiii din penitenciar nu au auzit de judecători specializați pentru minori. Dimpotrivă, au acuzat faptul că judecătorii nu îi tratează corect pe copii, nu îi ascultă și nu le acordă nici un credit.

În cadrul Ministerului Justiției, s-a înființat *Unitatea pentru minori și familie*, în cadrul Direcției de Probațiune, care are atribuții legate de copiii care execută pedepse neprivative de libertate. Cu privire la copiii din centre /penitenciare pentru minori și tineri, în afară de obligativitatea de a participa la comisia de individualizare a pedepsei, consilierii de probațiune nu au nici un fel de atribuții, deși contribuția lor ar fi deosebit de importantă atât în etapa pregătirii pentru liberare, cât mai ales în **asistența post penală care însă, în prezent, nu este reglementată în legislația din România**. Cu privire la măsurile și sancțiunile aplicate copiilor delincvenți, în legislația actuală, munca în folosul comunității, așezămintele deschise, încredințarea copiilor unor organisme ale colectivității, nu sunt reglementate.

În anul 2007, a fost desființat Serviciul pentru minori și familie din cadrul Ministerul Public, înființat doar cu doi ani înainte.

Opinii Specialiști

Din interviurile⁸⁶ desfășurate cu profesioniști care au atribuții în protecția copilului au rezultat o serie de informații care acoperă o paletă largă de proceduri și practici juridice și reflectă atât viziuni ale membrilor societății civile, cât și ale reprezentanților instituțiilor publice.

O primă concluzie, evidențiată în toate interviurile constă în faptul că procedurile privind minorul sunt slab conturate în legislația românească și diferă doar în mică măsură de cele ale majorilor. În general, diferențele constau în caracterul nepublic al ședinței, deși trei din cei intervievați au declarat că au cunoscut situații în care această regulă nu a fost respectată, motivele fiind lipsa de timp și de spațiu special destinat judecării cauzelor cu minori; în asigurarea obligatorie a apărării minorului și în prezența, în unele cazuri doar, a altor specialiști precum psihologul, asistentul social, consilierul de reintegrare și supraveghere sau consilierul juridic. Ședințele de judecată în cauzele cu minori se desfășoară în aceeași clădire cu cele ale majorilor, chiar și în aceleași săli, dar la ore diferite. Acest fapt, datorat în special lipsei resurselor financiare poate avea repercusiuni asupra minorului, deoarece facilitează contactul acestuia cu inculpați majori, cu un mediu ostil.

Trebuie reținută poziția a doi dintre cei șase respondenți care au afirmat că magistrații ar trebui să trateze cu aceeași importanță acordată cauzelor cu adulți și pe cele cu minori, acestea din urmă fiind catalogate, în unele situații, ca facile și fără miză mare în dezvoltarea carierei. Majoritatea au precizat că este necesară specializarea personalului în problematica justiției pentru minori și întărirea colaborării interdisciplinare.

⁸⁵ C. Nicoară, Necesitatea înființării, în mod obligatoriu a tuturor tribunalelor specializate pentru minori și familie –comparație între reglementările vechi și noi ale Legii nr.304/2004, în Revista Drepturile minorilor nr.1 /2006.

⁸⁶ Realizate de Organizația „Salvați Copiii”, participanți: 1 coordonator de programe în problematica protecției și promovării dreptului copilului; 1 reprezentant ai Ministerului Justiției, cu atribuții de evaluare și dezvoltare a justiției pentru minori; 1 consilier juridic ce activează în cadrul sectorului privat; 1 consilier juridic ce activează în cadrul sectorului public; 1 polițist, anchetator în cadrul serviciului de cercetări penale; 1 avocat, membru al Baroului București; 1 funcționar al unui penitenciar.

Un aspect îngrijorător îl constituie faptul că atmosfera pe care o întâlnește copilul este rigidă, rece, solemnă, modul de audiere a copilului limitându-i foarte mult libertatea de expresie. Opinia copilului, deși este necesară după vârsta de 10 ani, „nu este regina probelor”, în unele situații exprimarea fiind o simplă formalitate. Așa cum a precizat unul din respondenți, chiar dacă minorul intervine și face solicitări în instanță în vederea exercitării drepturilor sale, procedurile rigide, prestabilite nu permit, de cele mai multe ori, consemnarea opiniei.

Nivelul de înțelegere al minorului cu privire la ceea ce i se întâmplă este apreciat ca deosebit de redus, sentimentele determinate de contactul cu instanța fiind cele de teamă, dezorientare, indiferență, conform majorității opiniilor exprimate și inclusiv de apreciere, bucurie, plăcere (deoarece participă la un eveniment inedit), în opinia specialistului DGASPC.

Informarea copilului cu privire la ceea ce urmează să experimenteze, ori cu privire la drepturile, obligațiile, efectele acțiunilor sale, nu intră în atribuția unei persoane clar împuternicite în acest sens. Astfel, acest proces nu este niciodată unul complet și coerent, informațiile ajungând la copil în urma inițiativelor disjuncte ale judecătorului, avocatului, psihologului ori ale organului de urmărire penală. Nu există o procedură clară care să prevadă modul de desfășurare a informării.

Limbajul de specialitate îngreunează înțelegerea de către minor a evenimentelor și prevederilor legale, așa cum și exprimarea copilului poate contura, în absența unui rol activ al psihologului, o dificultate în înțelegerea magistratului. În practică, nici unul din cei intervievați nu a avut cunoștință de existența unor forme specifice de explicare a legislației și procedurilor în manieră accesibilă copilului.

Lipsa unei camere de consiliu adecvate audierii copilului a reieșit din majoritatea interviurilor derulate. De menționat faptul că reprezentantul DGSPC a făcut în nenumărate rânduri referire la camera de consiliu, ca fiind diferită de cea de ședință, ca mai apoi să precizeze că sunt una și aceeași, „dar la ore diferite”.

O altă problemă evidențiată este aceea că în foarte multe cazuri, avocatul este mai preocupat de percepțiile și manifestările părinților, deoarece aceștia sunt cei ce plătesc și nu de cele ale copiilor. Specialiștii intervievați care s-au pronunțat cu privire la acest subiect, au fost de părere că avocatul din oficiu are un rol formal, nefiind cu adevărat interesat de cauza minorului, neluând cunoștință în profunzime de aceasta, fapt ce poate duce la erori în instrumentarea cazului.

Părinți

În opinia părinților care au participat la discuțiile din cadrul proiectului „Măsuri speciale de protecție a copilului: realități și perspective”, traseul parcurs de copil în sistemul juridic, de la arestare și până la condamnare este considerat, cu o singură excepție, că a fost lung, iar majoritatea celor implicați, în special procurori și judecători, nu au manifestat răbdare cu copiii, nu le-au explicat pe înțeles ce li se întâmplă și nu le-au ascultat opiniile. Doi părinți au afirmat că opinia copiilor a fost luată în considerare la instanțele de fond și la Curtea de Apel, nu însă și la Înalta Curte de Casație și Justiție.

Cu privire la traseul juridic parcurs de copil au fost făcute aprecieri negative la adresa polițiștilor care „*au vrut să îi pună fapte în plus la dosar*” și la durata mare a derulării proceselor, dar a fost remarcată tendința de judecare a copiilor în stare de libertate. Un părinte a avut aprecieri pozitive la adresa polițiștilor care au anchetat cazul, iar doi cu privire la atitudinea avocaților plătiți, însă în defavoare avocaților din oficiu: „*abia am găsit un avocat, la început am avut din oficiu, dar nu și-a făcut treaba, nu știa nimic despre dosarul copilului, nu l-a întrebat nici pe el, nici pe noi nimic ca să îl poată apăra. Celălalt avocat s-a străduit, dar i-am plătit destul de mulți bani pentru cât suntem noi de săraci, abia am făcut rost de bani. Nu mi-a explicat nimeni ce se întâmplă, până nu am angajat avocat*”.

Recomandări

Măsuri generale de implementare

- Dezvoltarea de politici coerente de personal în domeniul drepturilor copilului care să asigure existența resursei umane specializate, selectarea, evaluarea formarea continuă și motivarea corespunzătoare a acesteia în scopul menținerii în sistem și diminuării fluctuațiilor de personal
- Schimbările legislative trebuie însoțite de programe de informare și formare a personalului, care să asigure interpretarea unitară a legislației
- Creșterea rețelei de servicii existente la nivel local care să poată răspunde prompt la realitățile sociale și locale și diminuare rigidității în reorganizarea serviciilor
- Întărirea capacității structurilor publice locale de a atrage și a utiliza eficient fonduri
- Dezvoltarea unui sistem local de finanțare a serviciilor oferite de ONGuri
- Sprijinirea și atragerea comunității în dezvoltarea de servicii complementare. Consolidarea unui parteneriat public-privat real și permanentizarea dialogului dintre aceste două segmente
- Reanalizarea sistemului de alocații astfel încât acesta să fie eficient și să sprijine în mod real familia.

Nediscriminarea și protecția împotriva imixtiunii în viața personală

- Înființarea instituției Avocatul Copilului, fie ca organism distinct, fie ca departament specializat în cadrul Avocatului Poporului, aliniat însă la politica și practica europeană din acest domeniu
- Creșterea gradului de cunoaștere a Avocatului Poporului în rândul cetățenilor
- Monitorizarea cazurilor de discriminare produse în școli, spitale și alte instituții publice și private, prin implementarea unui mecanism de colectare a plângerilor accesibil, funcțional, care să asigure confidențialitate și posibilitatea verificării stadiului de procesare a sesizării
- Monitorizarea mai atentă a presei și luarea de măsuri eficiente care să ducă la împiedicarea publicării de informații umilitoare și în manieră senzațională, referitoare la copii.

Participarea copiilor

- Cooptarea copiilor din instituțiile de protecție în activitățile decizionale ce îi privesc, introducerea cât mai timpurie a beneficiarilor în programe de dezvoltare a deprinderilor de viață independentă. Implicarea copiilor în diferite activități administrative ale instituției (curățenie, pregătirea hranei, alte activități gospodărești)
- Sprijinirea dezvoltării structurilor reprezentative ale copiilor, în special la nivelul școlii, astfel încât acestea să depășească rolul formal pe care îl au în prezent. Alocarea de timp în programul școlar pentru activitățile Consiliului Elevilor. Dezvoltarea oportunităților de participare civică a copiilor prin lansare de oportunități de finanțare adresate structurilor reprezentative ale copiilor în vederea implementării de proiecte la nivelul școlii sau comunității
- Asigurarea accesului copiilor la informație adecvată nivelului lor de înțelegere; transpunerea în forme accesibile a legislației și a strategiile publice ce-i privesc
- Campanii de informare cu privire la beneficiile și riscurile utilizării Internetului de către copii.

Consumul de droguri

- Realizarea de controale frecvente și aplicarea de sancțiuni agenților economici care comercializează băuturi alcoolice și tutun către copii
- Creșterea posibilităților de tratament a consumului de droguri, cu accent pe tratarea dependenței psihice. Asigurare gratuită pentru acest tratament, indiferent dacă el se face în instituții publice sau private
- Dezvoltarea de campanii de informare cu privire la efectele și tratamentul consumului de droguri la nivelul comunităților sărace, vulnerabile la consum.

Abuzul, traficul și exploatarea copiilor

- Monitorizarea și inspectarea mai frecventă a angajatorilor în special din domenii care pot implica exploatarea prin muncă a copiilor (construcții, agricultură, activități care implică încărcarea /descărcarea de marfă etc.) și aplicarea de sancțiuni când se întâlnesc astfel de situații
- Adaptarea intervențiilor autorităților în ceea ce privește sexul comercial, exploatarea sexuală și traficul de persoane, ținându-se cont de formele moderne de racolare și exploatare (internet, saloane de masaj) ce sunt în continuă dezvoltare
- Dezvoltarea de servicii sociale specializate de intervenție și reabilitare psiho-socială adresate persoanelor care practică sexul comercial și structurarea unui sistem eficient și coerent de identificare a persoanelor sub 18 ani implicate în această activitate
- Derularea de campanii destinate consumatorilor care apelează la sexul comercial în vederea conștientizării implicării copiilor în fenomen și a reducerii exploatarei sexuale a acestora
- Perfecționarea sistemului de înregistrare și monitorizare a cazurilor de exploatare sexuală infantilă și includerea sa în „Metodologia privind cooperarea interinstituțională pentru prevenirea și combaterea abuzului, neglijării și exploatarei copilului” care se află în prezent în stadiu de finalizare la ANPDC

- Amenajarea la nivelul standardelor a locațiilor destinate „Centrelor de Urgență pentru Copilul Abuzat, Neglijat, Exploatat” în toate județele și mărirea numărului centrelor de sprijin pentru reabilitarea psihologică și reintegrare socială a copiilor victime ale abuzului, neglijării și exploatării inclusiv sexuale a copiilor victime
- Informarea opiniei publice cu privire la sancțiunile prevăzute de lege pentru persoanele care practică pedeapsa fizică și umilitoare asupra copilului, concomitent cu promovarea educației fără violență și a responsabilității de raportare a abuzului
- Promovarea și respectarea metodologiei de lucru specifice în cazurile de copii repatriați, victime ale traficului și a metodei de lucru a centrelor de tranzit
- Asigurarea unei constanțe în schema de personal și pregătirea continuă a personalului care asigură servicii victimelor traficului.

Copiii privați de libertate

- Alinierea la standardele internaționale în ceea ce privește delincvența juvenilă:
 - o modificarea Codului penal în așa fel încât acesta să fie armonizat cu prevederile internaționale referitoare la sancțiunile alternative la privarea de libertate pentru copii; diferențierea mai accentuată a pedepselor pentru infracțiunile comise cu violență față de celelalte infracțiuni și tratamentul celor care au comis infracțiuni repetate față de infractorii care au comis pentru prima dată o faptă penală
 - o înnoirea legislației privind executarea măsurilor educative care datează din 1972
 - o înființarea unor compartimente specifice copiilor în cadrul instituțiilor care au atribuții legate de delincvența juvenilă atât pe plan central, cât și local
 - o scăderea numărului de copii condamnați la pedepse privative de libertate prin: recurgerea la măsuri educative neprivative de libertate pe scară largă și apelul la închisoare doar ca ultimă instanță, precum și prin introducerea justiției restaurative
- Scurtarea la maximum a perioadelor petrecute de copii în penitenciarele pentru adulți, interzicerea transferului acestora din centre în penitenciare pentru soluționarea „afacerilor judiciare”
- Înființarea institutelor medical-educative (eventual ca secții distincte în cadrul unor spitale)
- Menținerea, pe cât posibil, a copiilor privați de libertate în apropierea domiciliului prin înființarea în comunitate a unor centre de primire a copiilor care să înlocuiască arestul poliției sau penitenciarul atunci când se ia măsura arestării preventive, iar până atunci strămutarea proceselor în care sunt implicați copii privați de libertate la instanțele de judecată din județele în care se află centre de reeducare/penitenciare pentru minori
- înființarea mai multor centre de reeducare/penitenciare pentru minori (cu o capacitate redusă) în toate zonele geografice ale țării, crearea de secții complet separate pentru copii ca filiale ale unor centre/penitenciare–mamă, care să asigure activitățile administrative, financiare, de resurse umane etc.; specific filialei ar fi numai personalul de pază și cel folosit în procesul instructiv-educativ
- Îmbunătățirea condițiilor de detenție, mai ales în penitenciarele pentru minori și tineri
- Asigurarea resurselor financiare necesare pentru asigurarea unui nivel de viață decent tuturor copiilor privați de libertate, revederea normelor referitoare la drepturile de echipare, cazarmare, obiecte de igienă personală și colectivă
- Eliminarea discriminărilor la care sunt supuși copiii privați de libertate, în comparație cu ceilalți copii care sunt în grija statului (acordarea alocației de stat pentru copii; acordarea banilor pentru nevoi personale; eliminarea diferențelor în plafonului destinat alocației zilnice de hrană)
- Adaptarea programei școlare la caracteristicile copiilor privați de libertate
- Individualizarea mai accentuată a activităților și programelor în care sunt incluși copiii privați de libertate și ascultarea opiniilor copilului și participarea acestuia la luarea deciziilor ce îi privesc situația
- Prevederea obligativității asistenței post penale în Codul de procedură penală atât în cazul copiilor care au fost internați în centre de reeducare, cât și al celor care au executat pedeapsa închisorii și au fost eliberați condiționat
- Asigurarea unui sistem de asistență post penală integrat, coordonat și eficient, care să includă: serviciile de probațiune; serviciile de asistență socială județene și locale, comunitățile locale (Primăria, Consiliul local, poliția, școala, Agenția Județeană de Ocupare a Forței de Muncă etc.), organizații neguvernamentale, societăți comerciale de stat și private, Biserica.

Justiția pentru minori

- Continuarea procesului de specializare a judecătorilor, procurorilor, polițiștilor, personalului din centre/penitenciare care lucrează în cazurile cu copii
- Alocarea cauzelor cu minori doar judecătorilor specializați, înființarea de instanțe specializate la nivelul întregii țări și mărirea numărului psihologilor și asistenților social din domeniul juridic pentru a evita supraîncărcarea și scăderea calității activităților efectuate

- Efectuarea unui control asupra activității avocatului din oficiu și derularea de acțiuni de sensibilizare în rândul acestora pentru a fi receptivi la situația copiilor și a nu trata cazurile cu superficialitate
- Acordarea unei importanțe mai mari opiniei exprimate de copil în procedurile juridice și creșterea flexibilității procedurilor pentru a permite libera exprimare a acestuia; asigurarea unui climat adaptat copilului; desemnarea clară a persoanelor cu rol în informarea copilului și stabilirea unei proceduri în acest sens
- Îmbunătățirea procedurilor de audiere pentru a se evita repetarea acestora și confruntarea copiilor cu traficanții /recrutorii /abuzatorii, prin dezvoltarea unui plan multidisciplinar de audiere și prin folosirea mijloacelor de captare a imaginii și sunetului.

Copiii refugiați și cei aflați neînsoțiți în străinătate

- Dezvoltarea de legături funcționale atât cu partenerii străini, autoritățile, cât și ONG-uri care au primit cereri de asistență, în acest fel scurtându-se timpul necesar procedurilor de repatriere a copilului
- Îmbunătățirea relațiilor bilaterale România-Italia (dar și cu alte state) privind repatrierea copiilor români neînsoțiți, monitorizarea atentă a aplicării protocoalelor existente.

Mediul familial și forme alternative de îngrijire

- Dezvoltarea de servicii de consiliere și informare pentru viitorii părinți în toate orașele țării dar și în mediul rural
- Crearea de Centre de Resurse pentru părinți la nivel național care să asigure suport informațional părinților în procesul de educare a copiilor
- Introducerea consilierii familiale ca măsură obligatorie în cazul în care, prin hotărâre judecătorească, copilul urmează să fie încredințat unuia dintre părinți
- Monitorizarea atentă a dezinstituționalizării și a activității asistenților maternali, în vederea asigurării faptului că interesul superior al copilului este cel ce primează și nu indicatorii privind dezinstituționalizarea
- Crearea unei politici sociale specifice, pentru protecția familiei monoparentale, bazate pe cunoașterea adecvată a problemelor întâmpinate de aceste familii, a resurselor existente și a posibilităților de răspuns la nevoile acestora; dezvoltarea de servicii specifice, adresate familiei monoparentale care să abordeze diferențiat fiecare caz, centrate pe crearea de grupuri de suport și completarea beneficiilor materiale prin servicii de consiliere
- Sensibilizarea și informarea comunității cu privire la problematica familiei monoparentale, prin intermediul asistenților sociali, preoților, polițiștilor proximitate, mass media. Oferirea de posibilități de răspuns la problemele familiei, identificarea liderilor comunitari și atragerea de fonduri pentru dezvoltarea coeziunii, a parteneriatelor comunitare și inter-instituționale
- Încurajarea angajatorilor să adopte o atitudine flexibilă față de părinții singuri, manifestată prin acordarea de învoiri, zile de concediu atunci când situația o cere, cu posibilitatea recuperării ulterioare a orelor de program
- Crearea de oportunități pentru copiii din familiile monoparentale, care să vizeze derularea de activități socio-educative (tabere, excursii gratuite, cercuri ale copiilor, cluburi, etc.)
- Îmbunătățirea modului de aplicare a hotărârilor judecătorești referitoare la plata pensiei alimentare pentru a fi evitate întârzierile sau neplata beneficiului
- Creșterea cuantumului alocației monoparentale pentru a fi acoperite nevoile de bază ale copilului și acordarea acestui beneficiu și după împlinirea de către copil a vârstei de 18 ani, dacă acesta este încă la școală.

Copiii cu părinți plecați la muncă în străinătate

- Îmbunătățirea mecanismelor de monitorizare a fenomenului și de culegere a datelor la nivel local, prin colaborarea serviciilor de protecție, a consiliilor locale, a poliției, bisercii și a unităților școlare
- Derularea de campanii de informare pentru părinți cu privire la riscurile asociate plecării la muncă în străinătate, asupra copiilor rămași acasă
- Dezvoltarea de servicii de consiliere accesibile, adresate părinților unde pot primi sprijin în legătură cu pregătirea copiilor pentru momentul plecării, menținerea comunicării cu aceștia, etc.
- Dezvoltarea de cursuri/ training-uri de comunicare adresate rudelor sau altor persoane în grija cărora rămân copiii
- Multiplicarea centrelor de zi și a cluburilor unde copiii își pot petrece timpul liber.

Sănătatea și bunăstarea copilului

- Eliminarea disparităților de acces și de calitate a serviciilor de asistență medicală între mediul rural și urban, între zonele sărace și cele prospere și adoptarea de măsuri pentru ca actul medical să nu mai fie condiționat de primirea de „atenții”
- Dezvoltarea unor echipe medicale mobile care să atingă zonele izolate

- Dezvoltarea unui sistem de asistență sanitară comunitară și îmbunătățirea colaborării cu sistemul de servicii de asistență socială, prin: dezvoltarea rețelelor de asistenți medicali și a mediatorilor sanitari comunitari; dezvoltarea unităților medico-sociale
- Dezvoltarea sistemului de servicii socio-medicale de asistență la domiciliu pentru copiii cu dizabilități sau boli cronice
- Luarea de măsuri pentru a stopa întârzierile în furnizarea tratamentului pentru persoanele cu HIV/SIDA
- Evitarea apariției sarcinilor în rândul fetelor sub 18 ani și reducerea riscului abandonului, prin extinderea rețelei de cabinete mobile de planificare familială care să ofere servicii de educare și informare și mijloace contraceptive gratuite sau la prețuri scăzute. Înființarea acestor cabinete ar trebui să fie prioritară în comunitățile foarte sărace cu natalitate ridicată sau cu o pondere ridicată a populației roma
- Cunoașterea mai profundă a fenomenului de sinucidere în rândul copiilor și adolescenților prin îmbunătățirea mecanismului de culegere a indicatorilor statistici
- Aplicarea Strategiei Naționale de sănătate mintală în domeniul copiilor.

Copiii cu dizabilități

- Creșterea numărului centrelor de recuperare și de dezvoltare a aptitudinilor copiilor cu dizabilități
- Accelerarea procesului de asigurare a accesibilității în instituții și mijloace de transport în comun
- Asigurarea unei educații incluzive reale prin creșterea numărului de cadre didactice de sprijin pentru copiii cu dizabilități și prin sensibilizarea directorilor unităților de învățământ, a cadrelor didactice, a elevilor și părinților
- stabilirea unui sistem coerent de monitorizare a situației copiilor cu dizabilități astfel încât să fie eliminate diferențele dintre evidențele instituțiilor care au responsabilități în acest domeniu.

Educație

- Depolitizarea sistemului de învățământ, astfel încât selectarea inspectorilor școlari și a directorilor de școală să se facă strict pe baza competențelor profesionale
- Asigurarea finanțării adecvate pentru educație, care să se reflecte în dotările unităților de învățământ, materialele didactice și în asigurarea unui salariu motivant, astfel încât educația să se contureze ca domeniu atractiv din punct de vedere profesional
- Dezvoltarea rețelei consilierilor școlari și sprijinirea acestora în dezvoltarea de activități comune cu copiii: reducerea numărului de elevi care revin unui consilier și alocarea unui fond anual pentru acțiuni
- Adoptarea cu urgență a unor măsuri de prevenire a abandonului învățământului obligatoriu și de susținere a tinerilor din mediul rural să acceseze nivelul secundar de educație (oferirea de burse de întreținere și accesul la cămine de cazare pentru elevii din mediul rural care optează pentru un liceu /o școală profesională din mediul urban)
- Educația copiilor cu dizabilități și a celor aparținând etniei roma să fie mai atent monitorizate și raportate de MEECT, pentru a acoperii golul informațional existent în prezent cu privire la eforturile de integrare școlară
- Dezvoltarea rețelei claselor de tipul „A doua șansă”, promovarea adecvată a acestora în special la nivelul comunităților vulnerabile și dezvoltarea colaborării dintre școală și instituțiile de protecție socială de la nivel local, care să implice întâlniri de lucru periodice și schimb de informații, pentru a ușura identificarea copiilor care necesită programe de recuperare școlară, precum și prevenire și intervenție în cazurile de abandon al programului
- Reglementarea obligativității de a asigurare transportul școală-casă în cazul comunităților din zone izolate și monitorizarea îndeplinirii acestei obligații
- Implementarea de programe anti-violență în școli care să urmărească dezvoltarea abilităților de adaptare în situații dificile, stresante și deprinderea abilităților de comunicare între copii
- Includerea în curricula de învățământ a unei discipline orientată pe educarea copiilor în dezvoltarea unor abilități de viață independentă, în acord cu respectarea drepturilor și obligațiilor pe care le au
- Elaborarea unei strategii de dezvoltare a sistemului de educația timpurie, care să ia în considerare legislația privind protecția și îngrijirea copilului mic, nevoile de formare a personalului calificat pentru acest segment de educație, precum și redimensionarea rețelei de creșe în raport cu nevoile la nivel local
- Asigurarea cadrelor didactice și a infrastructurii de învățământ preșcolar necesare pentru a răspunde tuturor solicitărilor de înscriere la grădiniță
- Continuarea programelor de formare a cadrelor didactice pe tema identificării și valorificării intereselor și aptitudinilor fiecărui elev
- Dezvoltarea de programe de identificare și sprijinire a copiilor cu aptitudini deosebite /a celor supradotați
- Stabilirea unui sistem de evaluare a procesului educațional care să ia în calcul și opiniile elevilor
- Adaptarea ofertei educaționale la cerințele pieței forței de muncă și la interesele elevilor.
- Asigurarea la nivel local a locurilor de joacă pentru copii și a oportunităților de petrecere a timpului liber, astfel încât acestea să fie adecvate și suficiente.

ANEXE

Anexa 1: Progresul înregistrat în urma observațiilor finale ale Comitetului pentru Drepturile Copilului cu privire la cel de-al doilea Raport periodic

În cele ce urmează vom aborda acele recomandări și observații ale Comitetului, care considerăm că nu au fost duse la îndeplinire sau pentru care apreciem ca insuficient progresul înregistrat ori tendințele actuale.

Structurile independente de monitorizare: Instituția Avocatul Copilului nu a fost înființată, deși presiuni în acest sens au fost resimțite din partea societății civile (Salvați Copiii continuând demersurile de promovare a ideii de înființare a instituției). Activitatea Avocatului Poporului nu este bine cunoscută în rândul cetățenilor, fapt ce atrage o apelare redusă la acesta. Instituția are în subordine un departament care abordează problematica drepturilor copilului, însă acesta este semispecializat (având atribuții și în ceea ce privește familia, tinerii, pensionarii și persoanele cu dizabilități).

Alocarea resurselor: la nivel local se resimte necesitatea alocării mai multor resurse pentru dezvoltarea și multiplicarea centrelor de zi, a celor adresate copiilor cu dizabilități și a altor categorii de servicii care să răspundă prompt nevoilor resimțite la nivelul comunității.

Colectarea datelor: În perioada raportată s-a putut simți o îmbunătățire a calității datelor furnizate de ANPDC, însă trebuie întărită capacitatea de colectare la nivel local și reverificarea modalităților de monitorizare în cazurile în care situațiile prezentate diferă considerabil între instituțiile cu responsabilități (spre exemplu, numărul copiilor cu dizabilități diferă în evidențele ANPDC și ANPH).

Pregătirea profesională /diseminarea Convenției: demersurile de pregătire a personalului trebuie continuate și este necesară stabilirea unui sistem de *formare continuă periodică*, formările sporadice, punctuale nefiind suficiente.

Cooperarea cu societatea civilă: dacă la nivel central se remarcă cooperarea public-privat, parteneriatul la nivel local necesită însă a fi întărit.

Principii generale

- **Nediscriminarea:** La nivelul societății românești predomină prejudecățile față de persoanele de etnie roma. Segregarea copiilor romi în școli continuă să se întâlnească, deși au fost depuse eforturi în sensul includerii lor. Cazurile de discriminare a copiilor cu dizabilități și în special a celor cu HIV/SIDA continuă a fi sesizate în special în școli și instituții medicale.
- **Interesul superior:** Au fost situații referitoare la procesul de dezinstituționalizare, în care reprezentanți ai societății civile au pus la îndoială aplicarea interesului superior al copilului în cazul unor hotărâri de reintegrare familială, considerând că mai degrabă s-a acționat în vederea atingerii indicatorilor de dezinstituționalizare.
- **Participarea copiilor:** Participarea copiilor în viața școlii, a comunității, în instanță este slab dezvoltată. Consiliile elevilor sunt văzute de copii mai mult ca niște structuri de formă, pe care nu le creditează cu puterea de a promova interesele tuturor elevilor. Cu foarte puține excepții, consultările publice pe subiecte privind copiii, nu cuprind și mecanisme care să încurajeze participarea copiilor (forme adaptate ale documentelor propuse, sesiuni speciale de dezbateri etc.).

Drepturi civile și libertăți

- **Nume și naționalitate:** Numărul copiilor care nu au certificat de naștere continuă să fie ridicat în special în cazul comunității de etnie roma. Procedurile de înregistrare tardivă a nașterilor sunt destul de greoaie, putând avea o durată și de peste un an. În general este nevoie de aproximativ 3 termene de judecată care nu sunt însă caracterizate prin celeritate.
- **Tortura și alte tratamente inumane:** Sunt necesare măsuri pentru a reduce abuzurile în penitenciare la care pot fi supuși copiii și tinerii.

Mediul familial: protecția familiei este axată în special pe oferirea de beneficii, în timp ce serviciile de consiliere adresate familiei necesită a fi multiplicat și promovate. Pentru eficientizarea acordării beneficiilor, este necesar ca aceasta să fie însoțită și de consiliere în vederea managementului eficient a resurselor. În societatea românească predomină încă mentalitatea că mama este cea care are principala responsabilitate a creșterii copiilor, fapt ce reclamă necesitatea de dezvoltare și a responsabilităților taților.

Îngrijirea alternativă: participarea copiilor din instituțiile de protecție la decizii nu este suficient stimulată. Dificultăți considerabile se întâlnesc în cazul copiilor care părăsesc instituțiile de protecție, deoarece deprinderile de viață independentă sunt insuficiente. Monitorizarea schimbării măsurii de protecție necesită a fi întărită pentru

a reduce pe cât posibil producerea de abuzuri /neglijare asupra copilului și pentru a se asigura că măsura luată corespunde într-adevăr interesului superior al copilului.

Abuzul: Este necesar să se insiste pe promovarea metodelor de disciplină pozitivă deoarece în România bătaia reprezintă încă o formă de educare. De asemenea, publicul larg trebuie informat că are responsabilitatea de a reclama abuzul asupra copilului în cazul în care astfel de practici sunt cunoscute. Serviciile de sprijin a familiei și copilului (inclusiv pentru însușirea metodelor de educație fără violență) trebuie multiplicat.

Sănătatea: Trebuie continuate eforturile pentru creșterea accesului la servicii prenatale și pentru promovarea educației de sănătate maternală. Cooperare public-privat este însă slab dezvoltată în domeniul sanitar, iar la nivelul societății se resimte nevoia continuării campaniilor de educație pentru sănătate. Eforturile pentru reducerea sarcinilor nedorite, prin informarea corespunzătoare a femeilor și tinerelor și prin accesibilizarea mijloacelor de contracepție, trebuie sporite. Deși legislația interzice vânzarea de alcool și tutun copiilor, majoritatea agenților economici nu respectă aceste prevederi, bazându-se pe raritatea controalelor, pe faptul că prejudiciul provocat de amendă este rapid recuperat deoarece cererea adolescenților pentru aceste produse este mare, dar și pe posibilitatea „negocierii” cu organul de control.

Persoanele cu dizabilități: Centrele pentru recuperarea și pentru dezvoltarea abilităților copiilor cu dizabilități sunt insuficiente și se regăsesc preponderent în mediul urban. Situația este asemănătoare și în cazul personalului de specialitate care este insuficient, fapt ce afectează integrarea școlară a acestor copii (numărul cadrelor didactice de sprijin este foarte mic comparativ cu numărul copiilor care necesită asistență educațională). Demersurile de accesibilizare a mijloacelor de transport în comun, a instituțiilor publice, inclusiv a școlilor sunt foarte lente, fapt ce a condus în prezent la un număr foarte mic de instituții care dețin astfel de facilități.

Persoanele cu HIV/SIDA: În perioada care face obiectul raportării, s-au înregistrat întreruperi și întârzieri chiar și de 14 zile a tratamentului antiretroviral.

Educația: Deși învățământul obligatoriu este gratuit, în practică, familiile trebuie să asigure costuri ridicate pentru procurarea de rechizite, pentru plata agenților de pază din școală, pentru contribuția la fondul clasei din care se procură în general creta/markerele, bureții, materiale didactice sau din care se renovează clasa. Este necesară creșterea procentului din PIB alocat educației la 6%, în vederea alinierii la nivelul european. Din păcate disparitățile urban-rural, în ceea ce privește participarea la educație și abandonul școlar, se păstrează în defavoarea mediului rural. Asistăm se pare la dezvoltarea fenomenului de violență în școli, care tinde să afecteze din ce în ce mai mult și cadrele didactice. Sistemul de învățământ nu are un sistem bine conturat de identificare și sprijinire a talentele și aptitudinilor copiilor, primând orientarea spre parcurgerea programei școlare. De asemenea, copiii consideră că trebuie să învețe mecanic și că cele predate nu le-au folosit în viața de zi cu zi. Îngrijorătoare este valoarea mică a ratei copiilor din mediul rural care acced în învățământul secundar (în medie de 60% în intervalul 2003-2007).

Protecția specială

- **Exploatarea economică:** În ceea ce privește exploatarea prin muncă a copiilor, sunt necesare eforturi suplimentare pentru stoparea fenomenului, atât prin sensibilizarea agenților economici, a comunităților sărace în care munca și a celor mai mici copii e considerată o resursă importantă, a publicului larg (pentru raportarea cazurilor), cât și prin dezvoltarea capacității autorităților de a răspunde în cazurile sesizate sau identificate. Numărul agenților economici sancționați din cauza utilizării muncii copilului rămâne mic.
- **Exploatare și trafic:** Este necesar să se dezvolte servicii de asistență specifice, acordate persoanelor sub 18 ani care practică sexul comercial. Aceste persoane reclamă atitudini uneori necorespunzătoare (umiltoare) din partea polițiștilor.
- **Copiii străzii:** Este nevoie să se insiste pe identificarea și aplicarea mecanismelor de scoatere definitivă din stradă a copiilor deoarece acest lucru a fost reușit doar parțial.
- **Justiția juvenilă:** Legislația privind justiția juvenilă nu este încă armonizată la prevederile internaționale în materie. Condamnarea la pedeapsa închisorii prevalează în fața măsurii educative a internării într-un centru de reeducare. Numărul de copii deținuți în penitenciarele pentru adulți continuă să fie ridicat și deși sunt ținuți separat de adulți, acești copii nu beneficiază de programe specifice. Soluționarea cauzelor cu minori în instanță este încă un proces de durată ce face ca mulți minori să rămână în penitenciare pentru adulți luni întregi. Activitatea avocatului numit din oficiu este în general văzută ca superficială de părinți și chiar de unii specialiști. Nu toate cazurile cu minori sunt judecate de persoane specializate, înființarea instanțelor pentru minori este opțională, participarea copiilor e limitată de atmosfera rece, sobră și de inexistența în forme adaptate a informațiilor cu privire la legislație și la procedurile juridice. Discriminări în ceea ce privește alocația de hrană, alocația de stat și banii de buzunar se resimt în cazul copiilor privați de libertate. Sistemul de asistență post-penală este inexistent.
- **Copiii romi:** Analfabetismul și neparticiparea școlară sunt încă probleme care afectează copiii de etnie roma.

Anexa 2: Metodologia utilizată și descrierea participării copiilor

Acest raport este rezultatul activităților de monitorizare a drepturilor copilului, coordonate de Organizația Salvați Copiii și derulate prin implicarea partenerilor noștri – instituții publice centrale și locale, organizații neguvernamentale, părinți și profesori – precum și prin implicarea copiilor.

Un prim proiect, derulat în anul 2006, a fost **“Grupul de Monitorizare a Drepturilor Copilului” (GMDC)**, finanțat de Comisia Europeană, în cadrul Programului Consolidarea Societății Civile în România (linia de buget PHARE 2003/005-551.01.05/04) în cadrul căruia au fost realizate 3 publicații: raportul de monitorizare „Situția respectării drepturilor copilului în România”, raportul de cercetare „Opinii ale elevilor privind importanța și respectarea drepturilor copilului în România” și un „Ghid practic pentru monitorizarea drepturilor copilului”. La implementarea proiectului au participat 22 de organizații neguvernamentale din toată țara implicate în problematica drepturilor copilului, grupuri de lucru și rețele specializate la nivel local sau național, experți naționali și internaționali, care au pus la dispoziție materiale documentare și s-au implicat activ în aplicarea de chestionare, realizarea de focus-grupuri și interviuri.

În vederea obținerii unor informații direct de la sursă privind respectarea drepturilor copilului în România, a fost realizată, în perioada martie-iunie 2006 o cercetare, la nivel național. Metodele utilizate au fost: analiza documentară, observația, ancheta pe bază de chestionar autoadministrat, focus-grupuri cu copii, interviuri cu copii, părinți și specialiști care lucrează în domeniul protecției copilului.

Analiza documentară a cuprins trecerea în revistă a unui număr important de rapoarte oficiale ale unor instituții naționale și internaționale, studii și cercetări realizate de organizații guvernamentale și neguvernamentale, rapoarte de activitate și programe derulate, publicații și articole din mass media referitoare la copii.

Un număr de 1.545 de elevi din 12 județe (Alba, Caraș Severin, Călărași, Cluj, Galați, Giurgiu, Hunedoara, Iași, Maramureș, Mureș, Timiș, Vaslui) și municipiul București, din mediul urban și rural, reprezentând practic toate regiunile geografice ale țării, ne-au transmis opiniile lor privind respectarea drepturilor copilului, răspunzând unui chestionar autoadministrat, completat în cursul orelor de dirigenție, în prezența membrilor organizațiilor neguvernamentale participante sau a voluntarilor. Din totalul elevilor respondenți, 41% sunt băieți și 59% fete; 46,64% sunt elevi de gimnaziu, 41,22% elevi de liceu, 11,74% elevi ai școlii de arte și meserii iar 0,4% urmau cursurile unor școli speciale; 26,75% locuiau în mediul rural, în timp ce 73,25% în urban.

Au fost realizate 8 focus-grupuri, la care au participat 70 de persoane: copii din penitenciare, copii cu handicap neuromotor, beneficiari ai centrelor sociale, copii din comunitate și voluntari ai unor organizații neguvernamentale, părinți, cadre didactice.

Au fost desfășurate 40 de interviuri cu copii infectați cu HIV/SIDA, cu părinții unor copii care suferă de sindromul Down și cu specialiști care lucrează în domeniul respectării și protecției drepturilor copilului din instituții de stat (funcționari publici din cadrul direcțiilor de protecție a copilului, asistenți sociali, juriști, polițiști, personal din penitenciare și centre de plasament), precum și din organizații neguvernamentale.

Un factor important a fost reprezentat de implicarea copiilor în procesul de monitorizare. S-a urmărit încurajarea lor în exprimarea liberă a opiniilor cu privire la situația copilului în România, precum și participarea acestora în luarea deciziilor pe anumite probleme care îi privesc în mod direct. Astfel, în cadrul GMDC, a fost format un grup de 28 de copii și tineri (voluntari și/sau beneficiari). Copiii au fost sprijiniți să identifice singuri etapele și modalitățile prin care se pot implica, resursele de care dispun și pe care le pot accesa, obstacolele ce pot să le blocheze activitatea, limitele pe care le au acțiunile lor; au fost încurajați să-și exprime așteptările, inclusiv cu privire la relația cu adulții, reprezentați ai organizațiilor din care fac parte. Aceste aspecte au constituit subiectele unei sesiuni speciale de informare a copiilor și tinerilor, în care, printre altele, au fost prezentate contextul și obiectivele proiectului. Copiii și tinerii au participat la toate seminariile de lucru din cadrul proiectului, contribuind la stabilirea aspectelor ce urmau a fi analizate (fixarea indicatorilor și a resurselor disponibile), la planificarea acțiunilor și la procesul de culegere a datelor (realizarea și aplicarea chestionarelor, introducerea lor în baza de date, transmiterea de studii de caz din comunitatea lor etc.). De asemenea, copiii au avut posibilitatea de a face modificări cu privire la conținutul final al publicațiilor elaborate.

Organizațiile partenere care au făcut parte din GMDC sunt: Asociația Persoanelor cu Handicap Neuromotor din România, Asociația Profesională Nguvernamentală de Asistență Socială - ASSOC Baia Mare, Asociația de Promovare a Justiției pentru Minori „Jean Valjean” București, Asociația Social - Culturală „Baraka” București, Asociația „Sprijiniți Copiii” Alba Iulia, Asociația Umanitară „Equilibre” București, Asociația „Zâmbete de Copii” Galați, Agenția de Dezvoltare Comunitară „Împreună” București, Centrul Romilor pentru Intervenție Socială și Studii - Romani Criss București, Crucea Roșie Română București, Federația ProChild România, Fundația „Ajutor și grijă pentru tineri” București, Fundația „Alături de Voi” Iași, Fundația „Centrul de Recuperare a Copiilor cu

Handicap Motor” Cluj Napoca, Fundația Familia și Ocrotirea Copilului (FOC) București, Fundația Hope and Homes for Children România – Baia Mare, Fundația Parada România – București, Fundația Română pentru Copii, Comunitate și Familie Cluj-Napoca, Fundația „Speranță pentru România” Baia Mare, Master Forum, Prison Fellowship România – Cluj-Napoca și Societatea pentru Copii și Părinți – SCOP Timișoara. Realizarea cercetării în teren a fost sprijinită de filialele Salvați Copiii din Hunedoara, Iași, Mureș, Reșița, Timiș și Vaslui.

Proiectul **„Măsuri speciale de protecție a copiilor: realități și perspective”**, s-a derulat în perioada 19 decembrie 2007-19 octombrie 2008, reprezentând o continuare a activității GMDC. Proiectul și-a propus să monitorizeze modul în care sunt transpuse în practica judiciară și administrativă prevederile interne și internaționale privind unele măsuri speciale de protecție a copiilor, așa cum sunt ele precizate în cadrul Convenției ONU privind Drepturile Copilului. S-a avut în vedere situația copiilor refugiați sau separați, a celor victime ale traficului de persoane sau exploatării sexuale și cea a copiilor privați de libertate, deoarece s-a constatat anterior că analizele și informațiile existente erau insuficiente pentru a contura o imagine cuprinzătoare. Proiectul a fost derulat tot cu finanțare din partea Comisiei Europene, în cadrul Programului Consolidarea Societății Civile în România (linia de buget Phare 2005/017-553.01.02/02/50).

Activitatea de culegere de date s-a materializat în: vizite la instituțiile care asigură măsuri speciale de protecție (Centrele de Cazare și Proceduri pentru Solicitanții de Azil București „Vasile Stolnicul”, Galați, Șomcuta Mare și Timișoara, Centrele de tranzit pentru minorii neînsoțiți sau victime ale traficului de persoane și/sau exploatării sexuale din Galați, Iași, Timișoara, Centrele de Reeducare Buziaș și Găești, Penitenciarul pentru Minori și Tineri Craiova); **realizarea de focus-grupuri și interviuri la care au participat 80 de copii din aceste instituții**; interviuri realizate cu specialiști și părinți; chestionare aplicate personalului și părinților; analiza legislației și documentelor de organizare, planificare și desfășurare a activităților; monitorizarea mass-media.

Realizarea documentării în teren nu ar fi fost posibilă fără interesul și sinceritatea copiilor care, asistați de un grup de tineri voluntari ai Organizației Salvați Copiii, și-au exprimat oral, în scris sau prin desene părerea cu privire la ceea ce li se întâmplă și ce s-ar putea schimba pentru ca posibilitățile lor de reintegrare socială să fie mai eficiente. Cei care au participat la focus-grupuri și-au manifestat deschiderea pentru dialog, au fost foarte mulțumiți că „cineva din afară” este interesat de activitățile zilnice, de nevoile lor, de implicarea lor în luarea deciziilor ce îi privesc în cadrul centrelor în care se află.

Sub coordonarea Organizației Salvați Copiii, la realizarea proiectului au participat, ca organizații partenere, Autoritatea Națională pentru Protecția Drepturilor Copilului, Agenția Națională împotriva Traficului de Persoane, Asociația „Zâmbete de Copii” Galați și Fundația Prison Fellowship. De asemenea, începând cu sesiunea de lansare, s-au alăturat proiectului reprezentanți ai altor instituții care au responsabilități în domeniu: Administrația Națională a Penitenciarelor, Ministerul Public, Ministerul Justiției, prin Direcția de Probațiune, Ministerul Educației, Cercetării și Tineretului, Ministerul Sănătății Publice, Institutul de Cercetare și Prevenire a Criminalității și Oficiul Român pentru Imigrări. O participare semnificativă s-a înregistrat și din partea organizațiilor neguvernamentale și internaționale: Înaltul Comisariat ONU pentru Refugiați (UNHCR), Consiliul Național Român pentru Refugiați (CNRR), Forumul Român pentru Refugiați și Migranți (ARCA), Organizația Femeilor Refugiate din România (OFRR), Asociația Română Anti-Sida (ARAS) și World Vision România.

Rezultatele proiectului s-au concretizat în raportul **„Măsuri speciale de protecție a copiilor: realități și perspective”** și într-o culegere de bune practici care au fost identificate pe parcursul activității de documentare.

Campania Globala pentru Educație este un eveniment internațional care, începând din anul 2001, este coordonat în România de către Organizația Salvați Copiii. Campania militează pentru respectarea dreptului tuturor persoanelor la educație și implică dezbateri, activități practice pe tema educației derulate de către elevi în școli, sub îndrumarea cadrelor didactice, precum și acțiuni de lobby adresate autorităților. În anul 2008, Campania a avut ca temă stoparea excluderii de la educație și promovarea unui învățământ de calitate. **Elevii au realizat dosare conținând eseuri, compuneri, studii de caz, scrisori adresate autorităților, afișe, desene și alte materiale, ilustrând tema campaniei. La activități au participat 51.476 de persoane, din care 47.599 au fost elevi, din aproape 300 de școli din întreaga țară – grădinițe, școli generale, licee și școli profesionale, școli speciale și centre de reeducare, atât din mediul rural cât și urban.**

Partenerii Salvați Copiii în Campanie sunt: Ministerul Educației, Cercetării și Tineretului, Inspectoratul Școlar al Municipiului București, Centrul de Resurse și Asistență Educațională a Municipiului București, Institutul de Științe ale Educației, ILO-IPEC, Federația Sindicatelor Libere din Învățământ, Centrul Educația 2000+, Centrul pentru Educație și Dezvoltare profesională „Step by Step” și Asociația Ovidiu Rom.

„Studiul privind Exploatarea Sexuală în Scopuri Comerciale a Copiilor” a fost derulat în anul 2007 de Salvați Copiii, având 2 componente de cercetare: a) o investigație cantitativă derulată pe baza unui chestionar auto-administrat aplicat unui eșantion de 505 elevi de 14-18 ani, din clasele 8-12 și pe baza unei anchete cu chestionar aplicat unui eșantion de 300 persoane adulte; b) o investigație calitativă realizată prin 16 interviuri

derulate cu persoane care practicau sexul comercial în București și printr-o discuție de grup la care au participat 7 specialiști din instituții implicate direct sau indirect în problematica exploataării sexuale a copilului.

„**Children Speak-out: Trafficking risk and resilience in South East Europe**” este rezultatul unui proiect de cercetare derulat de Salvați Copiii România și Programul de Răspuns la Traficul de Copiii – Europa de Sud-est din cadrul Save the Children, care s-a realizat prin interviuarea unui număr de 48 de copii cu vârsta cuprinsă între 10-18 ani și a 20 de specialiști ce lucrează cu copiii. La construirea instrumentelor de cercetare au participat 15 copii cu vârsta de 12-18 ani din cadrul Centrului Educațional Salvați Copiii.

Complementar proiectelor descrise mai sus, prezentul Raport Alternativ are la bază și alte surse de informații, amintite pe parcursul materialului și în secțiunea Bibliografie (cercetări realizate de Salvați Copiii și nu numai, concluzii rezultate din practica Salvați Copiii, rapoarte și studii ale autorităților sau ale societății civile, prevederi legislative, articole de presă etc.).

Anexa 3: Bibliografie

1. Academia Română, Institutul de Cercetări Economice, Institutul de Cercetare a Calității Vieții, *Condiții sociale ale excluziunii copilului*, 2004
2. Agenția de Dezvoltare Comunitară „Împreună”, Fundația pentru o Societate Deschisă, *Accesul Romilor la servicii sociale, Realități și tendințe în anul 2005*, București, 2006
3. Agenția Națională AntiDrog, *Raport de evaluare privind stadiul realizării activităților prevăzute pentru anul 2005*, 2006.
4. Asociația Alternative Sociale Iași, „Singur acasă!” *Studiu efectuat în Iași asupra copiilor separați de unul sau de ambii părinți prin plecarea acestora la muncă în străinătate*, 2006
5. Asociația Alternative Sociale Iași, *Traficul de ființe umane; infractor, victimă, infracțiune*, 2005
6. Association Ovidiu Rom, *A proposal for closing the education gap between children of Roma descent and the national averages*
7. Asociația Română Anti-Sida, *Sexul comercial, perspectiva de sănătate publică și socială*, 2005
8. Banca Mondială, *Studiul sănătății reproducerii*, 2004
9. Centrul de Reeducare Buziaș, *Analiza privind relația dintre fluctuația minorilor, abaterile disciplinare și evoluția psiho-comportamentală a acestora*, 2008
10. Centrul de Resurse privind Combaterea Traficului de Persoane, *Evaluarea fenomenului traficului de persoane din perspectiva activității de combaterea a acestuia*, 2005
11. Centrul de Sociologie Urbană și Rurală –CURS S.A., *Percepții și atitudini față de fenomenul de discriminare*, 2005
12. CURS S.A., *Cercetare privind analiza comportamentului de consum de programe audio-vizuale ale elevilor*, 2005
13. Consiliul Național pentru Combaterea Discriminării, *Raport privind Combaterea discriminării în România*, 2005
14. Consiliul Național pentru Combaterea Discriminării, *Raport de activitate pe anul 2005*
15. Departamentul de Stat al SUA, *Raportul de țară pentru România privind respectarea Drepturilor Omului*, 2005
16. Department of States, United States of America, *Trafficking in Persons Report*, 2006
17. ESPAD, *The European School Survey Project on Alcohol and other Drugs*, 2003
18. Federația ProChild România, în parteneriat cu Federația Organizațiilor Neguvernamentale pentru Protecția Copilului (FONPC), *Diseminarea standardelor în protecția copilului*, Proiect implementat de finanțat de World Learning, 2006
19. Fundația „Alături De Voi” România – ADV, *Integrarea școlară a tinerilor seropozitivi HIV*, 2006
20. Fundația Soros, *Efectele migrației – copiii rămași singuri acasă*, București 2007
21. Hope and Homes for Children Romania, *Raport de activitate*, 2004
22. Human Rights Watch, *Viața nu așteaptă*, 2006.
23. ILO-IPEC, *Prevenirea și combaterea exploataării copiilor prin muncă în România*, 2004
24. Institutul de Cercetare a Calității Vieții, *Situația social-economică a romilor*, 1998
25. Institutul Național de Statistică, *Anuarul Statistic al României 2007*
26. Institutul Național de Statistică, Organizația Internațională a Muncii, Ștefănescu Daniela Elena, Panduru Filofteia, *Anchetă asupra activității copiilor-raport național*, 2004
27. Institutul de Științe ale Educației, Bunescu, G, Negreanu, E (coord.), *Educația informală și mass media*, București, 2005

28. Ministerul Educației și Cercetării, *Raport privind Starea Sistemului de Educație în anul 2005*
29. Ministerul Educației, Cercetării și Tineretului, *Raport privind Starea Sistemului Național de Învățământ 2008*
30. Nicoară, C., *Necesitatea înființării, în mod obligatoriu a tuturor tribunalelor specializate pentru minori și familie –comparație între reglementările vechi și noi ale Legii nr.304/2004*, în Revista Drepturile minorilor nr.1 /2006
31. ONU, Comitetul pentru Drepturile Copilului, a 32-a Sesiune, *Observațiile finale ale privind stadiul implementării Convenției Drepturilor Copilului*, 2003
32. Open Society Institute, *Broadening the agenda. The status of Romani women in Romania*, 2006
33. Organizația Pentru Voi, *Drepturile persoanelor cu dizabilități intelectuale, accesul la educație și angajare în muncă în România*, 2005
34. Population Reference Bureau, *World Population Data Sheet*, 2007
35. Roma Education Fund, *Country Assessment and the Roma Education Fund's Strategic Directions - Advancing Education of Roma in Romania*, 2007
36. Salvați Copiii, *Consumul de droguri în rândul copiilor și tinerilor din România*, 2004
37. Salvați Copiii, *Drepturile copilului între principii și realitate*, 2005
38. Salvați Copiii, *Evaluare rapidă privind copiii străzii care muncesc – București, Craiova, Iași*, 2003
39. Salvați Copiii, *Ghid juridic privind protecția copiilor și a familiei*, 2005
40. Salvați Copiii, *Ghid de bune practici pentru asistarea copiilor victime ale traficului în scopul exploatării sexuale*, 2004
41. Salvați Copiii, *Impactul migrației părinților asupra copiilor rămași acasă*, București 2007
42. Salvați Copiii, *Măsuri speciale de protecție a copilului: realități și perspective*, București, 2008
43. Salvați Copiii, *Opinii ale elevilor privind importanța și respectarea drepturilor copilului în România*, București, 2006
44. Salvați Copiii, *Problematika familiei monoparentale în România, raport de cercetare*
45. Salvați Copiii, *Situația respectării drepturilor copilului în România*, București, 2006
46. Salvați Copiii Iași, *Drepturile copilului între lege și practică*, Iași, 2008
47. Salvați Copiii, CURS, *Studiul privind Exploatarea Sexuală în Scopuri Comerciale a Copiilor*, 2007
48. Save the Children Romania, Child Trafficking Response Programme Southeast Europe, *Children Speak-out: Trafficking risk and resilience in South-East Europe*, 2007
49. Societatea pentru Părinți și Copii Timișoara, *Traficul uman e inuman*, 2005
50. UNICEF, *Analiză la nivel național asupra fenomenului copiilor rămași singuri acasă prin plecarea părinților la muncă în străinătate*, Buzău, 2008
51. UNICEF, *Copiii la limita speranței. O analiză focalizată asupra situației copiilor vulnerabili, excluși și discriminați în România*, București, Edit. Vanemonde, 2006
52. UNICEF, *Educația Timpurie în România*, 2002
53. UNICEF, *Manual pentru implementarea Convenției privind Drepturile Copilului*, Ediție revizuită, 2004
54. UNICEF, *Situația abandonului copiilor în România*, 2005
55. UNICEF, Centrul Educația 2000+, *Patru exerciții de politică educațională în România. Echitate și calitate în educație. O abordare din perspectiva de gen*, 2005
56. UNICEF, Guvernul României, Ministerul Muncii, Solidarității Sociale și Familiei, ILO-IPEC, *Munca copiilor în România*, 2004;
57. UNICEF, Fundația Alături de Voi, *Atitudini privind discriminarea tinerilor seropozitivi HIV în rândul elevilor din liceele ieșene*, 2006
58. UNICEF, Salvați Copiii, *Copiii și drepturile lor - Dreptul copiilor la participare*, 2000
59. UNOPA, *Drepturile Omului în context HIV/SIDA, Raport de monitorizare noiembrie 2004, Raport de monitorizare ianuarie-martie 2005, Raport de monitorizare aprilie-septembrie 2005*, Program finanțat de Fondul Global de Combatere a HIV/SIDA, TBC și Malariei
60. Vlăsceanu, L. (coor.), *Școala la răscruce. Schimbare și continuitate în învățământul obligatoriu. Studiu de impact*, Editura Polirom, Iași, 2002
61. World Bank, Roma *Social Mapping, Targeting by a Community Poverty Survey*, Bucharest, July, 2005
62. World Health Organisation, *Child and Adolescent Mental Health Policies and Plans 2005*
63. www.edu.ro/index.php/articles/3091, Ministerul Educației, Cercetării și Tineretului, *Mediatorul școlar*
64. *Adevărul, România nu îi protejează pe tinerii infectați cu HIV/SIDA*, 3 august 2006
65. *Azi, Copiii vasluieni au rămas fără alocație de hrană*, 5 august 2006
66. *BBC România, Copii români din Italia dați spre adopție deși au părinți*, 26 mai 2008
67. *Evenimentul Zilei, Copii cu copii*, 16 mai 2006
68. *Jurnalul Național*, 19 iulie 2006
69. *Ziua, Panica de grădiniță*, 5 iunie 2006
70. www.BBCRomanian.com, 26 aprilie 2006

Anexa 4: Listă de abrevieri

Autoritatea Națională pentru Persoanele cu Handicap – ANPH
Agenția Națională împotriva Traficului de Persoane - ANITP
Administrația Națională a Penitenciarelor – ANP
Asociația Română Anti Sida - ARAS
Consiliul Național pentru Combaterea Discriminării – CNCD
Direcția Generală de Asistență Socială și Protecția Copilului – DGASPC
Forumul Român pentru Refugiați și Migranți ARCA – ARCA
Grupul de Monitorizare a Drepturile Copilului – GMDC
Institutul Național de Statistică - INS
Ministerul Educației, Cercetării și Tineretului – MECT
Oficiul Român pentru Adopții – ORA
Oficiul Român pentru Imigrări – ORI
Organizație neguvernamentală – ONG
Organizația Națiunilor Unite – ONU
Program de Interes Național – PIN
Serviciul Public de Asistență Socială – SPAS
Uniunea Europeană – UE
Uniunea Națională a Organizațiilor Persoanelor Afectate de HIV/SIDA – UNOPA

CUPRINS

A. Măsuri generale, drepturi civile, măsuri speciale de protecție.....	1
B. Mediul familial si forme alternative de îngrijire.....	7
C. Sănătatea și bunăstarea copilului.....	13
D. Educație, cultură și timp liber.....	16
E. Măsuri de protecție specială	21
Recomandări.....	33
Anexa 1: Observațiile finale ale Comitetul pentru Drepturile Copilului în urma analizării celui de-al doilea Raport periodic	37
Anexa 3: Bibliografie	41
Anexa 4: Listă de abrevieri	43
Cuprins.....	43